تتبعات تاریخیه صحیفه‌لری

احمد رفیق

لاله دوری

(۱۱۳۰—۱۱۴۳)

اون ایکنجی عصرده عثمانلیلر - احمد ثالث وابراهیم پاشا
عثمانلیلر وغرب مدنیتی - مطبعه‌جیلق - لاله مراقی - شاعر ندیم
۱۱۴۳ عصیانی - پاطرونا خلیل - محمود اول .
خمبره‌جی احمد پاشا .

طابع و ناشری

محمود بك كتابخانه‌سی - استانبول

۱۳۳۱

ایکنجی طبع

Refik, Ahmet

Lāle devri

تتبعات تاریخیه صحیفه‌لری

احمد رفیق

لاله دوری

(۱۱۳۰ — ۱۱۴۳)

اون ایکنجی عصرده عثمانلیلر ـ احمد ثالث وابراهیم پاشا
عثمانلیلر وغرب مدنیتی ـ مطبعه جیلق ـ لاله مراقی ـ شاعر ندیم
۱۱۴۳ عصیانی ـ پاطرونا خلیل ـ محمود اول .
خبره‌جی احمد پاشا .

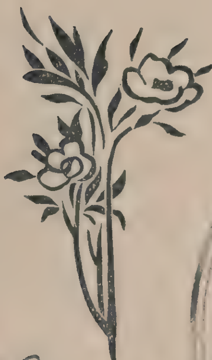

طابع و ناشری

محمد علی کتابخانه‌سی ـ استانبول

۱۳۳۱

ایکنجی طبع

تسهیل طباعت مطبعه‌سی

محترم ، وطنپرور شاعريمز

توفيق فكرت بكه

هم انيسم هم جليسم هم قرينمدر كتاب

يا حياتمده حبيب نازنينمدر كتاب

بن نه ياپديغمى كلدم ديه آتيه اميدى عالمه

نوربخشاى جبهه يقينمدر كتاب

عالمك هر فصلى سياله ابدر انجمنى

فصلسز عمرم بكم خلد برينمدر كتاب

لاله دوری

(١١٣٠ — ١١٤٣)

— ١ —

اون یدنجی عصر ، عثمانلیلر ایچون الیم بر فلاکت عصری ایدی . بو مصیبت ویانه سورلرندن باشلامش ، طونه ساحللرینه قدر دوام ایلمشدی . عثمانلیلر بویله بر فلاکتك وقوعنی اصلا تخیل ایتمه‌مشلردی . سلطان محمد ثالث دورندن اعتباراً عثمانلی سلطنتنك قوۀ داخلیه‌سی چورومش ، تفسخ ایتمشدی ؛ فقط مملکتك آتیسنی ترصیندن زیاده کندی شرف عسکریلرینی تزیین ایتمك ایسته‌ین صدراعظملر ، عثمانلی اردولرینی الآن اوزاق مظفریتلر پیشنده سوروکله‌مکدن ، وطنك واسع حدودلرنده قانلی انسان ییغینلری وجوده کتیرمکدن اوصانمامشلردی . حرب ، ابتداسندن انتهاسنه قدر

عثمانلی سلطنتنك یكانه قوتنی تشكیل ایتمشدی . طونه‌نك بر ساحلنده باشلایان جنك وجدال (بودین) اوزرندن بر صاعقه هیبتی ایله كذار ایدرك (اویوار)ه قدر دوام ایدییور ، اون اون بش سنه دوام ایدن حرب وقتال وطن داخلنده علم ومعارف ، حرف وصنایع حسلرینی زیروزبر ایلیوردی . عثمانلیلردن بر قاچ وزیر ، حربی مملكتك تأمین سعادتنه خادم بر شكله قویمق تشبثنده بولنمشلر ایدی ؛ فقط صدر اعظم قره مصطفی پاشا ، ویانه اوزرینه آچدیغی سفرله، حرص شهرتنی تطمیندن بشقه غایه دوشونمه‌مشدی .

قره مصطفی پاشانك ویانه اوكندن رجعتی پك أليم وپك قانلی اولمشدی . واقعا بر بچق عصر اول سلیمان قانونی اردوسی‌ده ویانه اوكندن چكلمشدی ؛ فقط او شاهانه رجعتله بوذلیلانه هزیمت بیننده پك بویوك فرق واردی . ایلولك اون ایكنجی كونی (١٠٩٤) ژان ضوبیه‌سكینك اردوسی ، استقبالدن بی خبر ، وطننك مستقبل دشمنلرینی‌عثمانلی ضربزنلرینك قیزغین كله‌لرندن قورتارمق ایچون شرقدن صاعقه سرعتیله یتشدیكی زمان، صدراعظم قره مصطفی‌پاشانه‌یاپاجغنی‌شاشیرمشدی. اوفاق بر حرص ثروت، عثمانلی وزیرینی بیوك‌برفلاكته دوچار ایتمشدی . بو فلاكت ، مغلوبیتدن زیاده ،

بهت وحیرتله حصوله کلش بر بوزغونلقدی. عثمانلیلغك رجعت‌دملری بو دقیقه‌دن اعتباراً باشلامشدی. اوروپا، عصرلردن‌بری عثمانلی قلیجی آلتنده بویون أکمن، ابر شفق ایچنده پارلایان هلالی کیندار و انتقامجو نظرلرله تعقیب ایدن اوروپا ، آرتق علمی ایله ، فنی ایله مجهز بر حالده بتون عثمانلیلقدن انتقام آلمایه یورومش، وعزمنده موفق اولمشدی . بو موفقیت ، شرقی اوروپا تاریخنده مهم بر صفحه تشکیل ایدییوردی . آرتق ، بر بچق عصردن‌بری بی‌تاب وناتوان، حال توقفده قالان عثمانلی حاکمیتی شمدی قطعی بر صورتده رجعته باشلامشدی . بو رجعت ، مدهش بر قایایه چارپان سیل خروشانك بتون قوتیله کری‌یه چکیلیشنی آکدیرییوردی. عثمانلی اردولرینك ویانه اوکلرینه قدر ایلریلمسی، دوچار زوال اولان بر قوتك صوك فعالیتی ایدی . بو حال ، طبق کنیش ساحللره طوغری بردن بره آتیلان طالغه‌لرك متروك و واسع قومساللره بر لحظه استیلا ایتدکدن صوکره همان‌اوراده سونوب محو اولماسندن بشقه بر شی دکلدی . ۱۰۹٤ دن ۱۰۹۹ تاریخنه قدر دوام ایدن محاربه‌لر، هپ بو رجعتك مختلف وقانلی صفحاتی ایدی. عثمانلی اردوسی عادتا مدهش بر خوف عمومی‌یه دوچار اولمشدی . او زمانه قدر خصملرینی دائما فراره

مجبور ایدن یکیچریلر ، بطی وپریشان ، ارتباطسز کتله‌لر ، انسان کومه‌لری حالنده یوارلانیورلر، دشمنله هر مصادمه وقوعنده جسدلرندن بیغینلر وجوده کتیرییورلردی . آوستریا اردولری ، آنی بر صولتله طونه مجراسنی تعقیب ایدرك (بودین)ی، عثمانلیلغك اوروپاده صوك مقرینی‌ده استرداد ایتمشلردی. (بودین) ك ضبطی ایله عثمانلیلق بربچق عصر اولنه رجعت ایتمش اولیوردی. بو بویوك وحزین فلاکت، بودینك باغلرندن، دلنشین اووالرندن وطاغلرندن جدا دوشن عثمانلی قلبلرنده شانلی بر دورك خاطرهٔ دورا دورینی اویاندیریوردی . عثمانلیلر ، دور قانونینك اك پارلاق بر زماننده ، بو دلنشین پایتختده تاجلر وتختلر توزیع ایتمشلر ، قراللری و ایمپراطورلری حمایه‌لرینه آلمشلردی . شمدی ایکی عصرلق حیات، ایکی عصر قلبلرده ایز براقان عنعنات، قان طوفانی ایچنه بوغولوب کومولیوردی . ماضی‌یه بو ارجاع نظر پك الیم ایدی : عثمانلیلر بودینده کچیردکلری حیاتی، آوسترياليلره قارشی عصرلردن بری احراز ایلدکلری مظفریاتی ، شمدی کمال یأس ایله دوشونیورلردی . الله ... او نه دوردی !.. برطرفدن سلیمان قانونینك طوغلر وآلتونلر ایچنده یشیل اووالره طوغری ایلریله‌ین اوطاق همایونی قارشوسنده بتون

مجارستان سرفرو ایدییور ، طونه صحرالرنده عکس انداز اولان بانك ظفر ، سلیمانیه جامعنك قباب ورواقی آلتنده الهی عکسلر تولید ایلیوردی . دورك بتون شاعرلری عثمانلیلغك ، عثمانلی خاقاننك ظفر وشانتی تبجیل ایچون قصیده‌لر انشاد ایلیوردی :

اول شهسوار ملك سعادت که ، رخشنه
جولان دمنده عرصهٔ عالم کلوردی تنك .
باش اکدی آب تیغنه اعدای انکروس ،
شمشیر جوهرینی پسند ایلدی فرنك !

طرزنده یازیلان مدحیه‌لر ، سلیمان زمانك تکریم مزایاسی ایچون آز کورولیوردی . آرتق او اسکی شوکت و عظمتدن اثر قالمامشدی. بر (مهاج) ، بتون عثمانلیلغی (اویوار) اوکلرینه قدر ایلریلتمشدی ؛ شمدی بر (ویانه) ، عثمانلی اجسادندن (صالانقامین) و (زه‌نتا) اووالرنده ایکی بیوك ، قانلی آبده وجوده کتیرییوردی . عثمانلیلق ، بو رجعتده‌ده خارقهٔ سطوت کوسترمشدی : ضابطلری و وزیرلری ایله فدای جان ایتمدکجه ، حاکمیتك جاری اولدیغی هر قبضهٔ خاکی عثمانلی قانیله ملمع ایتمدکجه بر آدیم کری آتمامشدی . حتی ویانه هزیمتنی تعقیب ایدن ایکی سنه‌لك حرب وجدال اثناسنده بعض موفقیتلرده استحصال ایتمش، نهایت

(قارلوفچه) معاهده‌سیله بو دورهٔ قتاله‌ده نهایت ویرمشدی.

قارلوفچه معاهده‌سندن اعتباراً (۱۱۱۰) عثمانلی ایمپراطورلغنك مقاسمه‌سی باشلامشدی. فقط تورکیه‌ده بو مقاسمه‌نك باشلادیغنی، وطنك بویوك بر تهلکه قارشیسنده بولوندیغنی کیمسه ادراك ایده‌مه‌مشدی. اوروپا دول معظمه‌سی بو معاهده‌دن صوکرا؛ مشترك منفعتلری ایچون ترکیا امورینه مداخله حقنی حائز اولدقلرینی باب عالی‌یه قبول ایتدیرمشلردی. معاهده‌نك نتیجه‌سی عثمانلیلر ایچون پك مضر اولمشدی. عثمانلی حدودی اولجه (اکری) نك شمالندن (قومران) ه منتهی اولیور، (اسطونیٔ بلغراد) ك غربندن جنوبه طوغری کچیوردی؛ بو اون ایکی سنه‌لك مغلوبیت نتیجه‌سنده، (طمشوار) دن ماعدا طونه‌نك اوته یاقاسنده بولنان ممالك کاملاً آوستریایه ترك اولونیوردی. فلاکت یالکز بونکله قالمامشدی: روسلر، آلمانلرك عثمانلی اردوسنه قارشی احراز ایلدکلری مظفریتلر اوزرینه اهل صلیبه التحاق ایتمشلر، نتیجه‌ده آنلرده (آزاق) قلعه‌سنی آلمغه موفق اولمشلردی.

قارلوفچه معاهده‌سنی تعقیب ایدن یکرمی بش سنه ظرفنده عثمانلیلر آوستریا و روسیه ایله هپ منفرداً چارپیشمشلردی: عثمانلی اردوسی بو ایکی بیوك خصمندن

برینی تپه‌له‌مش ، او برینه قارشی دائما موفقیتسزلکه دوچار اولمشدی .

بیوك پترو، روسیه‌یی حال وحشتدن خلاص ایدرك خرستیانلق نامنه سلاح قوللانمایه باشلادیغی تاریخدن اعتباراً، عثمانلیلره قارشی‌ده خصومت کوسترمکدن خالی قالمامشدی . اوزمانلر بیوك پترونك یکانه رقیبی ، اسوچ قرالی دمیرباش شارل ایدی . فقط پترو بو خصمندن کندیسنه هیچ برفلاکت کلمیه‌جکنه قائل اولمش ، ممالك شرقیه‌ده‌کی خرستیانلری قورتارمق کبی روسلرك یکانه امللرینی قوه‌دن فعله کتیرمکه تشبث ایتمشدی . پترو ، عثمانلیلری تدریجاً مغلوب ایدرك ایلریله‌مك طریقنی التزام ایتمکدن زیاده، عثمانلی ایمپراطورلغنی بردنبره محو ایتمك خولیاسنه قاپیلمشدی . فقط بو أليم خولیا ، ذلیلانه بر اسارتله نتیجه‌لنمش ، بیوك پترو (پروت) معاهده‌سیله (آزاق) قلعه‌سنی‌ده ألدن قاچیرمشدی . او زمان ، زوجه‌سنك جوهر صداقتی سایه‌سنده ، مغلوب ومنهزم، اسارتدن تخلیص کریبانه موفق اولمشدی .

بواثناده آوستریا ایمپراطوری آلتنجی قارل، عثمانلیلره قارشی قومشوسندن دها موفقیتکارانه حرکت ایدییوری. پرنس اوژه‌نك غالب اردوسی عثمانلیلری (پته‌روارادین)ده مغلوب ایلدکدن صوکرا (بلغراد)ی محاصره

ایتمش ، آرتق بو دفعه بالقانلردن هیچ چیقمامغه عزم ایلمشدی . (پساروفچه) معاهده‌سندن صکره (۱۱۳۰) (بلغراد) ایله صربستانك قسم اعظمی، (آلوتا) نهرینك غربنده‌کی اولاح قطعه‌سی ، (صاوا) نهرینك جنوب ساحلنده بو سنه اراضیسنك برقسمی کاملاً آوستریایه ترك ایدیلیوردی. آوستریانك اشغال ایتدیکی بومرقعلردن آکلاشیلیوردی که، آوستریالیلر آتیاً ده تعرضه کچملرینی قولایلاشدیره‌جق تعرضی نقطه‌لر الده ایتمشلردی . فی‌الحقیقه (بلغراد)، آوستریا ایچون ضبطی غیر قابل بر سر کوپری مثابه‌سنده ایدی . صربستانك قسماً ضبطی آوستریایی تورکیانك قلبکاهنه یرلشدیرییور ، آوستریا اردولرینی عین زمانده (سلانیك) و (استانبول) ی تهدید ایده‌جك بروضعیتده بولندیرییوردی . (صاوا) نهرینك هرایکی سواحلنی الده ایتمسی (بوسنه) یی طبیعی حدودلرندن محروم ایدرك بتون ولایتی آوستریانك تعرضنه معروض براقیوردی . آوستریالیلرك رومانیا اراضیسنه قدر ایلریله‌ملری ایسه ، طونه ساحللرنده‌کی حاکمیتلرینی تقویه، آوستریاحاکمیتنی قره‌دکز ساحللرینه قدر تقریب ایدییوردی . آوستریانك شرقده بو درجه نافع ، بورتبه تهدیدکار بر وضعیت آلدیغی اصلا واقع اولمامشدی . آرتق ایکی حکومت، روسیه ایله آوستریا،

دولت عثمانیه اراضیسنی پایلاشمایه باشلامشلردی. یالکز روسیه‌نك استیلا کارانه حرکتی، پروت هزیمتیله، اولدقجه برتأخره دوچار اولمشدی.

آوستریا، شرقده پارلاق ومتوالی غالبیتلر احراز ایدییور، فقط بتون نظردقتنی ینه منحصراً شرقه عطف ایتمك ایسته‌میوردی. هابسبورغ خاندانینك شرقده بر خصمی احمد ثالث ایسه، غربده دیکر خصمی، اون دردنجی لوئینك کنج خلفی ایدی. آوستریا، یالکز طونه و بالقانلرده جرمن عرقنك ممثلی اولمقله اکتفا ایتمیوردی. غربده اوروپا هکه‌مونیاسنی‌ده بوربون خاندانینك الندن آلمق ایستیوردی. بوحال، فرانسه‌یی مشکل بر وضعیتده براقیوردی. روسلر، بیوك پترو ایله برنجی قاته‌رین زماننده، اون دردنجی لوئی ایله برلشمك طریقنی التزام ایتمشلر، فقط بوتکلیفلرینك همان متمادیاً رد ایدلدیکنی کورمشلردی. بونك اوزرینه آوستریا ایله توحید مساعی ایتمشلر، عثمانلی ملکنی پایلاشمق ایچون قطعی وصمیمی براتفاق عقد ایلمشلردی. عقد اولنان اتفاقنامه موجبنجه، هرایکی طرف کندیسنه واقع اوله‌جق تعرضه قارشی اوتوزبیك کشیلك برقوت حاضر بولندیراجقدی. بوندن‌بشقه، هرهانکیسی دولت عثمانیه ایله حربه کیریشه‌جك اولورسه، اوبری بتون

قوتیله اوکا یاردم ایده‌جکدی . بو سیاستدن مقصد ، ایجابنده روس قوتلرندن برقسمنی ایمپراطورك فرانسه‌یه قارشی استعمال ایتمسنه میدان ویرمکدی؛ دیکر طرفدن‌ده روسیه‌یی باب عالی‌یه قارشی دائمی صورتده سربست براقمقدی . بوصورتله آوستریانك غربده ، روسیه‌نك‌ده شرقده سربستی حرکتلری تأمین ایدلمش اولیوردی .

روسیه ایله آوستریانك بو اتفاقی ، دولت عثمانیه ایچون بیوك بر تهلکه ایدی . باب عالی بو ایکی دولتدن هانکی برینه اعلان حرب ایتسه ، ایکیسنك بردن تعرضنه دوچار اوله‌جقدی . فقط بو تعرض ، نتیجه‌ده عثمانلی موجودیتنی رخنه‌دار ایده‌بیله‌جك بر ماهیتده ایدی . آرتق دولت‌عثمانیه ایچون اوروپا دولتلریله بوی اولچوشمك امکان خارجنده‌ایدی. اوزمانه‌قدر عثمانلیلرك مظفریتنی تأمین ایدن اسباب وعناصر ، اردولرینك انتظامی ، صنعت حربه وقوفلری ، خصملرینك هنوز عسکرلکجه ابتدائی ومتفرق برحالده بولنمالری ایدی . بالی بك معیتنده حرکت ایدن عثمانلی سواریلریله فاضل مصطفی پاشا قوماندانسده بولنان عسکر بیننده بیوك بر فرق واردی . اردونك تشکیلاتی کاملاً بوزولمشدی . عثمانلی تختنده ، اوزنکیسنی تعمیر ایدن بر نفری : « اردویه‌اصناف کیرمش! » دیه‌عسکر صفلرندن‌چیقاران

پادشاهلر يرينه، ذوق وسفاهتله امرار ايام‌ايدن سلطانلر قائم اولمشدى . بونلر ، جدلرينك قولاقلرينى‌طولديران آوازۀ جنك وجداله بدل، نغمۀ نى وطنبورايله پرشوق ونشاط ، قادينلر و جاريه‌لر آره‌سنده امرار حيات ايدييورلردى . آرتق اردويى ، ظفرى ، وطنك نجات وسلامتنى دوشونن قالمامشدى . اسكى پادشاهلرك ميراث ظفرى ، سرايك مصارف ذوق و سفاهتنه بيله كفايت ايده‌ميوردى . عسكره منتظم معاش ويرمك شويله طورسون ، غيرمنتظم ويريلن پاره بيله زيوف آقچه ايله تأديه ايديليوردى . حكومتك بو غير منصفانه حركتى ، اساساً تربيه وانضباطدن محروم عسكرلر بيننده طغيانلر حاصل ايتمشدى . بوطغيانلر نتيجه‌سنده عثمانلى تختنك برقاچ دفعه‌لر يكيچرى حربه‌لريله‌قانلر ايچنده‌يووارلانديغى، خاندان آل عثمانك ، تربيتكرده‌لرى اولان يكيچريلر طرفندن‌خونين تجزيه‌لره كرفتار اولدقلرى كورولمشدى.

عثمانلى‌اداره‌سى مذبذب ، پريشان برحالده ، كوندن كونه‌ضعفه دوچار اولديغى اثناده، هلالك اوروپا آفاقنده افولنه بتون غيرتلريله چاليشان غرب حكومتلرى ، عثمانليلرك صنعت حربنه‌ده واقف اولمشلردى . حتى فنك ترقياتندن استفاده ايدرك عثمانلى سلاحنه فائق سلاحلرده وجوده كتيرمشلردى . مونته قوقوللينك

(سن غوطار) موفقیتدن صوكرا باشلایان بومساعی سنه‌لرجه دوام ایتمش، الك‌پارلاق ثمره‌لرینی (صالانقامین)، (زه‌نتا) و (پتـه‌ر وارداین) محاربه‌لرنده وجوده كتیرمشدی. آرتق تركیاایچون حرب وجدال سیاستنی براقمق ، بشریته نافع ، تأمین آتی‌یه خادم برسیاست تعقیب ایتمك ، اوروپایه علم ومعرفت سلاحی ایله مقابله ایلك لازمدی. بوسیاستك قسماً مروجی ، احمد ثالثك وزیری نوشهرلی ابراهیم پاشا اولمشدی .

ابراهیم پاشا ، (نوشهر) ده طوغمشـدی . باباسی (ایزدین) وویوده‌سی دیمكله معروف علی آغا ایدی . ١١٠٠ ده همشهریلرینی زیارت ایچون استانبوله كلمش ، اقرباسـندن برینك دلالتیله سرای همایون حلواجیلری زمره‌سنه داخل اولمشدی. ابراهیم بك ، فطری ذكاسنه انضمام ایدن درایت وغیرتی سایه‌سنده تبردارلق، اوقاف كتابتی، یازیجی‌خلیفه‌لكی ایتدكدن صوكره، احمد ثالثك فوق‌العاده توجهنه مظهراولمشدی. ابراهیم‌بك، پادشاهك شهزاده‌لكی زماننده دائما یانـنده بولنور ، عادتا محرم اسراری عد اولنوردی . احمد ثالث ، بیوك و قانلی بر اختلالی متعاقب جلوس ایتدیكی زمان ، ابراهیم بك‌ده دارالسـعادة الشریفه آغاسـنك خدمت كتابتنـه تعیین اولنمشدی . بو مدت ظرفنده افكار و آراسیله برچوق

ایشلرده پادشاهه مستشارلق وظیفه‌سی ایفا ایلمشدی . حتی کندیسنه متعدد دفعه‌لر وزارت تکلیف اولندیغی حالده قبول ایتمه‌مش ، بوصورتله قیمت واعتبارینی بر قات دها آرتدیرمشدی . فقط برمدت صوکرا نظردن سقوط ایدرك (ادرنه) یه نفی ایدلمشدی . ابراهیم بك سلحدار علی پاشا وزارتنده (موره) یه کیتمش ، دها صوکرا (١١٢٨) (نیش) دفترداراغنده بولنمشدی (١) . صوك آوستریا سفری اثناسنده (پته‌ر واراداین) ده بولنان ابراهیم بك ، سفرك ختامنده تحریر اولنان محضری سلطان احمد ثالثه تقدیم ایچون مأموراً (ادرنه) یه کلدیکی زمان ، احمد ثالث ، بنده‌سنك اسکی خدمتلرینی تخطر ایتمش ، ابراهیم بکی بربرینی متعاقب روزنامه ، میرآخور اول ورکاب همایون قائممقاملغی خدمتنده قوللانمشدی . برمدت صوکراده قیزی فاطمه سلطانی تزویج ایدرك دامادلقله بکام بویورمشدی . ابراهیم پاشا ، (پساروفچه) معاهده‌سنی متعاقب عثمانلی سیاستنی تدویره ، بوتاریخدن اعتباراً باشلامشدی (١١٣٠) .

ابراهیم پاشا موقع صدارتی احراز ایلدیکی تاریخدن اعتباراً مملکتك احوال داخلیه‌سنده صلاح حاصل اولمشدی .

---

(١) تاریخ عطا ، جلد ٢ ، ص ١٥٢

احمد ثالث حربدن قطعیاً حظ ایتمزدی ؛ حربك فلاکتلرندن ، بادی اولاجغی مصارفدن صوك درجه احتراز ایلردی . پاره‌یه محبت ، احمد ثالثك اك حاکم اوصافندندی. طمعکارلغی اودرجه‌ایلری‌یه کوتورمشدی که، سلفلرندن هیچ بری بو درجه‌سنی ابراز ایتمه‌مشدی . وزراسی پادشاهك بو حالنه واقف اولدقلری ایچون فضله مصارفدن اجتناب ایدرلر، دائما وارداتك تکثیرینه غیرت ایدرلردی . فقط تکثیر ایدیلن واردات ، منافع عمومیه‌یه صرف اولونمقدن زیاده احمد ثالثك خزینه‌لرینی طولدیرردی . احمد ثالث بویوك بر خست طبعه مالکدی : شهزاده‌لره جیب خرجلغی اولمق اوزره جزئی بر پاره ویرردی. بر کون شهزاده‌لرندن بری پاره‌سنی بیتیرمش، ابراهیم پاشایه کلوب ایسته‌مشدی . صوکرا آلدیغی پاره‌لری، حضورنده جرید اوینایان ایچ اوغلانلره احسان ایتمشدی . احمد ثالث ، شهزاده‌سنك بو سخاوتنی کورونجه حیرت ایتمش ، پاره‌یی نره‌دن بولدیغنی سؤال ایلمشدی . شهزاده جواباً ، ابراهیم پاشادن آلدیغنی سویله‌مشدی . احمد ثالث ابراهیم پاشایی درحال چاغرتمش ، حدتلی بر صدا ایله تکدیر ایدرك شهزاده‌لری چوق پاره صرفنه آلشدیرمامسنی ، ذاتاً کندیسنك فوق‌العاده اسرافاتده بولوندیغندن خبردار

ولدیغنی سویله‌مشدی. ابراهیم پاشا، پادشاهه کمال متانتله شو جوابی ویرمشدی :

— شوکتمأب. تدبیریکز سزی خزینه‌لر ییغمایه مجبور ایدییور، وفناده ایتمیورسکز. پاره، حکمدارلرك قوت و استنادگاهیدر. فقط بنم باشقه صورتله حرکت ایتمکلکم وسزدن کوردیکم انعامی خلقه‌ده ابذال ایلمکلکم ایجاب ایدر. چونکه باشقه درلو حرکت ایده‌جك اولورسه‌م، نه‌سز تختکزی، نه‌ده بن موقعمی محافظه ایده‌بیلیرم. پادشاهك خزینه‌سی، ملتك مالی دیمکدر. هیچ اولمازسه بو پاره‌دن بر قسمنك پادشاه ویا وزرا یدیله کندیلرینه ویرلمسی ایجاب ایدر. بر مملکتده نظام و انتظام و اقتصاد نه‌درجه الزم ایسه، سخاوت‌ده او درجه لازمدر.

بونك اوزرینه احمد ثالث سکونت بولمش، درحال خزینه قیوداتنی کتیرتمشدی. دفترده ابراهیم پاشانك قرضاً بیك کیسه آقچه آلدیغنه دائر بر قید کورمش، درحال بو قیدی سیلدیرمش وپاشانك سندینی‌ده کندیسنه اعاده ایتمشدی (١).

ابراهیم پاشانك صدارتنه کلنجه‌یه قدر احمد ثالث پك زیاده شدت کوسترمش، حکومتك کزیده رجالنی

(١) مارکی دوبوناقك سفارتنامه‌سی، ص ١٥٤

حسدوطمع اوغورنده قربان ایتمشدی. واردات مملکتی خزینه‌لرینه بیغارق خلقی فقروضرورته گرفتار ایتمشدی. ابراهیم پاشا ایسه احمد ثالثك احتراصاتنه حاکم اولمش ، طبایعنه‌دها زیاده ملایمت بخش ایتمشدی. فقط پادشاهك خست طبعی ایله خلقك خشنودسزلغنی موجب اولمامق ایچون حکمدارك یرینه کندیسی صرفیاتده بولونه‌رق تبعه‌یی ممنون ایتمکه چالشمشدی .

ابراهیم پاشا موقعنی‌ده تحکیم ایتمکه اوغراشمش ، الك‌مهم مناصب دولته کندی آدملرینی یرلشدیرمشدی (١). ابراهیم پاشا بواحتیاجی تماماً ادراك ایدییوردی . اساساً صاغلام ودائمی بر موقعه صاحب اولمق ایچون صدارتی احراز ایده‌جکی زمانی بیله کماله دقتله قوللامشدی : ابراهیم پاشا دها رکاب همایون قائممقامی ایکن بیوك بر نفوذوصلاحیته‌مالکدی. حکومتی وصایاسی وانتریقه‌لریله کندی اداره ایدییوردی . اوصره‌ده (وارادین) محاربه‌سنده بولنان علی‌پاشاده بوحاله واقفدی؛ بوسببدن حربی اکمال ایدر ایتمز استانبوله عودت ایتدیکی زمان

(١) « فقط حکومتك‌منافعنه‌وعین زمانده‌ده کندی‌منافعنه خدمت ایدرك بوتون افعالنده ایمپراطورلغك نفعنه خادم اولمق، امین ونافع تشبثاتده بولونمق ، و فرصت ظهورنده دها بویوك ایشلر کورمك آرزوسنده بولوندیغنی کورولیور » مارکی دوبوناناقك سفارتنامه‌سی ، ص ١٦١ .

قفاسی کسیله‌جك سکسان کشینك ایچنه ابراهیم پاشایی‌ده داخل ایتمشدی. ابراهیم پاشا بوحقیقتی، فرانسه سفیری مارکی دوبونناقه بالذات سویله‌مشدی . ابراهیم پاشا ، سلحدار علی پاشانك شهادتی اوزرینه سربست قالمش ، اوتاریخدن اعتباراً موقع صدارتی احرازه قرار ویرمشدی. فقط بو موقعك غایت تهلکه‌لی اولدیغنی بیلدیکی ایچون پساروفچه معاهده‌سنك امضالاتماسنی بکله‌مشدی. بوموقعی اولا بوستانجی باشی خلیل پاشایه ویردیرمش ، آنك‌ده عزلی اوزرینه دوستی و همشهریسی نشانجی محمد پاشا صدر اعظم اولمشدی. بوصره‌ده کندیسی رکاب همایون قائممقامی قالمشدی. فقط بوتون سفراجه معلوم ایدی که، الکمهم ایشلر ایچون ابراهیم پاشایه مراجعت ایدیلیر ، صدر اعظمه‌ده علی‌الاصول مراجعت اولونوردی .

محمد پاشا ، صلحك ختامنه قدر موقع صدارتده قالمش، عقد صلح تقرر ایدر ایتمز موقع صدارتی ابراهیم پاشا اشغال ایله‌مشدی . ابراهیم پاشا مملکتی پریشان بر حالده بولمشدی : علی پاشا اك مجرب ذواتی قتل ایتدیرمش ، یکیچریلرده نظام و انتظام قالمامشدی . « عسکر ، باشلرنده ایی قوماندانلر بولونمادیغی ایچون حربه قورقه قورقه کیدییوردی . بو قورقاقلق سرای همایونه قدر سرایت ایتمشدی. اساساً پادشاه طبعاً حربجو

اولمادیغی ایچون ، آوستریالیلری پایتخت قپوسی اوکنده کورمکدن متمادی برخوف وهراسه دوچار اولیوردی. واودرجه‌ده امنیت حاصل ایتمشدی که، آوستریاایمپراطوری یکی برسفره دوام ایده جك اولورسه، عثمانلیلری استانبولدن‌ده چیقارابیلیردی. ، فقط صدراعظم، ایمپراطورسراینده‌کی نفاقه و پادشاهك صلحپرورلکنه واقف اولدیغی ایچون بو حالدن استفاده ایتمش ، کندیسنه تکلیف اولونان شرائطی کاملاً قبول ایلمش ، حدذاتنده موجب خجالت ، فقط اوصره‌ده قطعیاً الزم بر صلح عقد ایدرك تأمین مسالمته موفق اولمشدی » (١) .

اوصره‌ده فرانسه سفیری دوبوناق ابراهیم پاشایی ادرنه‌ده ، چادرنده زیارت ایتدیکی زمان ، ابراهیم پاشا پساروفچه معاهده‌سی حقنده سفیره شو مطالعه‌ده بولونمشدی :

— شو کوردیککز عسکرله ، و بالخاصه بوتون دولتلرك بزدن یوز چویردیکی بر زمانده ، ایر کج بزه توجیه مخالصت ایده‌جکنه امین اولدیغمز فرانسه‌نك آوستریا ایمپراطوری حسابنه اسپانیایه قارشی حرب ایله مشغول اولدیغی برهنکامده، بزناصل حرب‌ایده بیلیرز؟ علی پاشا ، بوممکتی پریشان ایتدی . بو ضیاعی تلافی

(١) مارکی دوبوناقك سفارتنامه‌سی ، ص ١٣٩ .

ایچون زمان وسکون لازمدر . دشمنه ویردیکمز یرلری آلمق ، صوکرا دوشونیله‌جك برایش. فرانسه ینه اسکی دستورینه عودت ایده‌جك ، تورکیه‌نك کوچوله‌سی کندیسی ایچون نه قدر مضر اولدیغنی آکلایاجقدر. دها شمدیدن خارق‌العاده ایشلرندن بحث اولونان کنج قرالکزده حقمزده اجدادی کبی دوشونه‌جکدر . اوزمان اوده آکلایاجقدرکه ، فرانسه ایله بزم دشمنلریمز ، عینیدر . آنلرك اکتساب قوت ایتملری هر ایکی دولت ایچون‌ده مضردر . بناءً علیه ایکی دولتدن برینك ویا هرایکیمزك بو تهلکه‌نك اوکنی آلمق‌ویا آنی طوردیرمق ایچون منفرداً ویامتحداً حرکت ایتمکلکمز لازمدر .

ابراهیم پاشانك بو مطالعه‌سنی مارکی دوبوناق‌ده تصویب ایتمشدی (١) .

ابراهیم‌پاشا، سیاستده بویوك‌براعتدال کوسترمشدی. ذاتاً‌موقع صدارتك شرفنی محافظه ایده‌جك کافهٔ اوصافه مالکدی. خصوصیله سرای أنتریقه‌لرینك بوتون دقائقنه مطلعدی . طبعاً سویملی ، فکراً جوال ، صوك درجه نفوذ نظره مالك ، طبعاً حلم و سکونته منهمك ، ابراز

(١) « بو حقیقتی بن‌ده آنکله برابر مصیب کوردم » ، مارکی دویوناقك سفارتنامه‌سی ، ص ١٣٩ .

شدتده بیله مهارت صاحبی‌ایدی. اجنبیلره حسن معامله ایدر ، آوستریا ایله حرب ختامه ایرنجه تورکیه‌یه هم جوار حکومتلرله صلح و صلاح اوزره یاشایاجغنی ، مملکتده بر طاقم پروژه‌لر تطبیق ایدرك عثمانلیلغه اسکی شان و شرفنی بخش ایتمکه موفق اولاجغنی تأمیناً سویلردی (۱) . فی‌الحقیقه ابراهیم پاشا مملکتده صلحی تقرر ایتمك ایستیور ، (خوتین) و (بندر)ده استحکامات انشا ایتدیره‌رك بوطرفلری قاپامق ، حتی روسیه ایله‌ده اویوشمق آرزو ایدیوردی. ابراهیم‌پاشاخرستیانلرك صنعت حربده عثمانلیلره تفوق ایتدیکنی آکلامش ، یکیدن عسکر یتشدیرمك ، اوروپا دولتلری بیننده بالآخره اختلاف حاصل‌اولورسه بوندن استفاده ایتمك چاره‌لرینه توسل ایله‌مشدی (۲) .

ابراهیم پاشا ، پساروفچه معاهده‌سندن صوکرا ، دولت عثمانیه‌نك معروض اولدیغی تهلکه‌لری لایقیله تقدیر ایتمشدی . وطنی بو تهلکه‌دن قورتارمق ایچون ابراهیم پاشانك دوشوندیکی یکانه تدبیر ، خصملریله ائتلاف اوزره یاشامق ایدی . فقط بو سیاست تعقیب اولندیغی تقدیرده باب‌عالی ویانه ، وپته‌رسبورغ قابینه‌لرینك

(۱) شه‌فه‌ر ، استانبولده فرانسه سفارتلرینه دائر مخطرهٔ تاریخیه ، ص ۳۰ .

(۲) مارکی دوبوناك سفارتنامه‌سی ، ص ۱۵۳ .

نفوذی آلتنده بولنه‌جق ، آنلرك نوعما وصایتی تحتنده
یاشایه‌جق ، بر قاچ سنه‌لك سکون و استراحتی آنجق
بو انقیاد وسرفرویه مقابل اکتساب ایلیه‌جکدی .

ابراهیم پاشا ، عثمانلی وطننی اون اوچ سنه‌یی
متجاوز بر مدت آوستریا وروسیه تعرضندن خلاص
ایچون بو سیاستی تعقیب ایلمشدی . ابراهیم پاشا جداً
عاقل ، منورالافکار ، ذوق صنعتله پرورده اولمش بر
وزیر ایدی . صلحك منافعندن استفاده ایتمکی بیلیر ،
غرب مدنیتنه قارشی هیچ بر خصومت کوسترمزدی .
ابراهیم پاشا درایت ومهارتیله هر کونك مشکلاتی بر
طرف ایدییور ، فقط ایرتسی کونك مهالکنی استدلال
ویا ازاله ایتمك مهارتنی کوستره‌میوردی .

ابراهیم پاشانك بو سیاستی، مملکتی آنجق بر مدت
روسیه و آوستریا استیلاسندن قورتارمشدی . دها
طوغریسی ، روسیه ایله آوستریا بیننده، دولت عثمانیه
علیهنده عقد ایدیلن ۱۱۳۸ اتفاقنك تأثیرینی بر قاچ سنه
تأخیر ایتمش ، فقط بو اثناده فرانسه‌نك منافعنی
طوغریدن طوغری‌یه عقیم براقمشدی . بر فرانسز
سفیرینك دیدیکی کبی ، بو دورده « عثمانلیلر دوستلقدن
زیاده قورقویه تبعیت » ایتمشلردی . باب‌عالی فرانسه‌نك
آوستریا ایله رقابتندن استفاده ایده‌جك یرده قدرت

ونفوذندن قورقدیغی دشمنلرله برلشمشدی. بوتاریخدن اعتباراً روسیه وآوستریا حکومتلری ، باب عالی اوزرنده اجرا ایلدکلری نفوذ سایه‌سنده ، احمد ثالثك اسلافی زماننده فرانسه‌یه ویریلن مساعداتك بر قسمنی ابطال ایتدیرمشلردی . ازجمله فرانسزلر شرقده تجارةً اك مساعد بر موقعده بولوندقلری حالده ، (پساروفچه) معاهده‌سنی متعاقب آوستریالیلرده عین مساعداتی استحصال ایتمشلردی . روسیه ایله آوستریانك تورکیه‌یه قارشی عقد ایتدکلری اتفاقدن صوکرا فرانسه سفیرینك استانبولده‌کی نفوذی کیتدکجه تناقص ایلمشدی . کذا آوستریا وروسیه‌نك نفوذی تزایدایلدیکی جهتله فرانسز سفیرلری قاتولیکلرك حقوقنی‌ده مدافعه‌دن عاجز قالمشلردی . ازجمله « ممالك محروسهٔ پادشاهیده افرنج راهبلری جنسندن بعض شیاطین انس ، قصد فاسد وغرض کاسد ایله دور بلاد وامصار وطرف طرف کشت‌وکذار ایدوب روم و ارمنی مقوله‌سی اهل ذمت رعیتی آیین عاطل ومذهب باطل افرنجی‌یه دعوت وبعضلرینك درونلرینه تأثیر فسون ومحبتلری مانند علت فرنکی سرایت ایتدکلری جهتله » قونسلوس بولونمایان یرلرده قاتولیك راهبلرینك اقامت ایتملری منع ایدلمشدی (۱۱۳۸) . عثمانلیلرك بو صورتله قاتولیك

پروپاغانداسنه مانع اولمالری فرانسزلرك ایشنه کلمه‌مشدی. کمرك رسومنك تزییدی ایسه فرانسه تجارتنه اجرای تأثیر ایتمش ، فرانسه‌نك ممالك عثمانیه‌یه ادخالاتی اون ملیون قدر تناقص ایلمشدی .

ابراهیم پاشانك بو بابده‌کی تدابیری، دولت عثمانیه‌نك سر مقدراتی اوزرنده طولاشان فورطنه‌لری بر مدت قدر تأخیر ایده بیلیردی ؛ فقط بو فورطنه‌لرك قطعی صورتده تبدیل استقامت ایتمسی امکان خارجنده ایدی . دها طوغروسی ابراهیم پاشانك سیاستی ، عثمانلی دولتنی اداره ایچون بر مسلك اولمقدن زیاده تهلکه‌یی تأخیر ایده بیلمش ، بو مدت ظرفنده ابراهیم پاشا داخلاً تشکیلات وتنسیقات ایله ، فقط اك زیاده‌ده ترقئ صنعتله برابر تزیید ذوق وسفاهتله ، عثمانلی تاریخنده مهم بر دور وجوده کتیرمشدی .

ابراهیم‌پاشا دورنده سرای‌همایونك ثروت‌واحتشامی پك پارلاقدی . او درجه‌ده‌که ، پساروفچه معاهده‌سنی متعاقب ویانه‌یه سفیر اعزامی لازم کلدیکی زمان طرف شاهانه‌دن غایت کرانبها هدیه‌لر کوندرلمشدی . مقداری ایچه‌بریکونه بالغ اولان بوهدیه‌لر ایچنده بالخاصه ألماسلر، اینجیلر وزمردلرله مزین چادیرلر و قیلیجلر، استانبول دیباسندن سراپا آلتون اکرلر بولونیوردی . او زمان

شق ثانی دفترداری بو هدایایی حاملاً ویانه‌یه کیتمش ، « لازمهٔ ناموس دولت » ی پارلاق بر صـورتده ابراز ایله‌مشدی .

ابراهیم پاشا ، موقع صدارتی احراز ایلدیکی زمان مملکتك احوال داخلیه و سیاسیه‌سنده‌ده بویوك تبدللر حاصل ایله‌مشدی . احمد ثالثك وزیری ، روسـیه ایله آوسـتریا بیننده رقابت حاصـل ایتمك ایچون روسـیه وپولونیاایله مناسبات حسنه تأمینه چالیشمشدی. ازجمله مجارلی راقوچینك تشویقی ایله ایلك دفعه اولمق اوزره پروسیا ایله دوستانه رابطه‌لر تأسیسنه غیرت ایله‌مشدی. تورکیانك بوتشبثنی فرانسه، اسوەج وناپولی حکومتلری نظر ممنونیتله کورمشلردی ؛ آوستریا ، روسیه وانکلتره ایسه پروسیایی کندیلرینه رقیب عدایله‌مشلردی. ابراهیم پاشا بر طرفدن روسیه قپو کتخداسی داشقووی قبول ایلمش ، دیکر طرفدن فرانسه سفیری مارکی دوبوناقله تأسیس روابط ایتمکدن خالی قالمامشدی . حتی اوروپا سیاستنه ، اوروپا وضعیت دولیه‌سـنه دها زیاده کسب وقوف ایچون فرانسه‌یه سفیر اعزامنه قرار ویرمشدی. بوسفارته « دسایس نصارایه تحصیل اطلاع ایتمش برکاردان دقیقه شناس » اولمسی حسـبیله یکرمی سکز چلبی محمد افندی انتخاب اولونمشدی (١١٣٢). محمد افندی پارسده

پارلاق بر حسن قبوله مظهر اولمش ، فقط راهب دوبووانك اداره سزلكی یوزندن نافع بر نتیجه تأمین ایده‌مه‌مشدی .

ابراهیم پاشا دولتك شرف وحیثیتنی وقایه ایچون هیچ برمصرفی دریغ ایتمیور، مملکتك وارداتنی تزیید ایچون لازم کلن تدابیردن‌ده خالی قالمیوردی . از جمله صدارتنك ایلك اوچ سنه‌سی ظرفنده محلول علوفه‌لرك خزینه مانده ایدلمسنه غیرت ایتمش ، خزینهٔ مالیه‌یه یدی میلیون غروش تصرف ایتدیرمشدی . بوندن بشقه (ساقز)ده تحریر نفوس ایتدیرمش، بوحوالیده اعمال اولونان کمرلردن اوته‌دنبری آلنان اون آقچه کمرکدن فضله اوله‌رق هر برینك قیمتنه کوره ٤٠ : ٦٠ آقچه تحصیلنه قرار ویرمشدی . خزینهٔ دولت ، بوصورتله کسب ثروت ایلدکدن صوکرا حدودده یالکز (نیش) و (ویدین) قلعه‌لری انشا ایدلمش ، قصوری مملکتك عمرانته تخصیص اولونمشدی .

(پته‌روارادین) هزیمتندن‌صوکرا آوستریاسفرلرینك قانلی صفحه‌لری‌ده اونودلمشدی. صلح، کویا عصرلردن بری دشمنلرینك مهاجماتی قارشیسنده رجعت ایدن ، ایکی عصرلق‌میراث حاکمیتی اون اون بش سنه ظرفنده قهر و هزیمتله مغلوبانه ترك ایدن عثمانلیلرك آتیلرینی‌ده

تأمين ايله‌مشدى ؛ حال بوكه عثمانليلق ، فن و صنعته ، فكراً تربيهٔ اذهانه غيرت ايتمدكجه بو مغلوبيتلرك دها اليم بر صورتده تكرر ايده‌جكى ؛ حتى عثمانليلغك‌ده تهلكه‌يه معروض اوله‌جغى كيمسه‌نك عقلنه كلمه‌مشدى . صوك آوستريا سفرندن صوكرا مملكتك آتيسنى تأمين ايده‌جك بعض سياسى تدبيرلر اتخاذ اولونمشدى ؛ فقط آنلرده نتيجه‌سز قالمشدى. يالكز شعر وصنعت ، اوده ابراهيم پاشانك همت و تشويقى ايله ترقى ايتمش ، اون اوچ سنه (١١٣٠ : ١١٤٣) امتدادايدن دورهٔ مسالمت ذوق وسفاهتله كذار ايله‌مشدى. بوعالم ذوق ونشاطك قطبنى احمدثالث تشكيل‌ايدييوردى. احمد ثالث، حربك فلاكتلى دورلرى كچركچمز قيزلرينك دوكونلرينى‌اجرا ايتديرمش ، خلقى شوق وآهنك ايچنده ياشاتمشدى . جلوسنك ايلك اون سنه‌سى ظرفنده احمد ثالثك قيز واركك يكرمى درت چوجغى دنيايه كلمشدى . احمد ثالث ، قيزلرندن عاتكه ، خديجه وام كلثوم سلطانلرك عقدلريله شهزاده‌لرندن دردينك سنت دوكونلرينى اجرا ايتديرمشدى . بو دوكونلر پاى تختى كونلرجه شوق وشطارت ايچنده ياشاتمشدى . دها اول فاطمه سلطانك صدر اعظم ابراهيم پاشا ايله اجرا ايديلن دوكونلرى‌ده غايت پارلاق اولمشدى . حتى اوزمان

ابراهیم پاشا ، فاطمه سلطانك عشقیله نالان اولارق منظومه‌لر انشاد ایتمش ، کنج سلطانه قارشی قلبنده حاصل اولان ذوق عاشقانه‌یی شرقیلره مخصوص نازکانه بر ادا ایله تصویر ایلمشدی (١) .

احمد ثالث دورنده ، استانبول طبیعی کوزللکلرینی همان کاملاً محافظه ایدییوردی . بوغاز ایچی ، مائی و آهنکساز صولرینك نوازشیله تتره‌شن یشیل ساحللرنده ، درت بش بیاض ، صنعتکارانه کوشکدن ماعدا ، شایان دقت مبانی‌یی احتوا ایتمیوردی . بشکطاش ساحللرینك چاملقلری آلتنده سرای آصفینك اندام محتشمی ، آناطولی ساحللرنده اوفاق برقاچ جامعك بیاض مناره‌لری ، صوکرا ، اطرافی چیچکلرله مزین ، رایحه‌لرله مشبوع بر دریای کبود ، بوغازی بوتون کوزللکلریله تزیین ایدییوردی .

سرای برونی ایله استانبول سمتلری ، بو طبیعی کوزللکلر آره‌سنده ، بر موقع مستثنی تشکیل ایدییوردی . سرایك ساحلدن باشلایارق آیاصوفیه اوکلرینه قدر امتداد ایدن سورلری اورته‌سنده یوکسك سرولر ، جسیم آغاجلر آره‌سنده ، قباب ورواقی ایله ساحل بوینی تزیین ایدن یالی کوشکلری و اینجیلی کوشکلر ، بوتون بو کوشکلرك اوزرنده ، قدمه واری

(١) مادام مونته‌کو ، شرق مکتوبلری ، جلد ١ ، ص ٢١٤

یوکسه‌لن ، بغداد کوشکنك ظرافت صنعتنه بوقلمون رنکلرله نظیره‌لر تشکیل ایدن لاله باغچه‌لری منظور اولوردی .

سرایك قسم خارجیسی، ساده وطبیعی کوزللکلری حائز اولدیغی کبی ، داخلی‌ده کل باغچه‌لریله مزیندی . سرایك همان بوتون صالونلری رنکارنك چینیلرله زروزیوره مستغرقدی . سرای هر دورده تعمیر اولونمش، هر پادشاه زماننده بردائره ایله توسع ایتمشدی. بالخاصه محمد رابع ، سرایی همان کاملاً احیا ایلمشدی .

سرایك الك مستثنا دائره‌سنی ، جسیم قبه‌لی خنکار صفه‌سی تشکیل ایدییوردی . بو صفه عثمانلی صنعت معماریسنده انموذج بدیع تشکیل ایده‌جك مینه‌لی چینیلرله تزیین ایدلمشدی . اوتوز خطوه اوزونلغنده ، یکرمی ایکی خطوه کنیشلکنده انشا اولونان بوجسیم صالون ، کمرلری اوزرنده‌کی مزین و ملون قبه‌سیله جداً شایان تماشا بر منظره ارائه ایدییوردی . صالونك خلیجه ناظر پنجره‌لری اوکنه یوکسك بر شروان یاپیلمش ، پارماقلقلری موزاییق کاری صدفلرله ایشله‌نمشدی. شروانك صاغ طرفنده باشلقلری یالدیزدن ، ستونلری کل رنکی مرمردن ، پادشاهك اقامتنه مخصوص برسقف وجوده کتیرلمشدی . بو سقفك اوکنه مزین بر بلور طوب

آصیلمشدی . صالونك صول طرفنده ، حمامه ، حمام قوریدورینه، دیکر دائره‌لره آیری آیری قپولر آچیلمشدی . قپولرك اوستنده، قیرمزی زمین اوزرینه مدایحی حاوی بیتلر ، قصیده‌لر یازلمشدی . صالونك دیوارلری سراپا آیینه‌لر ، چینیلر و چشمه‌لرله مزیندی . آیینه‌لرك چارچیوه‌لری کرفت آصمه داللریله تزیین ایدلمش ، چینیلر عثمانلی صنعتنه نمونه اولا بیله‌جك بر نزاهتده ، بیاض زمین اوزرینه مائی ، مینه رنکی چیچکلرله تلوین اولونمشدی . دیوارلری جابجا تزیین ایدن دولاب قپاقلری کاملاً اشکال هندسیه‌یی حاوی صدفلی چیچکلر وقابارتمالرله مزیندی. صالونك خلیجه ناظر پنجره‌لرندن، یوکسك سرولر واخلامورلر آره‌سندن عطف نظر اولندیغی زمان ، دکزك مائی صولری اوزرنده بك اوغلی صرتلرینك نظر نواز یشیللکلری منظور اولوردی .

احمد ثالث ، اکثریا بو صالونده آهنك ایتدیرر ، شر وانده‌اوطوران خواننده‌قیزلرك صدای نی وسنطورندن قبه‌لره انعکاس ایدن صدالرله مست حظوظ اولور ، صاریشین جاریه‌لرك شوخ وشاطر قهقهه‌لرله بلور طوپی طوتمق ایچون صیچرامالرینی، عظیم برشوق وشادمانی ایچنده بر بریله مسابقه‌یه کیریشمه‌لرینی مستانه نظرلرله تعقیب ایدردی .

احمد ثالث قيش موسمنی بو سرايده كچيريردی . ايلك بهارك پارلاق كونشی استانبولك طراوتدار يشيللكلرينی يالديزلامايه باشلار باشلاماز بعضاً قره آغاج كوشكنه، بعضاًده ايوبه، والده سلطان كوشكنه كيدردی . احمد ثالث دورنده قيز و اكلنجه عالملری اودرجه‌تعمم ايتمشدی كه، استانبولك الك دلنشين نقطه‌لری ظريف كوشكلر، نظر ربا باغچه‌لرله تزيين ايدلمشدی . زيركده عايشه سلطان، پاشا قاپوسنده فاطمه سلطان سرايلری ايله قنديللی سرايی نه درجه انتظام و مكمليتی حائز ايسه، استانبولك الك فرحفزا موقعلرنده بنا اولونان كوشكلر وباغچه‌لرده عين‌انتظام ونفاستده انشا اولنوردی. از جمله صالی پازارنده (امن آباد)، چغاله سرايی جوارنده (فرح آباد)، علی بك كويی قربنده (خسرو آباد)، ببكده (همايون آباد)، دفترداره (نشاط آباد)، كاغدخانه‌ده (سعد آباد) قصرلری هپ سلطان احمد ثالث دورينك يادكاری ايدی .

اسكدار وقاضی‌كوی ساحللری‌ده كاملاً كوشكلرله تزيين ايدلمشدی . يالكز بو ساحلده، يوزی متجاوز ظريف ونظرربا سرايلر واردی . از جمله سلحدار علی‌پاشانك فاطمه سلطانله ازدواج ايتمزدن‌اول ياپديرديغی سرای جداً تماشايه شاياندی : سرای، دكز كنارنده ،

غایت مناسب بر نقطه‌ده ایدی . آرقه‌سنده اورمانلرله مستور بر تپه بولونیوردی . سرایك اوطه‌لری یوزی متجاوز ایدی . همان کافه‌سی‌ده خارق‌العاده بر صورتده تزیین ایدلمشدی . هر اوطه‌ده مرمرلر ، یالدیزلر ، غایت اینجه رسملر صوك درجه مبذولدی . پنجره‌لرك جاملری انکلتره‌نك اك کوزل بلورلرندن انتخاب ایدلمشدی . بو سرایده محتشم بر ایمپراطورلغه صاحب ، هر درلو زیب وزینته مالك برسلطانك تماشا ایده بیله‌جکی عظمت وطنطنه تماماً موجوددی . بالخاصه حمام دائره‌سی جداً نظر دقته آلنمایه شایاندی . قورنه‌لر ، چشمه‌لر ، دوشمه‌لر کاملاً مرمردن، طاوانی یالدیزلر ، دیوارلری ظریف چینیلرله مزیندی . حمامك یاننده ایکی کنیش دائره واردی . اك یوکسکده‌کی بر سد شکلنده ایدی . درت کوشه‌سندن شلاله‌لر شکلنده صولر آقیور ، اوفاق مرمرقورنه‌لره دوکولیور، صوکرا بویوجك برقورنه‌ده طوپلانیور، بو قورنه‌نك اطرافنده‌کی دلیکلردن خارجه طوغری سرپیلیوردی .

سرایك دیوارلری اطرافنه دیکیلن خانم اللریله آصمالر برنوع یشیل ستره وجوده کتیرییور ، بنایی دلنشین بر کولکه آلتنده بولندیرییوردی . سرایده احمد ثالثك اقامتنه تخصیص اولونان اوطه‌نك دیوارلری

هپ صدفله تزیین ایدلمش ، آره‌لرینه چیوی مقامنده زمردلر سرپیلمشدی. دها برچوق اوطه‌لر واردی که، دیوارلری هپ زیتون آغاجی قاپلی ، صدفله مزیندی . بعضلرینه چینی قاپلانمشدی . سرایده بر چوق صفه‌لر کورولیوردی که ، اطرافی چیچك صاقسیلری ، میوه وازولریله سوسانمشدی ؛ بونلرك کافه‌سی آلچیدن یاپیلمشدی . فقط نقوشی او قدر اینجه ، رنکلری او درجه قویو ایدی که، بونلرك بر اثر صنعت اولدیغنه بردرلو اینانیلامیوردی. باغچه‌لرك لطافتی‌ده سرایلرك طنطنه‌سیله متناسب ایدی. هر باغچه‌ده بر چوق آغاجلقلر ، قورولر وفیسقیه‌لر واردی . سرای ارکانی بو آغاجلر آلتنده ، صولرك زمزمه‌سی قارشیسنده، ذوق و آهنکله امرار حیات ایدرلردی (۱) .

بوتون بو قصرلر، احمد ثالثك ذوق‌صفا پرستانه‌سنه کسب وقوف ایدن ابراهیم پاشانك غیرت ذوق‌پرورانه‌سی ایله انشا اولونمشدی . ابراهیم پاشا ، احمد ثالثك بوتون حسیاتنه واقفدی : بالخاصه کندی‌ده ذوق وصفایه میالدی .

ابراهیم پاشا ، تناسب اندامه ، ظرافت کبارانه‌یه ، اطوار و اوضاعنده وقارحلیمانه‌یه مالك بر ذاتدی. زینت

(۱) مادام مونته‌کو، شرق‌مکتوبلری ، ص ۱٤۰:۱٤٤

ودبدبه‌یه ، ذوق وسفاهته انهماکی ، شخصنده‌ده تجلی ایدییوردی. اللری، طبق ظریف ونرمین بر الی قادین کبی ألماس وزمرد یوزوکلرله مزیندی . البسه‌سی سراپا ألماسلر و اینجیلرله بزه‌نمشدی . صدر اعظمك زینته اولان انهماکی ایله برابر پادشاهك‌ده ذوق وصفایه ابتلاسی، بودوره باشقه بررنك ویرمشدی . احمد ثالث مشاغل دولتدن اوصانمش ، ذوق و صفا ایله دماغنی دیکلندیرمك آرزو ایدییوردی. حتی بوتون اکلنجه‌لرك متنوع ، صنعتکارانه و منتظم اولماسنی طلب ایلیوردی . نظرده دائما تجدد کوسترن اکلنجه‌لردن ذوقیاب اولدیغی ایچون کوزل بر سرایده ترتیب اولنان عالملر آنی فوق‌العاده محظوظ ایله‌یوردی. احمدثالث ذوق وسفاهته انهماکی ایله برابر جمع ثروته‌ده حریص ایدی . ابراهیم پاشا، پادشاهك بوایکی تمایلنی کمال درایتله اداره ایدییور، حتی بوایکی ضد تمایلك سوء تأثیر حاصل ایتمسنه میدان ویرمیوردی. اهالیدن ویرکیلر آلینیور، منافع عمومیه‌یه متعلق مصارف تقلیل ایدیلیور ، بو صورتله جسیم بر ثروت تصرف اولنیوردی . ابراهیم پاشا بو واسطه ایله خزینهٔ همایون وارداتنی تزیید ، سلطان احمد ثالثك اکلنجه‌لرینی تأمین‌ایتمکه موفق اولیوردی. صدراعظم ، موقعنی بوصورتله تحکیم‌ایدییور، عین‌زمانده حکمدارینك

تأمین اذواقی خصوصنده بوتون نفوذینی ابراز ایلیوردی.

ابراهیم پاشا ، احمد ثالثك انشا آته مراقنی جداً تقدیر ایله‌مشدی . بونك ایچون اولا پایتختك مختلف بنالری تعمیر ایدلمشدی . واقعا سلاطین اسلافك انشا ایتدیردكلری كبی محتشم قبه‌لی ، متعدد مناره‌لی جامعلر انشا ایتدیرلمه‌مشدی؛ فقط استانبولك هر كوشه‌سی عثمانلی ظرافت صنعتنه نمونه اوله‌جق آبده‌لرله تزیین ایدلمشدی. بو آبده‌لرك اك كزینی، عثمانلی صنعت معماریسنك جوهر رنكینی اطلاقه شایان اولان چشمه ایدی . بو چشمه ، سرای همایونك قپوسی اوكنه انشا اولونمشدی. چشمه‌نك محیطی و تزییناتی عرب طرزنده ایدی . اوزرنده‌كی چیچك تزییناتی شرق صنعتنك اك كزیده نمونه‌لرندن ایدی . مختلف لونده، یالدیزلرله مزین اولان تزییناتی ، طلوع شمس ایله برابر طاتلی كولكه‌لر براقان صاچاقلر آلتنده آهنكدار برمنظره وجوده كتیرردی .

احمد ثالث چشمه‌یی انشا ایتدیردكدن صوكرا :

آچ بسمليله ایچ صویی خان احمده ایله دعا (۱۱٤۱)

تاریخنی بولمش ، چشمه‌نك اطرافنه یازلمق اوزره بومصرعك برقصیده ایله تتویجنی آرزو ایله‌مشدی . اوزمان سید وهبیك :

شهنشاه عالی نسب سلطان ممدوح الحسب
فرمان ده روم و عرب خان احمد کشور کشا

قطعه‌سیله باشلایان قصیدهٔ غراسی چشمه‌نك اطرافنه، رنکین بر زمین اوزرینه ، یازلمشدی . اصل تاریخی احتوا ایدن :

تاریخی سلطان احمدك جاری زبان لوله‌دن
آچ بسمله ایچ صویی خانِ احمده ایله دعا

بیتی ایسه بویوك یازی ایله، بو آبدهٔ صنعتك تام جبهه‌سنه حك اولونمشدی. چشمه‌نك مدور کوشه‌لری ، آلتون یالدیزلی پارماقلقلرینك ترکیبات صنعتکارانه‌سی، صاچاغندن قاعده‌سنه قدر تزیین ایدن اینجه ، نازین ، ظریف بر دانته‌لا کبی ایشله‌نن اویمالرك صنعتی ، بیاض ، پنبه ویشیل طاشلرك الوان دلاویزیله یالدیزلرك امتزاجی همان هر کون ظریف بر کلدستهٔ صنعت کبی نظرلری تنشیط ایتمکه باشلامشدی . احمد ثالثك چشمه‌سی آرتق نمونه اتخاذ ایدلمش ، بالآخره عین موداده ، عزب قاپوسنده، طوپخانه واسکدارده‌ده بررچشمه وجوده کتیرلمشدی.

احمد ثالث ، شهرك آبدات صنعتنی تزیید ایلدیکی کبی ابراهیم پاشاده کاغد خانه‌ده ، خواجه پاشاده ، وطنی نوشهرده، جامعلر، مکتبلر، حماملر و کتبخانه‌لر وجوده

کتیرمش، بالطه‌جیلر اوجاغنی تعمیر ایتدیرمشدی (١) . صوکرا ، پوشیدهٔ رسول‌الثقلینی عثمانلی صنعتکارلرینه اعمال ایتدیره‌رك بلدهٔ مبارکه‌یه کوندرمك کبی آثار دیندارانه‌ده ابراز ایلمشدی . فقط ابراهیم پاشانك اك زیاده اهمیت ویردیکی انشاآت ، ذوق وسفاهت ایچون صیفیه‌لرك تزییدی، وقصرلرك اعماری ایدی. احمد ثالث اك زیاده (سعدآباد)دن حظ ایتدیکی ایچون صدراعظم ابراهیم پاشاده اك چوق بو جای دلنشینك احیاسیله مشغول اولمشدی . ابراهیم پاشا کاغدخانه‌نك اعمارینه بالذات نظارت ایتمشدی . انشاآت او درجه سرعتله اجرا اولونمشدی که، عمله‌لر رمضانده وبایرامده‌بیله تعطیل ایتمه‌مشلردی . ابراهیم پاشا اولا نهرك مجراسنی دکیشدیرتمش ، خمبره خانه‌دن سکز یوز زراع مسافه اوزرینه ایکی طرفی مرمر ریختملرله مزین بر مجرا قازدیرمشدی . صوکرا ایکی مجرانك کنارینه ، اوتوز ستون اوزرینه، محتشم بر قصر همایون‌انشا اولونمشدی. قصرك اوکنده غایت جسیم بر حوضله چاغلیانلر ، آغزندن صولر آقان اژدرهالر ، یکپاره مرمردن حوضلر و فیسقیه‌لر وجوده کتیرلمشدی . ابراهیم پاشا، قصری بو صورتله تزیین ایلدیکی کبی باروتخانه‌یه قدر

(١) تاریخ عطا ، جلد ٢ ، ص ١٥٧

بتون ساحلده ریختملر انشا ایتدیرمش ، اوزرینه غایت ظریف قصرلر وحماملر یاپدیرمشدی . بوتون بو انشاآت آلتمش کونده ختامه ایردیرلمشدی . حتی پاشا، تاریخنیده کندی تنظیم ایدرك :

مبارك اوله سلطان احمده دولتله سعدآباد

دیمشدی (۱). آرتق استانبولك هرطرفندهانشاآته دوام اولونیوردی . اوروپادن ، آسیادن استانبوله بر چوق معمارلر جلب ایدیلیور ، بوتون بنالر مختلف طرز معماریده انشا اولونیوردی . بو صورتله وجوده کتیریلن مبانیده کاه (ورسای) ، کاه (اصفهان) طرز معماریسی تطبیق ایدیلیوردی. کوشکلرك پلانلرینی پارسدن فرانسز سفارتی ترجمانی موسیو لونوار کتیرمش ، حتی او دورده استانبولك توصیفنه دائر بر ده اثر یازمشدی . استانبولده او درجه فعالیت ابراز ایدلمشدی که، آز بر زمان ایچنده کاغدخانه صرتلری آره‌سندن پر سکون صولریله جریان ایدن آب روان اطرافنده بر چوق مزین ورنکا رنك کاشانه‌لر وجوده کتیرلمش ، نهرك هر ایکی طرفنده‌کی اراضی وطاغلر اعیان وخدام دولته احسان بیورلمشدی .

(۱) تاریخ راشد ، جلد ٥ ، ص ٤٤٣

بوغاز ایچنك زمردین ساحللری جابجا کوشکلر ، ظریف وصنعتکارانه تنظیم ایدلمش باغچه‌لرله تزیین اولونمشدی . حتی شهرك تنظیفات داخلیه‌سنه‌ده اهمیت ویرلمش ؛ بالق پازاری جوارنده اوطوران موسویلرك « زقاق واسواقلرینی تلوینه باعث ومسلمینه بیع عرق وشراب کبی قباحتلری ارتکابه جسارتلری حسبیله نیجه‌مکاره ومفاسد حادث » (١) اولدیغی جهتله خانه‌لری قسماً فیئات اصلیسیله صاتین آلنمش ، قسماًده اسلاملره ایجار ایدیله‌رك شهردن اوزاق محللرده اسکانلرینه فرمان عالیشان صدور ایلمشدی .

استانبول بو صورتله ، صاف ومائی بر سما آلتنده ، نیلکون افقلر اوزرنده یوکسه‌لن قبه ومناره‌لری ، مرمره‌نك طراوتدار صولری اوزرنده رنکا رنك عکسلر براقان چینیلی کوشکلری ، دکزك آغوشنده ، یکی تعمیر اولنان قیز قله‌سنك دلاویز عکسلریله بر مجموعهٔ بدایع حالنی آلمشدی . پایتختك دست طبیعت وذوق صنعتله پیرایه‌دار اولان منظره‌سی بوتون شاعرلرك حسیاتنی تحریك ایلمشدی .

آرتق استانبولك تصویر بدایعی ایچون غزللر انشاد اولونیو :

---

(١) تاریخ راشد ، جلد ٥ ص ٤٦٨

بو شهر ستانبول که بی مثل و بهادر .
بر سنکنه یکپاره عجم ملکی فدادر .
بر کوهر یکپاره ایکی بحر آره‌سنده
خورشید جهانتاب ایله طارتیلسه سزادر .
هر باغچه‌سی بر چمنستان لطافت
هر کوشه‌سی بر مجلس پرفیض وصفادر .
انصاف دکلدر ، انی دنیایه دکیشمك
کلزارلرین جنته تشبیه خطادر .

طرزنده وجوده کتیریلن منظومه‌لر بوتون دللرده ترنم ایدیلیوردی .

ابراهیم پاشا ، استانبولك تزیینی ایچون یالکز قصرلر انشاسی، صیفیه‌لر احداثی ایله قالمامشدی . شهرك طبیعی کوزللکنه رنکین ، فقط مسرفانه بر بدیعه دها ضم ایتمك ایسته‌مشدی . صدراعظمك بو ایجاد نوینی ، عثمانلی ذوق صنعتنی سنه‌لرجه اشغال ایدن لاله‌لردی . هیچ بر دورده لاله‌نك بو درجه رواج بولدیغی کورولمه‌مشدی . استانبولده اولدیغی قدر همان هیچ بر یرده، فلمنکده بیله، لاله‌نك بو درجه دقت و محبتله آراندیغی ، باغچه‌لرده وکلستانلرده رواج بولدیغی کورولمه‌مشدی . استانبولك همان اك کزیده باغچه‌لرینی لاله‌لر تزیین ایدییور ، بر چوق أولرك پنجره‌لرنده صاقسیلر اوزرنده لاله‌لرك اندام رنکینی مشام ذوقی تعطیر ایدییوردی . لاله یتشدیرمك ایچون باغچه‌لر تنظیم اولونیور ، رساله‌لر

یازیلیور، استانبولده موجود لاله جنسلری کوندن کونه تکثیر ایدیلیوردی. بونك ایچون مسابقه‌لرده آچیلیوردی. بوغاز ایچی وکاغد خانه ساحللرینی تزیین ایدن قصر همایون باغچه‌لری، طوپقپو سراینك اك مستثنی بر نقطه‌سی، رنكا رنك لاله‌لرله تزیین ایدلمشدی. سرای همایونك لاله باغچه‌سی ، بوتون استانبولده اك رنكین بر كلدستهٔ شعر و الوان عد اولنه بیلیردی .

لاله ، استانبوله محمد رابع زماننده آوستریا سفیری اشمیت فون شوارن هورن طرفندن کتیرلمشدی . دها اول ، مراد رابعك (بغداد) سفرندن عودتنده، مؤرخ قوجه حسن افندی واسطه‌سیله تعمیم ایدلمشدی . ابراهیم پاشا ، طبعاً بدایع طبیعته ، ذوق صنعته مجلوب اولدیغی جهتله لاله‌نك انتشارینه صوك درجه غیرت ایله‌مشدی . او درجه‌ده‌که ، فلمنكدن كلن لاله‌یه (لوءلوءازرق) نامی ویرلمش ، ابراهیم پاشا بو لاله‌دن یتیشدیرنلره مکافاتلر وعد ایله‌مشدی. (لوءلوءازرق)اك زیاده چراغان ، سعدآباد ، نشاط آباد باغچه‌لرنده یتشدیریلیر ، هوا صیجاق اولدیغی زمان رنكلری اوچماسین دیه اوزرینه بیاض اورتو اورتولوردی .

استانبولده پیدا اولان لاله مراقی همان بوتون عالمه انتشار ایتمشدی . دنیانك هر كوشه‌سندن استانبوله

مختلف جنسنده ومختلف رنكده لاله‌لر كتيريليوردى . ايرانك (لالهٔ دخترى) سنه استانبولده (محبوب لاله) نامى ويريلمش ، بر صوغانى ايچون بيك آلتون نرخ وضع ايدلمشـدى . دهـا صوكرا ، سفـرادن برىده (تاج‌قيصر) ناميله بر لاله كتيرمش ، صوغانى بر مدت صوكرا غائب اولمشـدى . لاله‌نك ظرافتى ، رنك وطراوتى او درجه نظر رغبتى جلب ايلمشـدى‌كه ، ابراهيم پاشـانك امرى ايله بوتون سـوقاقلره دلاللر چيقارلمش ، اسـتانبولك همان هر كوشـه‌سى آرانمش ، فقط صوغانى بولمايه بردرلو موفقيت حاصل اولمامشدى.

لاله‌لرك بودرجه رواج بولمسى خلق بيننده‌ده حس مسابقه حاصل ايله‌مشدى . همان هرباغچه‌ده آيرى آيرى جنس لاله يتشـديريليور ، هر برينه شـاعرانه اسملر ويريليوردى . لاله‌لر آچيلمايه باشـلاديغى زمان ، اسـتانبولك ذوقپرور اهاليسى لاله كشايشى تماشـاسنه كيدييوردى . لاله تجارتى استانبولده جواهرجيلك كبى بر صنعت حالنه كليوردى .

آرتق لاله تاجرلرى طرف طرف چوغالمشدى . همان هر كس، يتشديرديكى جنسى‌يكديكريله مبادله ايتمكه باشلامش ، بو صورتله لاله انواعى‌ده تزايد ايله‌مشدى . اوصورتله كه، آز برزمانده استانبولده ۸۳۹ چشيد لاله

یتشدیرمکه موفقیت حاصل اولمشدی (۱۱۳۹) . لاله‌نك فیئاتی صوك درجه آرتدیغی کبی، بعض اصناف احتکارده باشلامشدی . ابراهیم پاشا، سوء استعمالاتك اوکنی آلمق ایچون هرباغچه‌ده، هراصنافده بولنان لاله‌نك جنس ومقدارینی تعیین ایتدیرمکه ، هر برینه بر فیئات وضع ایتمکه مجبور اولمشدی . حتی طرف حکومتدن شیخ محمدلاله‌زاری‌یی سرشکوفه‌جی تعیین‌ایدرك نرخ معیننده فضله لاله صاتانلرك ، میریدن چیچکلرینك ضبطی وصاحبلرینك نفي حقنده فرمان استحصالنه موفق اولمشدی .

لاله‌لرك مقداری، مختلف رنکده جنسلری کوندن کونه تکثر ایدیوردی . مثلا ، سرایك باغچه‌سنده یکی بر لاله ظهور ایدیور ، اوزمان دورك اك کزیده شاعری اوکا بر اسم قویمق ایسته‌یور :

همیشه بو مفرج لالهٔ دلجوی حسن آمیز ،
اوله اسمی کبی بزم شهنشاهه فرح انکیز .
بونازك لالهٔ زیبا که ، اولمش نامی (کلر خسار)،
اوله خنکاریمك بزمنده صد شوقیله خدمتکار .

قطعه‌سیله حسیات شاعرانه وعبودیتکارانه‌سنی افاده ایلیوردی .

استانبول ، آز برزمان ایچنده ، یشیل قورولری ،

منتظم باغچه‌لری ، رنکارنك لاله‌لریله بر کلستان حالنه کلمشدی : بهارك فیض نامیه‌داری پایتخت باغچه‌لرنده اثر حیات کوسترمکه باشلانجه ، آغاجلر طومورجقلانیر ، أریکلر وشفتالیلر آچیلیر ، سنبللرك وفولیه‌لرك صاری ، پنبه ، مور و آتشین رنکلری ، قرنفللرك و لاله‌لرك بیکلرجه چشید الوانله رقابت ایتمکه باشلاردی. طبیعتك بو ربیعی کوزللکلری ایچنه لاله باغچه‌لری مستثنا بر رنك و رایحه ایله نظرلری سرمست ایدردی . او زمان ، باغچه‌لرك یشیل چمنلری ، معطر وچیچکلی آغاجلری آره‌سنده (سرخ ناهید) ك سیاه نیزه‌لی ، آتشین یاپراقلری ؛ (شاه بانو) ایله (پهلوی) نك افلاطون و سیمین رنکلری ؛ (طوطی بچه) نك آشاغیسی صاری ، اوجلری یشیل ، (دوشیزه) نك آچیق پنبه ، ایچی بیاض تویجاتی کونشك صاچدیغی آلتون یالدیزلر ، افقلرده قایناشان زرین پاریلتیلر قارشیسنده مجلا بر رنك کسب ایدر ، (هرمز)ك ریزهٔ ألماس کبی بنکلرله پاریلدایان آچیق ، مائی یاپراقلری ، (تاج قیصر) ك کموش کبی رونقلر صاچان الوانیله امتزاج ایدرك بوقلمون بر پوشیدهٔ عنبرین کبی تا اوزاقلردن مشام تماشایی تعطیر ایلردی .

آرتق لاله موسمی حلول ایتمشدی : بوتون باغچه‌لرده رنك رنك طبقه‌لر کورولوردی . بر طرفده ، صاری

قیز، زر افشان، صاری آلا، زرتار کبی رنکین لاله‌لرك صاریشین، نظر نواز الوانیله... کل بهار، قدح زرین، کل اندام، داغ دل، شفقکون، جام جملرك ابر شفق ایچنده پارلایان آتشین و پنبه رنکلرینك امتزاج ایتدیکی کورولور؛ دیکر طرفده عروس بهار، سیم اندام، فوارهٔ بهار، شه‌خوبان، نعمان پاشا، ریحانی، ابراهیمی، هبةالله، آلماسپاره وسینه کشالرك اعماق روحه تأثیر ایدن رایحه‌لریله هوای صافی اشباع ایتدکلری حس اولونوردی. لاله‌لرك بو رنکین، متنوع کوزللکاری قارشیسنده نوشکفته قرنفللرك، ظریف وقاتمرلی نرکسلرك، از جمله (دلکشا) و (ذهبی) لرك، (حکیم باشی صاریسی)نك صاریشین تبسملریله طرحلری شنلندیردکلری کورولوردی.

بو موسمده اهالی فوج فوج لاله سیرانه چیقار، قایقلر آقین آقین (سعد آباد) صفاسنه دوکولوردی. استانبول، ملون و مزهر بر سور بهار ایچنده امرار حیات ایلردی. شاعرلرك بهاریه‌لری، کاه بر نغمهٔ غرام شکلنده، کاه برقصیدهٔ صنعتکارانه طرزنده سامعهٔ تلذذی اوقشاردی.

بوتون بوکلستانك اك حساس واك عاشق بر بلبل شیداسی واردی: اوده، شاعر ندیم افندی‌ایدی. بهار،

بو حساس شاعرك اك روح اسـبيناس اشعارينه معكس اولوردی . سعد آبادك يشيل ساحللری ، جسيم چنارلر وصالقيم سكودلر آلتنده زمرد رنكنده آقان صولری اوزرنده ، آهنك نی وطنبور آره‌سنده، نديمك غزللری اوقونوردی. اوته‌دن برسس، مثلا بكر چاوشك حسينی فصلندن :

دل رويكه باقمقدن اوصانسينمی افندم ،
نظارهٔ رخساريكه قانسينمی افندم ،
ديرلركه سنی مهر وفا سمتنی بيلمز ،
عاشق بوسوزه هيچ اينانسينمی افندم .

شرقيسنی آهسته و بيتابانه نغمه‌لرله ترنم ايدركن ، بريده جسيم برطوپ چنارك طراوتدار ياپراقلری آلتنده نديمك پرشوق ونشاط برغزلی ايشيديليردی :

برصفا بخش ايده‌لم كل شودل ناشاده ،
كيده‌لم سرو روانم ، يورو سعد آباده .
ايشته اوچ چفته قايق اسكله‌ده آماده .
كيده‌لم سرو روانم ، يورو سعد آباده .
كوله‌لم ، اوينايالم ، كام آلالم دنيادن ،
ماء تسنيم ايچه‌لم چشمهٔ نوپيدادن ،
كوره‌لم آب حيات آقديغين اژدرهادن ،
كيده‌لم سرو روانم ، يورو سعد آباده ،
كه واروب حوض كنارنده خرامان اولالم .
كه كلوب قصرجنان سيرينه حيران اولالم .

کاه شرقی اوقویوب، کاهی غزلخوان اولالم .
کیده‌لم سرو روانم ، یورو سعد آباده ،

ندیم ، بودورك بهار شاعری ایدی . اشعارنده مکنوز حس نشاط ، همان هر کسك حسیاتنه ترجمان اولوردی . تحصیل وتربیه کورمش هیچ برذاته تصادف ایدلمزدی که ندیمك غزلیاتیله تزیین حافظهٔ انشراح ایتمش اولماسین . سعد آبادك همان هر کوشه‌سی ندیم شیدانك نالهٔ آه وغرامیله مالی اولوردی . مثلا ساحلك بر کوشه‌سنده :

کیملرك چشمنه اول سینه بوشب نور اولدی ،
نره‌یه کیتدی ، او هرجایی ، او مهپاره عجب ؟
کیملرك یاره‌سنه مرهم کافور اولدی ،
قنده‌در ، قنده اوظالم ، او ستمکاره عجب ؟

قطعه‌سی مدید بر آه تحسر شکلنده عکس انداز اولدیغی صره‌ده ، بریده دها نشاط انکیز، دها مسعود بر قلبك :

کلزاره صالین ، موسمیدر کشت وکذارك ،
ویر حکمنی ای نخل چمن کهنه بهارك .
دوك زلفکی سمور کبی عارضك اوزره
ویر حکمنی ای نخل چمن کهنه بهارك .

قطعه‌سنك جاذب ، نشئه پرور ، دلربا ، آشفته بر

صدای مسرت کبی طاغلرك یوکسـك افقلرینه عکس
انداز اولدیغی ایشیدیلیردی .

(سعد آباد) ك همان هر کوشه‌سی استانبول خلقی
ایله طولاردی . یشیل چنارلرك واسع سایه‌لری ، پنبه
چیچکلی ارغوان آغاجلرینك رایحه‌دار کولکه‌لکلری ،
هپ برر مجلس عشاقه التجاکاه تشکیل ایدردی .
اهالیدن بعضیلری آرابه‌لرله کلیرلردی . آرابه‌لرده
بویالی ویالدیزلی قفسلر واردی . ایچلری ، چیچك سپتلری
و شعرلرله مزیندی . اوزرلری ایپك آستارلی قیرمزی
چوخه‌اورتولو ، کنارلری غایت آغیر صورتده ایشلمه‌لی
ایدی . کنارلرنده ظریف صاچاقلر واردی . بر آرابه
درت کشیدن فضله آلمازدی . آرابه‌لرك ایچنه ، اوطورمایه
مخصوص یاصدقلر وضع اولونوردی . هر طرفده یاریشلر
اجرا اولونور ، آت قوشولری ترتیب ایدیلیردی . بعضاً ،
کاتب چلبینك تعبیری وجه‌ایله ، برچوق کنجلرك « بادام کل پنبه
مثال وجود نازنینلرین نیلکون ابریشم فوطه‌لره صاروب
ماهیلر کبی غواصلق » ایتدکلری کورولوردی . بریده
کورکجیان ، یکیچریان ، عربه‌جیان وجبه‌جیاندن مرکب
بر مجلسـده دها رندانه ، دهـا آچیق شرقیلر ترنم
اولونوردی .

کاغد خانه صفاسنه‌اك زیاده رونق ویرن احمد ثالثك ،

صدر اعظمك ویا سفرانك زیارتلری ایدی. ایلك بهارده احمد ثالث همان اکثر اوقاتنی (سعدآباد) ده کچیرر، صدراعظم ابراهیم پاشایه ویا سفرایه بوراده ضیافتلر ویرردی.

(سعدآد) ضیافتلری رسمی بر ماهیت کسب ایلمشدی. هر ضیافتده بلا دعوت ارکان دولت حاضر بولونور، ایجاب ایدن ذواته دعوتنامه‌لر کوندریلیردی. شیخ‌الاسلامی رئیس‌الکتاب، یکیچری آغاسندن ماعدا بوتون ارکان دولتی کتخدا بك دعوت ایدردی. ضیافتلرده روزمره دستار ایله فراجه سمور کورك کیلیر، آتلره کمر رخت اورولوردی. بوتون ارکان دولت احمد ثالثك تشریفنه میراخور کوشکنده انتظار ایدرلردی. احمد ثالث، میرآخور کوشکنه غایت مزین ومکمل بر آلایله کلیردی. آلایك اك اوکنده قلاغوز چاوش، صوکرا صره‌سیله، درکاه عالی چاوشلریله سلحدار چاوشلری؛ کوکللو زعما ایله بلوکات اربعه وسپاه آغالری، صامسونلی نفرلر، رکاب همایون آغالری، ذات شاهانه، اندرون آغالری، بش یوز قدر دال فس نفر، آندن صوکراده مهتر خانه طاقمی کلیردی. احمد ثالث ارکان دولت طرفندن پارلاق بر صورتده استقبال اولونوردی.

ضیافتلر غایت مطنطن اولوردی . احمد ثالث ، (سعد آباد) صفاسنه بعضاً جسیم سلطنت قایقلریله کلیردی. مسیره‌نك طبیعی کوزللکلری اورتاسنده ، صرتلرك صاری و ظریف قاطیر طرناقلری آرەسنده ، یوکسك چنارلر آلتنده، اوزون، وبیاض قاووقلری ، رنکارنك جبه وبینشلری، کنیش شالوارلری ، کاتبی صاریقلری، سمور، قاقم وزردوا کورکلریله پادشاه معیتنك، یکیچری طائفه‌سنك، جبه‌جی وخمبره‌جیلرك ، بالطه‌جی وبوستانجی افرادینك، قاپویولداشلرینك طولاشدقلری .. خانملرك فسلرینه‌باغلادقلری اینجه تول یاشماقلر، صیقمه‌فراجه‌لرله بو سور ربیعی‌یه باشقه بر حلاوت ، بر جاذبه بخش ایتدکلری کورولوردی. احمد ثالث کاغدخانه‌یی تشریف ایتدیکی زمان جابجا چادیرلر قورولوردی .

ضیافتك ختامنده، پیشکاه سلطانیده‌نشان تعلیملری، آت یاریشلری ، پهلوان کورشلری ، آیی و کوپك غوغالری اجرا اولونوردی . بعضاً طوپ تعلیملری‌ده اجرا ایدیلیر ، نشانکاهلر « اصابت کلهٔ صاعقه کردار ایله خانمان دشمنان اهل ایمان کبی برباد و تباه » قیلینیردی . نشانجیلقده مهارت کوسترنلره طرف پادشاهیدن آلتونلر ، دامادلره سمور کورکلر ، ألماسلی خنجرلر احسان بویورولوردی . حضور شاهانه‌ده

یاریش و نشان مسابقه‌لری اجرا اولوندیغی اثناده ، شاعرلرده تشریف شاهانه‌یی تبجیل ایچون قطعه‌لر ، قصیده‌لر انشاد ایدرلردی . مثلا دورك كزیده شاعری سید وهبی ، احمد ثالث ایله وزیرینك برقایقده ، آغاجلر آلتنده جولانی تصویر ایچون :

بیندی بر زورقه دامادی ایله حضرت شاه
برج آبی‌ده قران ایلدی صان مهر ایله ماه

بیتنی ایراد ایله‌دیكی صره‌ده ، ندیم دها نزیه و دها شاعرانه تشبیهلرله مالی قصیده‌لر تنظیم ایدردی. بوتون شعرا ، احمد ثالث ایله وزیرینك تقدیرینه مظهر اولور ، شاعرلره هدیه‌لر احسان بویورولوردی .

اوكون عودت ، یا (میراخور كوشكی) نه ، یاقاره آغاج باغچه‌سنه ، ویاایوب جوارنده والده سلطان یالیسنه واقع اولوردی .

احمد ثالث یالكز سعد آباده كیتمزدی ؛ بعضاً بندلرده ، چفته حوضلرده ، دفتردارده (نشاط آباد) قصرنده ؛ صدر اعظم ابراهیم پاشاده طوپ قاپوده وزیر باغچه‌سنده ، قندیللی باغچه‌سنده ضیافتلر ترتیب ایدرلردی .

ابراهیم پاشانك سفرایه و دها سائر اركان دولته ویره‌جكی ضیافتلرده‌ده عین صورتله مراسمه رعایت

اولونوردی. بوغازك مائی صولرینه ناظر ضیافت اوطه‌لری چیچکلر ومیوه‌لرله سوسله‌نیر ، سفیرك قبول اولوناجغی اوطه‌نك دیرکلرینه مرصع قلیجلر ، یاصدقلر اوزرینه مجوهرلی خنجرلر وضع اولونوردی . اندرون آغالری خاره‌لی قفتانلر کیرلر ، بللرینـه مجوهرلی خنجرلر طاقارلردی . ضیافت پادشـاهه ویرلدیکی زمان ، صدر اعظم ، پادشاهی کلیرکن وکیدرکن مراسم مخصوصه ایله استقبال ایدردی. سفرایه ضیافت ویرلدیکی زمان، ضیافت دائره‌سنه صـدر اعظمك ورودی پك پارلاق اولور ، اوطه‌ده هرکس آیاغه قالقار ، سـلام آغاسی یوکسـك سسله سـلام آلیردی . ضیافت اثناسـنده دائمـا آهنك دوام ایدردی . طاقم اکثریا ۱۳ خوانـنده ، ۸ نایزن ، ٤ طنبوری ، ۲ سـنطوری ، ۳ کمانی ، ۱ دودوك ، ۲ نفیری ، ۱ چنك ، ۲ مثقالیدن ترکب ایدر ، بعضـاً خواننده‌لرله سـازنده‌لرك مجموعی آلتمش کشی‌یه بالغ اولوردی . ضـیافتك ختامنده بوتون دعوتلیلره، حتی طیشاریده مراسم مخصوصه ایله بکله‌ین چاوشانه، سـمور ویا قاتوم کورکلر ، عطیه‌لر و خلعتلر ویریلیردی (۱) . ایچریده ارکان دولت سمور کورك

(۱) تشریفات دفتری، باب‌عالی خزینهٔ اوراقی (۱۱۳۰ : ۱۱۳۷) .

كیرلركن طیشاریده‌كی چاوشلره اشارت اولونور، درحال آلقیش صدالری آفاقه یوكسه‌لیردی . ضیافت اثناسنده اكثریا دكزه دستی دیكه‌رك صدر اعظم و مسافری قورشون آتارلر ، عثمانلیلرك عسكرلكه و نشانجیلغه مراقنی بو صورتله اثبات ایدرلردی . دها صوكرا قوقلا وحقه باز اویونلری ویریلیر ، او زمان پك زیاده شهرت بولان باغچوان قولی معرفتیله كوچكلر اوینادیلیردی .

ضیافت صدر اعظم طرفندن احمد ثالثه ویرلدیكی زمان ، صدراعظمك هدیه‌سی كتخدا بك واسطه‌سیله دارالسعاده آغاسنه تسلیم اولونوردی . صوكرا ، پادشاهك عودتی پك پارلاق اولوردی . صدراعظم پادشاهك اوكنده یر اوپر ، بو صره‌ده عسكرلر آلقیش یاپارلردی . بو آلقیشلر ، صدراعظم پادشاهك معیتندن آیریلوب مقامنه دوندیكی زمانده تكرار اولونوردی .

ابراهیم پاشا ، بو ضیافتلرده بویوك بر دبدبه واحتشام ابراز ایدردی . اكثریا پارماقلرینه غایت قیمتدار ألماس وزمرد یوزوكلر ، بلنه مرصع خنجرلر طاقار ، الك زیاده سودیكی ذواته ، دائمی صورتده قوللاندیغی (جواهر معجونی) ندن اكرام ایدردی . بعضاً فراجه كوركی كیر ، بعضاًده قیرمزی چوخه قونطوش كورك كیدیكی كورولوردی . هوا سرینجه اولدیغی زمان دیزلرینك اوزرینه غایت آغیر ، صیرمه ایشله‌ملی ، نفتی ایپك بر

اورتو قويار ، دكزك ساكن صولرينه ناظر بر پنجره اوكنده وقورانه بر عظمتله عرض اندام ايدردى .

هر ضيافتى ، هر سفير قبولى ايديليشينى متعاقب اركان حكومته ، چاوشلره ، بوتون سراى رجالنه ويريلن سمور كوكلر ، خلعتلر ،يكرميدن يوز غروشه قدر احسانلر بويوك بر يكونه بالغ اولوردى (١) . يكيچرى آغاسى (نقاش پاشا) سراينده ابراهيم پاشايه بر ضيافت ويرمش، ضيافتك ختامنده يالكز صدراعظمك يكيچرى آغاسى معيتنه ويرديكى احسانلر او زمانك پاره‌سيله ٦٥٢١ غروشه بالغ اولمشدى .

بهارك كوندوزلرى سير بدايعله كچديكى كبى ، كيجه‌لرى‌ده چراغان صفالريله امرار اولونوردى . چراغان اكلنجه‌لرى طوپ قاپو سراينك باغچه‌لرنده اجرا اولونديغى زمان ، بو شنلكه صاريشين ، آشفته قيزلر وجاريه‌لرده اشتراك ايدرلردى . كيجه، ماهتابك

---

(١) ضيافتلرده تشريفاتجيلره‌ده خلعت ويريليردى . سفرادن برينك شرفنه ويريلن بر ضيافتده تشريفاتجى‌يه خلعت ويرلمه‌مش ؛ اوده تشريفات دفترنده ، ضيافتك صوكنه شو سطرلرى علاوه ايتمشدر : « سائر ضيافتلرده بو حقيره و ايلچينك اوزرينه مأمور چورباجى‌يه برر طونلق چوخه و بررطونلق قماش ويريلوب لكن مومى‌اليه افندى حضرتلرى طرفندن ويرلدى . غالبا خاطرندن چيقمشدر . بو دنائتك حسن تعبيرى ايله اكتفا اولوندى . » تشريفات دفترى (١١٣٠ : ١١٣٧ .

سيمين پاريلتيلرى بوغازك مستورا كد صولرى اوزرينه الماسپاره‌لر سرپديكى زمان ، سرايك لاله باغچه‌سى‌ده رنكارنك نورلره غرق اولوردى. بوتون لاله‌لر آره‌سنه مختلف رنكلرده شكرلر قونور ، آره‌لرى قنديللر وشمعه‌لرله دوناديليردى. صوكرا ، آهنك ذوق‌وسرور ايچنده بوتون جاريه‌لرك قوم‌ال وسياه‌صاچلرينى دوكه‌رك ، بلورى وجاذب قهقهه‌لرله لاله‌لر آره‌سنده‌قوشوشدقلرى ، شكر قاپيشمق ايچون بربريله رقابت ايتدكلرى كورولوردى .

اكثريا پادشاه چراغان باغچه‌سنه ، صالى پازارى سراينه ، بشكطاشده ابراهيم پاشانك (فرح‌آباد) قصرينه چراغان تماشاسى ايچون كليردى . كيجه ياريلرينه قدر آهنك وسرور ايله وقت كچيريليركن ، شعر اوقونورلر ، مصاحبه‌لر ايديليردى. چراغان صفالرى رمضانه تصادف ايتديكى زمان ، بوتون شهرك ، باغچه‌لرك ومناره‌لرك ماهيه‌لرله دونادلديغى كورولوردى . او زمان شهرك بو رونق ذى صفاسى بوتون شاعرلره سرمايهٔ مقال اولوردى .

ابراهيم پاشا ذوق واكلنجه عالمرنده بويوك بر دبدبه كوستر ديكى كبى سفرانك رسم قبولنده‌ده ، او

زمانك فوق‌العاده مدبدب مراسمنی ، کندیسنه خاص بر احتشام ایله اجرا ایدردی . بو دورده سفرا ایچون بر صره تنظیم ایدلمشدی . تبریك صدارته کله‌جك سفرا ، آتیده‌کی صره‌یی تعقیب ایدرلردی : فرانسه ایلچیسی ، انکلتره ایلچیسی ، وندیك بالیوسی ، فلمنك ایلچیسی ، اسوه‌چ بکزاده‌لری ، نمچه وموسقوف قاپو کتخدالری .

هر سفیرك استانبوله کلیشنده آیری آیری استقبال مراسمی ایفا اولونوردی. مثلا استانبوله فرانسه سفیری کلدیکی زمان مراسم ایفا اولونمازدی . یالکز مواصلتنك ایرتسی کونی صدر اعظم ، دیوان همایون ترجمانی واسطه‌سیله (مروتاً) میوه وچیچك کوندریر ، بعضاً ده سفیرك استفسار خاطرینی لطفاً نظر دقته آلیردی .

وندیك بالیوسی کلدیکی زمان، بوغازه ایکی چکدیر کوندریلیر ، آلای ایله قوناغنه کوتورلوردی .

سفرانك نامه تقدیمی ایچون صدر اعظمله ملاقاتی ده پك دبدبه‌لی اولوردی :

او کون ایلچینك رکوبی ایچون بر آت ، معیتی افرادی ایچونده آیریجه آتلر کوندریلیردی . سفیرك بینه‌جکی آته عبائی دیوان رختی اورولوردی . استقباله کیدنلر : چاوس باشی ایله چاوشلر کاتبی و ٢٠ ـ ٣٠

قدر چاوشـدن مرکب بولونوردی . بونلرك كافه‌سی بویوك اونیفورمه ، باشلرینه مجوزه ، آرقه‌لرینه ارکان کورکی کیرلردی . سرایك اوکنه ، باشلرنده کچه‌لر ، محضر آغا نفراتی ایله دلیلر ، کوکللولر و شاطرلر دیزیلیرردی.

عرض اوطه‌سنك اوکنده ، مجوزه وارکان کورکلری ایله وزیر قاپوجی باشی آغالری بولونوردی .

سفیر ، چاوشلر کاتبی معرفتیله کتیریلیر ، مسـافر اوطه‌سنده بر مدت مصاحبت ایتدکدن صوکرا عرض اوطه‌سنه کیرر ، بر اسـکمله‌یه اوطورردی . بر مدت صوکرا صدراعظم ابراهیم پاشا کمال طنطنه ایله اوطه‌یی تشریف ایدردی . صدراعظم ، او کون باشنه قلاوی ، آرقه‌سته ارکان کورکی کیردی .

صدر اعظمك اوکندن رئیس الکتاب ایله چاوش باشی آغا کیرردی . دها صوکرا صدراعظم ، صاغنده سلیمی قاووقلری و ارکان کورکلری ایله کتخدا ، صولنده قاپوجیلر باشی اولدیغی حالده وقار مخصوص ایله عرض اوطه‌سنه کلیر ، رئیس الکتاب ایله چاوش باشی آغایه سلام ویرردی . بو اثناده سـلام آغاسی یوکسك سسله سلام آلیردی . آرتق صدر اعظم مقامنه اوطورر ، او زمان دیوان چاوشـلرینك آلقیش صدالری اطرفه عکس انداز اولوردی .

صدراعظم مقامنه اوطوردیغی زمان ، صاغنده : رئیس الکتاب ، چاوش باشی آغا ، تذکره‌جی ، مکتوبی وتشریفاتی .

صولنده : کتخدا بك ، محضر آغا ایله بوستانجیلر اوطه باشیسی .

آرقه‌ده اندرون آغالری طورردی .

صدر اعظم یرینه اوطوردقدن صوکرا نامه‌یی ویرمك ایچون سفیر آیاغه قالقار ، رئیس الکتاب نامه‌یی آلیر ، صدر اعظمك یانندەکی یاصدیغك اوزرینه قوردی .

بو مراسم اجرا اولندقدن صوکرا اولا صدراعظم حضرتلرینه ، بعده سفیره طاتلیلر وقهوه‌لر اکرام اولونوردی .

بو صره‌ده سفیرك اتباعنه ودیوان ترجمانه خلعتلر کیدیریلیر ، خلعت کینلر برر برر طیشاری چیقاریلیر ، اوطه‌ده یالکز ترجمانلردن بر قاچ کیشی براقیلیردی . دها صوکرا ، سفیره شربتلر و بخورلر تقدیم اولونوردی .

بو مراسمك ختامنده ایلچی‌یه خلعت کیدیریلیر ، قوینه قاپوجیلر کتخداسی واسطه‌سیله بویامه ویاغلق وضع اولونوردی .

سفیرك عودتنده دیکر ارکان‌دولت قالیرلر ، سفیری

چاوشلر کاتبی ایله دیوان چاوشلری اسکله‌یه قدر تشییع ایدرلردی .

ابراهیم پاشا فرانسه سفیرینی بوصورتله قبول ایتمش، آوستریا قپوکتخداسنی قبول ایتدیکی زمان، مراسم باشقه درلو ایفا اولونمشدی . قپوکتخداسنه عبائی دیوان رختی اورولمش بر آت کوندرلمش ، فقط بودفعه قپو کتخداسنی مجوزه‌لر کیمش چاوشلر کاتبی ایله چاوشلر امینی ، یکرمی قدر چاوش ، اثواب دیوانیلریله عسس باشی وصوباشی استقباله کیتمشدی . کلن، قپوکتخداسی اولدیغی ایچون ابراهیم پاشا اوکون قلاوی کیمه‌مشدی.

بو دورده ارکان دولت سفاهتله مشغول اولدقلری حالده ینه تشریفات خصوصنده عنعناته، اسکی سطوت ودبدبه‌یی کوسترمکه صوك درجه رعایت ایتمشلر، اصول تشریفاتی مکمل ، مدققانه بر صورتده ضبط ایتدیرمشلردی (١) .

استانبولده سرای خلقی ایله برابر سفرا هیئتی ده ذوق وصفادن، پارلاق ضیافتلردن کری طورمیورلردی . فرانسه‌ده (ورسای) سرایلرینك واسع کلستانلرنده ،

---

(١) خزینهٔ اوراق ، تشریفات دفتری (١١٣٠:١١٣٧).

جسیم آغاجلری آلتنده، زمزمه‌دار فیسقیه‌لری قارشیسنده
گچیریلن حیاتك اوفاق بر نمونه‌سی‌ده استانبولده حکمفرما
اولیوردی. احمد ثالثك جلوسندنبری استانبوله فه‌رییول،
ده‌زاللور ، دوبوناق ، آندره‌زه‌ل کبی سفیرلر کلمشلر ،
بك اوغلنده اونبشنجی لوئینك سفارتخانه‌سنه پك زیاده
رونق ویرمشلردی . انکلتره حکومتی‌ده مونته‌کودن
صوکرا استانیانی کوندرمش ، اوده حکومت متبوعه‌سنك
شرفنی محافظه ایچون شنلکلر ویرمکدن کری طور-
مامشدی . خصوصیله آوستریا قاپو کتخداسی قونت
دوویرموند ، دبدبه و احتشامده فرانسز ایلچیلرینی‌ده
کریده براقشدی . سفیرلر بیننده حکم فرما اولان بو
رقابته اشتراك ایدن وندیك وفلمنك سفیرلری‌ده کری
طورمیورلردی . سرای خلقی چراغان صفالری ،
کاغدخانه ضیافتلریله مشغول ایکن، ایلچیلرده‌همان بوتون
سنه‌یی شنلکلر ، باللر ، قومه‌دیالر، آقشام ضیافتلری ،
کوی تفرجلریله گچیریورلردی. اودورده (بلغرادکویی)
استانبولك اك مهم صیفیه‌سی ایدی . یازین همان بوتون
کبارلر بورایه چکیلیرلردی . فرانسزلر ایله انکلیزلرك
اك زنکینلری بوراده اوطوررلردی . اك زیاده،
شهرده اوطورمقدن جانلری صیقیلان قادینلر، بوراده
ذوق و صفالرینه اوزون بر جولان ویررلر ، بوتون

مجلسلرى حسنلرى وتبسملريله شنلنديررلردى . بعضاً قره دكز ساحللرنده تفرجلر اجرا اولونور ، صورت مخصوصه‌ده‌قورولان چاديرلردن‌دكزك‌متهيج دالغه‌لرى، ساحللرده‌زمزمه‌لر پيدا‌ايدن خشيلتيلرى ايشيديليردى . بو صدالر ، جمعيتك آهنك وشاديسنه انضمام ايدرك غايت لطيف بر نغمه حاصل ايدردى . بعضاً بالغراد بندلرينه كيدرلر، كليشى كوزل مندرلراوزرينه اوزانارق صولرك زمزمه‌سنى ديكلرلردى . سفرا بو تفرجلرك كافه‌سنده ، شرقك كزيده منظره‌لرينى تصوير ايچون يانلرنده بر رسام بولنديررلردى. بورسام‌لردن‌برى‌ده: ژان باتيست وان مور ايدى .

وان‌مور، (فلاندر)ده (والانسيه‌ن)ده طوغمش (١٦٧١) ، مملكتنده اكتساب صنعت ايلدكدن صوكرا فلمنك ايلچيلرندن برى معيتيله استانبوله كلمش ، شرقك مختلف‌ومتلون قيافتلرينى ترسيمه باشلامشدى. وان‌مور، سلطان احمدثالث ايله سراى اركاننك برچوق رسملرينى وجوده كتيرمشدى. بوصورتله اختصاص پيدا ايتدكدن صوكرا ايلچيلر محافلنده بويوك بر شهرت قازانمشدى . وان مور يالكز ايلچيلرله دوشوب قالقماز ، عثمانلى محافانه‌ده دوام ايدردى . لاله دورى هنكامنده عثمانليلر ايله غربليلر و بالخاصه فرانسزلر بيننده فوق‌العاده بر

صمیمیت حاصل اولمشدی. ابراهیم پاشانك نفوذ نظری، تدابیر سیاسیه‌سی تأثیریله پارسه، ویانه‌یه کوندریلن سفیرلر، وطنلرینه عودتلرنده اوروپا مدنیتنك آثارینی تعمیمه چالیشمشلر، سفیرلرله دوشوب قالقمشلردی. بوسببدن لاله دوری عثمانلیلر ایچون پارلاق بردور انتباه، اوروپا مدنیتنك اساسلی برصورتده شرقده انتشاری ایچون ایلك صفحه‌یی تشکیل ایله‌مشدی. از جمله (سعد آباد) قصرلرینك انشاسنده فرانسز ذوقنك بویوك تأثیری کورولمش ، استانبولك سیاسی محافلنده هپ فرانسزلق تقلید ایدلمشدی . فرانسه سفیری احمد ثالثه قرق قدر ظریف پورتقال آغاجی تقدیم ایتمش ، بوپارلاق ، یشیل یاپراقلی فدانلرك طراوتدار منظره‌سی احمد ثالثی پك زیاده ممنون ایلمش ، بوتون صاقسیلری (سعد آباد) کوشکنك اوکنه دیزدیرمشدی (١) .

وان مور ، بولطیف منظره‌لری ترسیم ایله مشغول اولمشدی . همان بوتون سفیرلر ، وان موره مراجعت ایتمشلر ، صورت مخصوصه‌ده تابلولر سپارش ایتمشلردی. وان مور استانبولده اوتوز سنه اوطورمش، یتمش یاشنده وفات ایتمشدی (١٧٣٧) . وان مور ،

---

(١) اوکوست بوپ ، اون سکزنجی عصرده بوغازایچی وساملری، ص ١٢ : ٣٥ .

لاله‌دورنده استانبولك حیات‌ومناظرینی بوتون‌تابلولرنده یاشاتمشدی . شرقك بو ماهر رسامی استانبولك مناظر عمومیه‌سنه دائر نفیس تابلولر وجوده کتیرمشدی ؛ فقط اك زیاده، عثمانلیلرك بودورده‌یك پارلاق و محتشم اولان تشریفاتنی مصور تابلولریله شهرت بولمشدی . رسام بوتابلولرده شرقك رنكارنك قیافتلرینی ، اوضاع واطوارینی تصویرده بویوك بر مهارت کوسترمشدی . بو مراسم هپ عین صالونده ، عین طرزده وعین قیافتلرله اجرا اولوندیغی ایچون بو کبی رسم قبول لوحه‌لرینی پك قولای وجوده کتیرییور ، کندیسنه ایدیلن سپارشلری آز بر زمانده حاضرلامایه موفق اولیوردی . استانبولده احمد ثالث ویا صدر اعظم طرفندن اجرا ایدیلن رسم قبوللرك صورت اجراسی وان مورك تابلولرندن بوتون تفرعاتیله آکلاشیلیور ، ایلچیلرك حکومتلرینه کوندردکلری راپورلردن دها بلیغ برصورتده وقوعات نظرلرده جانلانیوردی . مثلا فرانسه سفیری دوبوناق حضوره قبول اولوناجغی صره‌ده ایکی اوغلنك‌ده برابر کلسی ایچون مساعده آلمش . فقط حضوره کله‌جکی کون نه دوشونمشسه دوشونمش ؛ چوجقلرینی کتیرمه‌مش . رسم‌قبولدن اول دیوانده ویریلن ضیافت اثناسنده صدر اعظم ابراهیم

پاشا سفیرك چوجقلرینی آرامش، بر درلو کوره‌مه‌مش. نهایت سفیره سؤال ایتمش . دوبوناق ده برای نزاکت : « بو درجه دبدبه وسلطنتی کورمکه آنلرك قوهٔ باصره‌لری محتمل دکلدر . مادام ، اونلرك یرینه قاردشی راهب بیرونی کوندردی » دیمش . ابراهیم پاشا ده بالمقابله راهب بیرونك تشریفندن صوك درجه ممنون اولدیغنی ، فقط شهزاده‌لره چوجقلرك کله‌جکنی خبر ویردیکی ایچون درحال انلرك ده کتیرلمسنی ، حتی بکله‌مك ایجاب ایدرسه دیوانی دها اوچ ساعت تمدید ایتدیره بیله‌جکنی سویله‌مش . بونك اوزرینه مارکی دوبوناق چوجقلرینی کتیرمش ، آنلرده حضوره قبول اولونمش. آرقه‌لرینه بر ر کورك اویدیرلمش. بو صورتله ابراهیم پاشانك ده آرزوسی یرینه کلمش.

وانمور بو تابلویی اودرجه بر دقتله ترسیم ایتمش که ، چوجقلرك آرقه‌لرنده ، کورکلرك اوزون قوللرینی ، چوجقلرك ایچنده غائب اولدقلرینی غایت مدققانه تصویر ایلمشدی . دیکر بر تابلوسنده ده سرای ایچنده ویریلن ضیافتلری ترسیم ایتمشدی : ضیافت ایچون بش سفره قورولمشدی . اورته‌ده‌کی سفره‌ده ، صدر اعظمك قارشیسنده ایلچی ، صولنده آناطولی و روم ایلی قاضیعسکرلری اوطورمشلردی . فقط بونلر خرستیانلرله بر سفره‌ده اوطورمش اولمامق ایچون

آیری یمك یمشلردی . دیکر سفره‌ده‌ده قپودان پاشا ، نشانجی باشی ، ودفتردار ایله برابر دیکر ارکان سفارت اوطورمشلردی .

وان‌مورك بوتابلولری ، لاله‌دورنده عثمانلیلرك قیافت وطرز معاشرتلرینی‌تدقیق ایچون‌بویوك براهمیتی‌حائزدی . احمد ثالث دورینك بوماهر رسامی ، تمام ۱۳۲ پارچه اثروجوده کتیرمشدی . الك‌مشهورلری : احمدثالثك مارکی دوبونناقی حضوره قبول‌ایتمسی ، احمدثالث طرفندن مادام مارکیز دوبونناقه ضیافت کشیده‌سی ایدی . کذا فرانسه ایلچیسی ویقونت آندره‌زه‌ل ایله فلمنك سفیرینك احمد ثالث طرفندن صورت قبولنه ، صدر اعظم ابراهیم پاشا طرفندن بشکطاش سراینده ویریلن ضیافتلره دائرده بر چوق تابلولر وجوده کتیرمشدی . ازجمله پاطرونا خلیلك اوچ تابلوسی (۱) ایله استانبولك حیات ومناظرینه ، سرای ارکاننك ، ولایت خلقنك قیافتلرینه دائر بر چوق تابلولرله احمد ثالثك و ابراهیم پاشانك‌ده رسملرینی ترسیم ایلمشدی . وان مورك بو تابلولری او دورده پك زیاده رغبت قازانمش ، هر بری اوروپا صالونلرینی تزیین ایلمشدی .

ابراهیم پاشانك ذوق صنعتکارانه‌سیله پارلایان لاله

---

(۱) بوتابلولر الیوم (آمسته‌ردام) موزه‌سنده‌در .

دوری ، بو صورتله فرانسه‌ده‌ده دلنشین عکسلر ، پایدار اثرلر براقیوردی. ابراهیم پاشا نجیبانه طورلری ، نازکانه‌سوزلریله بوتون سفرایی درایت‌وعرفانه مسحور ایدییوردی . بر چوق سفیرلر ، قراللرینه یازدقلری راپورلرده صدراعظم ابراهیم پاشانك نجابت اطواراندن بحث ایدییورلردی . ابراهیم پاشا ، ایلچیلره وصنعتکارلره ملتفتانه معاملاتده بولونیور ، بو سایه‌ده هم دولتك سیاستنی اداره‌یه، هم‌ده موقعنی محافظه‌یه مقتدر اولیوردی.

احمد ثالث کیجه‌لرینی ذوق وصفا ایله، کوندوزلرینی ترسانه باغچه‌سنده ، سعدآبادده، اوق میداننده اوق تعلیملریله کچیردیکی صره‌ده ، وزیری ابراهیم پاشاده امور دولتله مشغول اولیور، ذوق وصفایی انضباط آلتنه آلمایه چالیشیوردی .

فی‌الحقیقه ، طقوز سنه‌یی متجاوز بر زمان ظرفنده استانبولده آرتق باروت قوقوسی، قان لکه‌سی کورولمه‌مکه باشلامش ، فکرلرده برنزاهت ، ادبیات وصنعتده بر ترقی ، قیافتده بر تبدل ، عین زمانده فضله بر اسراف وسفاهت‌ده پیدا اولمشدی . هرکس زینت ودبدبه‌یه انهماك ایدییور ، بوغازك ویا خلیجك مائی صولری وستنده، رنکارنك اطلس دوشه‌لی قایقلرله سعدآباده ،

قندیللی باغچه‌سنه ویابویوك دره ساحللرینه كیتمك ایچون خلق بر بریله رقابت ایلیوردی . هر طرفده آلتون وكوموش أكرلر ، ألماسلر ویاقوتلرله مزین آلینلقلر ، غایت آغر قوشوم طاقملری كورولمكه باشلامشدی . كاغدخانه موسمی كلیر كلمز هر كس اولانجه ثروتی زینت واحتشامه صرف ایتمك حسنه قاپیلمشدی . ابراهیم پاشا بوسفاهته مانع اولمق ایچون هرزمره‌یه مخصوص قیافتلر تعیین ایله‌مشدی . صدر اعظم طرفندن وضع اولونان نظام موجبنجه ، احاد ناس واصناف ، خواصه مخصوص قاقم كوركلردن كیمیه‌جكلردی . ابراهیم پاشانك اك زیاده نظر دقتنی جلب ایدن، قادینلرك قیافتی ایدی . غریب شی ! سعدآباد صفاسنده قادینلرك تول یاشماقلری ایچنه زر محبوب صاچان ابراهیم پاشا ، خانملرك قیافتنی‌ده تحدید ایتمك ایسته‌مشدی : خانملر ، فیمابعد اوزون یاقالی فراجه كیمیه‌جكلر ، اوچ دكرمیدن فضله یمنی ، مقدار معیتندن فضله أكده قورده‌لا باغلامیه‌جقلردی .

فی‌الحقیقه ارككلرك لاله‌یه، حسنه وبدایعه انهماكیله برابر خانملرك‌ده زینت و دبدبه‌یه تمایلی تزاید ایتمشدی . نسوانك لطیف انداملرینی بوتون جاذب وساحر خطوطیله نظره عرض ایدن قیافتلری او درجه اسرافه سببیت ویرمشدی كه، استانبولده دوكون مراسمی ایچون بویوك

بر ثروت صرفنه لزوم حس ایدلمشدی . نتیجه‌ده ، ازواجك کوندن کونه تناقص ایتدیکی، برچوق خانملرك ذوق وزینت یوزندن زوجلرندن افتراق ایتدکلری کورولمشدی .

بو دورده بالخاصه سلطان دوکونلری غایت پارلاق اجرا اولونور ، دامادلر پك زیاده مصرف ایدرلردی (١١٣٦) . علی پاشانك ام کلثوم سلطانله دوکونلری اجرا اولوندیغی زمان داماد علی پاشا کلین سلطانه زفاف کیجه‌سی برمجوهر قوشاق ایله بر مجوهر ساعت تقدیم ایتمش، احمد ثالثك بوتون سرای ارکاننه، مثلا شهزاده‌لردن سلیمان ، محمد ، مصطفی ، بایزید و نعمان ایله فاطمه ، خدیجه ، عاتکه ، صالحه ، زینب ، عایشه ، امةالله ، صافیه وامینه سلطانلره، باش قادین افندی ایله ایکنجی، اوچنجی ، دردنجی و بشنجی قادین افندیلره ، صالحه و عایشه سلطانلرك والده‌لرینه ، شهزاده محمد، سلیم وابراهیمك والده‌لرینه ، ریحان، رقیه ورابعه سلطانلرك والده‌لرینه که ، جمعاً یکون بش شهزاده ، اون ایکی سلطان ، بش قادین افندی ، سکز سلطان و شهزاده والده‌لری وبوندن باشقه‌ده کتخدا قادین ، خزینه‌دار اوسته ودارالسعاده آغاسنه بر دوزینه دیبای رومی ، برر دوزینه نوظهور خطایی ، برر دوزینه‌ده

ساده خطایی هدیه اوله‌رق اعطا ایله‌مشدی (١) .

خانملرك داخلی البسه وقیافتلری، احمد ثالث دورنده، پك رنكین ودلنشین ایدی : مثلا سلطانلر ، آرقه‌لرینه باشدن آشاغی اینجیلرله مزین ، دوكمه‌لری ألماس ، اوزون بر أنتاری كیيرلردی . صوكرا بللرینه غایت كنیش و ألماسلرله مزین بر كمر باغلارلر ، بویونلرینه زینت مقامنده صافی اینجیدن ، یومورطه جسامتنده زمردلرله مزین بر قوردون، قولاقلرینه فندق بویوكلكنده آرمودی ألماس كوپه‌لر طاقارلردی. خوطوزلرك اطرافی یاقوتدن یاپیلمش كللر واینجی دیزیلریله سوسله‌نیردی . صاچلره ایلیشدیریلان ایكنه‌لر كاملاً ألماسلی و زمردلی ایدی. خصوصیله یوزوكلر، امثالی كورولمه‌مش بر جسامتده ایری ألماس طاشلرله مزین بولونوردی .

وزرا خانملرینك قیافتلری‌ده آیریجه بر ظرافتی جامعدی : خانملر اكثریا طوبوقلرینه قدر ، پنبه ، كناری ایشله‌مه‌لی ، اپكدن ظریف بر شالوار، آیاقلرینه صیرمه ایشله‌مه‌لی بیاض ترلك كیيرلردی . شالوارك اوزرینه كیلن كوملك بیاض اپكدن، اطرافی ایشله‌مه‌لی، قوللری یاری بیلكه قدر اوزون و كنیشدی (٢) .

(١) خزینهٔ اوراق ، تشریفات دفتری (١١٣٧:١١٣٠)

(٢) مادام مونته كو ، شرق مكتوبلری : جلد ١ ، ١٧١٧ .

كوملكك ياقاسی برألماس دوكمه ايله ايليكله‌نير ، سينه‌نك بوتون عريانلغی كوملكك آلتندن منظور اولوردی . صوكرا، اوزرينه، قوللو، صيرمه ايشله‌مه‌لی، دوكمه‌لری اينجيدن انتاری كييلير ، اوزرينه درت پارمق قالينلغنده كمرباغلانيردی. زنكينلرك كمرلری دائما ألماسلر واينجيلرله مزين بولونوردی . فضله مصرف ايتمك ايسته‌مه‌ينلر ، كمرلرينی بياض ساتندن ياپديررلردی . خانملرك باشلرينه كيدكلری خوطوز ، قديفه‌دن ، اطرافی اينجيلر والماسلرله مزينـدی . اينجيلر چيچك تقليدی ياپيليلر ، مختلف رنكده ياقوتلردن كللر ، ألماسـدن ياسمنلر ، صاری ياقوتدن فوليه‌لر وجوده كتيريليردی . صاچه ألماس طاقمق كبارلر آره‌سنده مودا ايدی. صاچلر دائما اورولور ، قاشلره عطر شـاهيلر سورولور ، اكثريا صاريشين صاچ اوركولرينـك نظر نواز برپارلاقلقله طوپوقلره قدر سورونديكی كورولوردی .

أو اينجنده‌كی بو قيافت ، خارجده‌ده عين ظرافتله كنديني كوستردی. لاله دورنده ايسه ، خانملرك مسيره قيافتلری لاله‌لرك ظرافتی‌نسبتنده اينجه‌لك كسب ايتمشدی. فقط بر مدت صوكرا بو حال دوام ايده‌مه‌مشـدی . هر زمان ياپيلديغی كبی ، ادارۀ حكومتده عجز كورولور كورولمز ، عوامك تعصب حسـلرينی اوقشامق ايچون

قادینلرك قیافتلرینه تسلط ایدلمشدی . اول امرده قادینلرك صیقمه فراجه‌لری ، یاقه‌لرینك اوزونلغی ، فسلرینه صاردقلری یاشماقلرك اینجه‌لکی نظر دقتی جلب ایتمش ، تزیید ظرافتله تنویر حسن ایتمك ایسته‌ین خانملرك ذوق صنعتکارانه‌سنه‌ده تجاوز ایدلمشدی (١) .

لاله دورینك رجالی ادبیات وصنعتده بویوك بر اینجه‌لك کوسترمشلردی؛ فقط قابلره شعر وصنعت الهام ایدن حسنلری خودپسندانه بر غیرتله رنجیده ایتمیه‌جك قدر یوکسکلك کوستره‌مه‌مشلردی . مع‌مافیه کندیلری ینه ذوقلرینه دوام ایتمشلردی . یازین چراغانلر، قیشین حلوا صحبتلری بر برینی ولی ایلمشدی . شاعرلر :

نو بهارك کرچه سیر کلشن وصحراسی وار ،
فصل سرمانك ولکن صحبت حلواسی وار .

مضمونیله ارباب ذوق‌ودلی کیجه صفالرینه ، حلوا صحبتلرینه دعوت ایتمشلردی . بو صحبتلر قیشك چراغان اکلنجه‌لری مثابه‌سنده ایدی . حلوا صحبتلری سرایلرده اجرا اولونور ، کاه احمد ثالث طرفندن ارکان دولته ، کاه ارکان‌دولت‌طرفندن پاشاهه ویریلیردی . صدراعظمه فرط محبتنی اثبات ایچون :

---

(١) تاریخ راشد ، جلد ٥

چراغمسك بنم سن ، هم وزیر نکته‌دانمسك
نظیرك یوق ، صداقت ایله مشهور جهانمسك

طرزنده بیان توجهات ایدن احمدثالثی حلوا صحبتنه دعوت ایچون ابراهیم پاشاده :

ازلدن عبد مملوکك، چراغ خاصکم زیرا
سبب سنسك بنی احیایه، دولتله سعادتله.
سنکدرخانه، یوقدرمنتك شوکتلوخنکارم
کرم‌قیل، صحبت‌حلوایه کل، اقبال‌شوکتله.

طرزنده بیان حسیات ایلردی .

اکثر کیجه‌لر ، اکابر دولتله شعرا ، صدر اعظم ابراهیم پاشانك بشکطاشده‌کی سراینده طوپلانیرلر ، اسکی حرب وغزا حکالرینه بدل یکی بر مضمونك معناسنی تشریح ویا نوزمین بر قطعه‌ده‌کی ظرافت حس وخیالی تحلیل ایله وقت کچیررلردی . بو مصاحبه‌لری متعاقب ، برمعتاد، دامادلره ویاارکان‌دولته‌سمور کورکلر ، قیمتدار خلعتلر احسان بویورلوردی .

اکثریا، صورت مخصوصه‌ده ، فرانسه ایلچیسی دوویلنوو ، انکلتره ایلچیسی ستانیان، فلمنك ایلچیسی قورنه‌لیوس ، نمسه قاپو کتخداسی طالماس، روسیه قاپو کتخداسی نه‌پلویه‌ف شرفنه‌ده ضیافتلر ویرلدیکی واقع اولوردی .

احمد ثالثك صوك سنه‌لرینی تشكیل ایدن لاله درنده سفاهت تأثیریله ذوق صنعت‌ده ترقی ایلمشدی . حسیاتده پیدا اولان اینجه‌لك، صنایع و ادبیاتده كزیده بدیعه‌لر ایجادینه مصدر اولمشدی. محیطك رونق بهاریسی، صدر اعظمك میل طبیعیسی الك زیاده ادبیاتك تجددینه خدمت ایلمشدی. بو تجددك یكانه داهیسی، ندیم ایدی . ندیم، وطنپرور شاعریمزك تعبیری وجه‌ایله ، « شعریمزك چهرهٔ جوانیسی » ایدی . قضاتدن احمد ندیم افندی ، شعرلرنده سلامت طبع وسلاست افاده ایله تمیز ایلمشدی. ندیم ، اسلاف شعرا درجه‌سنده فارسی‌یه مجلوبیت كوستردیكی حالده توركی شعرلرنده لسانك شیوه‌سندن آیرلمامشدی . ندیمك طبع شاعرانه‌سنه ، یاشادیغی عصرك، اطرافنی احاطه ایدن كل وسنبل، لاله وقرنفل باغچه‌لرینك ، سعدآباد اكنجه‌لرینك ، ساز وآهنك ایچنده ایدیلن چراغان صفالرینك بویوك تأثیری اولمشدی. خصوصیله هر پارلاق قصیده انشاد ایدیشنده وزیر زمانك تقدیراتنه مظهر اولماسی، آغزینك جواهرله طولدیرلماسی ، شاعرك جوهرین تاریخلر ، نادیده مضمونلر ابداع ایتمسنی تسهیل ایله‌مشدی .

بو سببدن ندیم ، احمد ثالث دورینك بوتون دبدبه و حشمتنی ، سرایلرینك زینت والوانی ، باغچه‌لرینك

رنكارنك چیچكلرینی چراغانلر، ضیافتلر وحلوا صحبتلریله كچن حیاتنی شعرلرنده یاشاتمشدی . استانبولك بوشوخ مشرب شاعری ، بالخاصه اشعارنده‌كی آهنك و لطافتله تمیز ایدییوردی . ندیمك اشعارنده واقعا فضولینك آتشین عشقی ، نفعینك عظمت بیانی یوقدی ؛ فقط قوللاندیغی اینجه و آهنكدار كلمه‌لرله تصویر بدایعده كوستردیكی خارقهٔ بیانه هیچ بر شاعر یتیشه‌مه‌مشدی . ندیم ، لسان عثمانینك دهاسنه یاقین برشیوه قوللانیور ، فارسی شیوه‌دن ممكن مرتبه اجتناب ایدییوردی . لاله دورینك بو كزیده شاعری واقعا بعض اشعارنده پك پرده بیرونانه تصویرلرده بولنیوردی؛ فقط عین زمانده طبیعته قارشی بویوك بر مجلوبیت كوستریور ، وطننك پایتختنی، هرنقطه‌سنده‌كی بدایعی بوتون اینجه‌لكلریله تصویر ایدرك وطنه محبت حسنی تولید ایتمكدن خالی قالمیوردی.

ندیمك قوهٔ خیالیه‌سی پك پارلاقدی. انیس روحنه (رنك كلدن جامه) ، (بوی یاسمندن پیرهن) تصور ایدن بوحساس ونزیه شاعر ، « كمر كسسته ، پرا كنده كوشهٔ دستار »، عمرینی ذوق ونشاط عاململرنده كچیرمش، شوخانه تشبیهلریله زماننك اك رند مشرب شاعرلری صره‌سنه كچمشدی . ندیم، قصرلر تصویرنده، بهاریه‌لر انشادنده بویوك برصنعت كوسترمش ، مدحیه‌لرنده بیله

کل و بهاردن ، لاله و یاسمندن ، رنك و رایحه‌دن آیرلمامشدی . بعضاً قلبنك پرستش ایتدیکی بر حسن تصویر ایلدیکی صره‌ده عمیق بر وجد شاعرانه‌یه قاپیلارق :

سراپا حسن و آنسین ، دلستانسین ، ناز پرورسین .
جوان مهربانسین ، شوخسین ، نازنده دلبرسین !

طرزنده روحندن قوپان بوتون اوصافی ابذال ایتمش ، فقط قلبنی پارالایان فرقت آجیلرینی ، عاشقانه تمنیلرینی ده :

یکیدن اسکی محبتلری تجدید ایده‌لم .
کل ، بنم قاشی هلالم بزه برعید ایده‌لم .
سنی برجام مصفا ایله خورشید ایده‌لم .
کل ، بنم قاشی هلالم بزه برعید ایده‌لم .
یتر آغلاتدی فراقك بو دل بیماری ،
یتر ایتدیردی خیالك بکا آه وزاری ،
کامکار اِت بزی برکورمك ایله کل باری
کل ، بنم قاشی هلالم بزه برعید ایده‌لم .

طرزنده بوتون حزنلریله تصویرده بویوك بر مهارت کوسترمشدی . داماد ابراهیم پاشایه کتابجیلق ومصاحبلك ایدن ندیم ، دها صوکرا منجم باشینك (صحائف الاخبار) ینی ده تورکجه‌یه ترجمه ایتمشدی .

ندیمك معاصری اولان شاعرلر ایچنده سید وهبی ایله احمد نیلی ، نحیفی ، صفائی شعرده استاد وظیفه‌سی

کورمشلردی . سید وهبی (حلب) مولویتنده بولونمش، استانبوله عودتنده وفات ایتمشدی (١١٤٩) .

وهبی اکثریا (سعد آباد) صفالرینه اشتراك ایدر، حاله مناسب شعرلر انشاد ایلردی . « عهدنده رئیس شاعران » اولان سید وهبی، احمد ثالث دورنده اجرا اولنان سور همایونی تصویراً بر (سور نامه) یازمش، سلطان احمد چشمه‌سنك اوزرنده‌کی نفیس قصیده‌یی تنظیم ایدرك نامنه برآبده رکز ایله‌مشدی . سید وهبی عاشقانه شعرلرده انشاد ایتمش، ازجمله غزلیاتنده :

بزدن کسیلمه، سینهٔ اغیاری ایتمه جا .
ای تیغ یار ! دلده یرك یوقمیدر سنك ؟

کبی اینجه حسلرله مالی بدیعه‌لر وجوده کتیرمشدی .

احمد ثالث دورینك بوتون شاعرلرینه ابراهیم پاشانك تصویبی اوزرینه عثمان زاده احمد تائب افندی، با فرمان، (سلطان الشعرا) نصب اولونمشدی . وظیفه‌سی، انتظام اشعاره دقت ایتمك وغیر موزون شعر انشاد ایلمك قباحتنده بولنانلره شرع بلاغتك فتاوای سخننی تطبیق ایله‌مکدی .

فی الحقیقه لاله دوری برچوق شاعرلر یتشدیرمش، فقط عین زمانده دری افندی کبی عالملر، راشد وسامی

کبی مؤرخلر، طورمش زاده احمد بك کبی خطاطلرده کورلمشدی .

ابراهیم پاشا ، عصرنده علوم وفنونه پك زیاده رغبت کوسترمش ، ترقیات فکریه‌یه ممکن اولدیغی قدر غیرت ایله‌مشدی (١١٣٨) .

پاشا ، اك جسیم آثاری آز بر زمان ایچنده ترجمه ایتدیرمك ایچون زماننك علما ، فضلا وشعراسندن مرکب علمی انجمنلر تشکیل ایتدیرر ، بو مجلسده شاعر ندیم ، نیلی احمد ، سیدوهبی ، میرزا افندی زاده محمد سالم ونحیفی کبی دورك اك بویوك شعرا وعلماسی‌ده حاضر بولونوردی . بو صورتله (ادرنه) جامعی کتبخانه‌سنده تك نسخه‌سی بولونان امام بدرالدین عینینك (عقدالجمان فی تاریخ اهل‌الزمان) نی علما وفضلادن مرکب اوتوز کشی‌یه، دهاصوکرا خواندمیرك (حبیب‌السیر)نی سکز کشی‌یه بشر اونر فورمه تقسیم ایدرك آز بر زمانده ترجمه ایتدیرمشدی (١) .

ابراهیم پاشا ، علوم و ادبیاتی حمایه ایتدیکی کبی ، مطبعه‌جیلغك‌ده ، ایلك دفعه اولمق اوزره ، ملکمزده تطبیقنه همت ایله‌مشدی (١١٤١) . بوكاده سبب ، وقتیله (١١٣٢) فرانسه‌یه سفارتله کیدن یکرمی سکز

---

(١) چلبی زاده عاصم تاریخی ، ص ٥٣٨

چلبی محمد افندینك اوغلی مکتوبیٔ صدرعالی خلفاسندن محمد سعید افندی اولمشدی . سعید افندی ، او زمانلر پدریله برلکده پارسه کیتمش ، علوم وفنونك، و ازجمله فن طباعتك ترقیسنی اطرافیله کورمشـدی . مملکتنه عودتنده درکاه عالی متفرقه‌لرندن ماجار ابراهیم آغانی بو صنعته واقف بولمش ، کندیسـیله مشـاوره ایدرك استانبولده بر مطبعه آچمایه قرار ویرمشدی .

فی‌الحقیقه ابراهیم اغا صنعت طبعه جداً واقفدی . ماجارستانده (قولوژوار) شهرنده فقیر برعائله‌دن دنیایه کلن (١٠٨٥) ابراهیم متفرقه ، مملکتنده لایقیله تحصیل کورمشدی. صوکرا ، اورته ماجار قرالی توکلی بکك عثمانلیلرله برابر اجرا ایلدیکی محـاربه‌ده اسـیر ایدلمشـدی (١١٠٥) . ابراهیم اغا اسـتانبوله کله‌رك (١١٠٦) اسلامیتی قبول وآداب اسلامیه‌یی تحصیل ایدرك (رسالهٔ اسلامیه) نامیله برده اثر تألیف ایله‌مشدی (١١٢٦) . ایکی سنه صوکرا آوستریا ایله وقوع بولان حرب اثناسنده (بلغراد) ه کلن ماجارلره ترجمانلق ایتمش، ختام حربی متعاقب راقوچینك تکفور طاغنده اقامتی اثناسنده کندیسـنه کاتبلك وظیفه‌سی ایفا ایله‌مشدی . راقوچینك یکی کویده اقامتی اثناسـنده اسـتانبول کمرکی اموالندن ، تکفور طاغنده اقامتی اثناسـنده‌ده

خزینهٔ عامره‌دن معاشنی آلمشــدی . (پســاروفچه) معاهده‌ســندن صوکرا ، ابراهیم افندی صدر اعظمله مناسبت پیدا ایتمش ، او صره‌ده یکرمی ســکز چلبی محمد افندینك اوغلی سعید افندی‌ ایله‌ لالتیله مطبعه تأسیسنه قیام ایله‌مشدی .

فی‌الحقیقه ، بو دورده تورکیه‌ده بر مطبعه تأسیسنه فوق‌العاده احتیــاج واردی : اولا ، یازمه آثار غایت بهالی اولدیغی کبی بر چوق نفیس اثرلرده متوالی حریقلر اثناسنده محو اولیوردی. خصوصیله (قاموس) و (جوهری) کبی جســیم کتابلری طبهٔ علومك ألده ایتمسی امکان خارجنده ایدی. بو سببدن ابراهیم افندی (وسیلة‌الطباعه) نامنده‌کی اثرینی ابراهیم پاشایه تقدیم ایتمش، کافهٔ مصارفی بدنندن تسویه ایدلمك اوزره بر مطبعه کشادینی استرحام ایله‌مشــدی . فقط کتب علمیه‌نك طبعی حقنده جواز شرعی اولوب اولمدیغنی اعلان ایچون شیخ‌الاســلامه مراجعت لازم کلمشدی. بونك ایچون‌ده فتوی استحصالنه لزوم کورولمشدی (۱).

---

(۱) باصمه صنعتنده مهارت ادعاایدن زید ، لغت ومنطق وحکمت وهیئت وبونلرك امثالی علوم آلیه‌دن تألیف اولونان کتابلرك حروف و کلماتنك صورتلرینی بر قالبه نقش ایدوب اوراق اوزرینه باصمغله اول کتابلرك مثللرینی تحصــیل ایدرم دیسه، زیدك بو وجهله عمل کتابته مباشرتنه شرعاً رخصت وارمیدر؟

ابراهیم پاشا فتوایی استحصال ایتدکدن صوکرا علمای زمانه‌دن برقاچ ذاتی مصحح تعیین ایتمش، ابراهیم متفرقه‌نك سلطان سلیمده کندی خانه‌سنده کتاب باصماسنه مساعده ویرمشدی . بومطبعه‌ده ایلك دفعه اولارق ، مراد ثالث زماننده وان قولی محمد افندی طرفندن ترکجه‌یه ترجمه ایدیلن (صحاح جوهری) ، آز بر زمان صوکراده فرهنك شعوری ، نعیما تاریخی ، راشد تاریخی ، جهانما ، تقویم التواریخ، تحفة الکبار فی اسفارالبحار ، کلشن خلفا ، تاریخ تیمور ، تاریخ مصر ، تاریخ افغانیان ، تاریخ بوسنه ، تاریخ هند - الغربی ، فیوضات میقناطیسیه ، اصول الحکم کبی اثرلر طبع اولونمشدی. بواثرلردن تاریخ افغانیان (تاریخ سیاح) پولونیالی ژه‌زوویتلردن، راقوچینك راهبی قروزینسکی طرفندن ابراهیم پاشا ایچون تورکجه تألیف ایدلمشدی .

الجواب : باصمه صنعتنده مهارتی اولان بر کمسنه مصحح کتابك حروف و کلماتی بر قالبه صحیحاً نقش ایدوب اوراقنه یاصمغیله زمان قلیلده بلامشقة نسخ کثیره حاصل اولوب کثرت کتب رخیص بها ایله تملکه باعث اولور . بو وجهله فائدهٔ عظیمه‌یی مشتمل اولمغله اول کمسنه‌یه مساعده اولنوب بر قاچ عالم کمسنه‌لر صورتی نقش اوله‌جق کتابی تصحیح ایچون تعیین بیوریلورصه غایت مستحسنه اولان اموردن اولور » تاریخ عاصم ، جلد ٥ .

هولدرمانك صرف تورکیسیده بو مطبعه‌ده طبع اولونمش، فرانسزجه حرفلرپارسدن جلب ایدلمشدی(١).
ابراهیم پاشـا ، بوغیرتی ایله عثمانلی ملکنده جداً نافع بردور انتباه وجوده کتیرمشدی .

لاله دورنده یالکز ادبیات و مطبعه‌جیلق ترقی ایتمه‌مشدی؛ انشا آته‌ایدیلن مراق تأثیریله چینیجیلك‌ده ترقی ایله‌مشدی . چینی اعمالی عثمانلی ملکنده پك زیاده رواج بولمشدی. ازجمله سلیم‌اول، چالدیران مظفریتندن صوکرا ایران ارباب صنعتندن برقاچ (کاشی کران) ی (ازنیق) ه یرلشدیرمشدی . (چینیٔ ازنیقی) آززمان ایچنده ملکمزده رغبت قازانمشدی .
فقط مرور زمان ایله چینی اعمالی‌ده متروك قالمش،

(١) ابراهیم متفرقه دها صوکرا خبره‌جی احمد پاشـا ایله برابر سیاسی ایشلره‌ده قاریشمش ، سلطان محمود اول زماننده وقوعه کلن آوستریا حربنی متعاقب مکالمات سیاسیه‌یه مأمور اولمشدی . وفاتنده (١١٦٠) قاسم پاشـاده ، ادریس مختفی قبری جوارینه دفن اولونمشدی . تاریخ وفاتی ، مزار طاشی اوزرنده محکوکدر .

حسب حالی اوله نورس مصرع تاریخ آنك
باصدی ابراهیم افندی صحن فردوسه قدم

شرقك نفيس چينيلری مبانیٔ قديمه ديوارلرندن باشقه يرلرده كورولمز اولمشدی . ابراهيم پاشا ، صنايع بديعه‌يه محبتنی بو صنعتی تشويق ايدرك اثبات ايله‌مشدی. صدراعظم، تكفور سراينده برچينی فابريقه‌سی انشا ايتديرديكی كبی، مبانی‌يی حريقدن وقايه ايچون برده طولومباجی اوجاغی تأسيس ايتمش ، ضابطلكنه فرانسز مهتديلرندن كرچك داود آغايی تعيين ايله‌مشدی (۱) .

ابراهيم پاشانك اصلاح مسكوكات خصوصنده‌ده غيرتی كورولمشدی. ابراهيم‌پاشا زماننده بوتون صرافلر و قالجيلر خزينهٔ عامره‌يه هر آی اللی بش بيك درهم خالص كوموش ويررلردی . كوموش درهمنك اهالی بيننده يكرمی آقچه‌دن يكرمی ايكی آقچه‌يه چيقماسی اوزرينه ضربخانهٔ عامره‌يه‌ده كوموش كلمه‌مكه باشلامشدی. بوسببدن زولته، پاره، وچيل آقچه باصيلامامش، نتيجه‌ده معاملات تجاريه سكته‌دار اولمشدی. بونك اوزرينه بدستان وصراف كتخدالرندن برمجلس عقد اولونه‌رق كوموشك درهمی ايچون نظاماً يكرمی ايكی آقچه ، يكی كسيلن زولته‌لره طقسان آقچه (اوتوزپاره)، زرمحبوب ايچون درت يوز (۲) ، يكی غروش ايچون يوزيكرمی آقچه فيئات وضع اولونمشدی .

---

(۱) مزاری، خصكی نساخسته خانه‌سی جوارنده‌كی قبرستانده‌در.

(۲) بالآخره محمود اول دورنده ۳۳۰ آقچه‌يه تنزيل ايدلشدی ، تاريخ صبحی ، ص ۷۰ .

تبریزك اشغالی اوزرینه اورادهده برضربخانه آچیلمش، کمال فعالیتله سلطانی آلتونلر باصیلمشدی . بو آلتونلرك هر بری یکرمی درت قیراط خالص آلتوندی . هر یوز عددی یوز اون درهم اولاجق، هر برینك قیمتی درت یوز آقچهدن عبارت بولوناجقدی . بو آلتونلردن برقاچ دانهسی تداول ایدهایده استانبوله کلمش، نهایت صدراعظم ابراهیم پاشانك ألینه کچمشدی . ابراهیم پاشا آلتونلرك کنارلری دوزکون وزنجیرلری منتظم اولمادیغنك فرقنه وارمش، انتظامپرورلکه اعتناسنی بوخصوصدهده ابراز ایدرك، استانبولدن تبریزه نمونهلك آلتونلر کوندرمشدی (۱) .

بو دورده ممالك عثمانیهده طبابت ابتدائی بر حالده ایدی . مع مافیه بعض امراضك تداویسی، سائر مملکتلردن کورولمدك برطرزده ایدی . ازجمله چیچك خستهلغنك آشیسی غایت عملی بر صورتده تطبیق اولونیوردی . تلقیح اصولی تورکیهده کشف اولوندیغی جهتله چیچك خستهلغندن کیمسهنك قورقوسی یوقدی . برچوق قادینلر واردی که، صنعتلری آشیجیلق ایدی . آشی ایچون اك مناسب زمان، صیجاقلرك صوکی، یعنی صوك بهار بدایتی ایدی . بوموسمده چیچك خستهلکنه

(۱) تاریخ چلبی زاده، ص ۳۳۸ .

دوچار اولانلر موجود اولوب اولمادیغنی هرعائله بر برینه سؤال ایدر ، بر قاچ عائله طوپلانیر ، مجموعی اون بش اون آلتی کشی‌یی بولنجه ، آشـیجی قادینلردن بری دعوت اولونوردی . قادین بر جویز قابوغی طولوسی اك ایی بر آشی کتیرر ، هانکی طاماره آشـیلاناجغنی صورار ، آلدیغی جوابه کوره بویوك برایکنه ایله‌ایسته‌نیلن طاماری چیزر ، اورایه طیرمیق کبی بر اشارت یاپدقدن صوکرا ایکنه‌نك اوجی نه‌قدر آلیرسه‌اوقدر آشی قور ، صـوکرا اورایی باغلار ، اوزرینه بر جویز قابوغی یاپیشدیرردی . دهاصوکرا دیکر بش آلتی‌طاماره‌ده عین عملیاتی یاپاردی . روملر علی‌العموم ، بری آلنلرینه ، بری هرایکی قوللرینه ، بری‌ده کوکسلرینه اولمق اوزره خاچ شکلنده آشیلانمایی اوغور صایارلردی . فقط بو یاره‌لرك ایزلری غائب اولمادیغی ایچون بواصـول فنا بر تأثیر حاصل ایدردی . بوسببدن اك‌زیاده باجاقلروقوللر کبی‌وجودك‌قاپالی قسملرنده‌کی‌طامارلرندن آشیلانیرلردی. آشیلانان چوجقلر بر هفته‌یه قدر ایی اولوب اوینامایه باشلارلر ، صوکرا براز صیتمه‌یه طوتولورلر ، او زمان ایکی ونادراً اوچ کون یاتاقده قالیرلردی . بو اثناده یوزلرنده یکرمی اوتوز قدر چیچك چیقار ، هیـچ براثر براقمازدی . سکز کون صوکرا ، کویاهیچ خسته اولمامش

کبی کزینیرلردی . هرسنه بیکلرجه چوجغه بو صورتله آشی عملیاتی یاپیلیردی . بوسببدن چیچك خسته‌لکنی هرکس براکلنجه تلقی ایدردی. خسته‌لك اثناسنده یاره‌لر بوتون جراحتی طوپلار ، چیچك خسته‌لکنك زهرینی چکر ، کمال شدتله یاپیلماسنه مانع اولوردی . آشی عملیاتندن همان هیچ کیمسه‌نك اولدیکی کورولمزدی (١) .

ابراهیم پاشا ، مملکتك تربیهٔ فکریه‌سنه خدمت ایده‌جك مساعیدن کری طورمامشدی . صدراعظمك بو غیرتنی احمد ثالث ده تشویق ایله‌مشدی . پادشاه ایله وزیری سایه‌سنده پایتختك هر کوشه‌سنده آثار عمران باش کوسترمشدی . بر طرفدن یالیلر ، کوشکلر و باغچه‌لر بنا ایدیلیور ، دیکر طرفدن کتبخانه‌لر ومکتبلر انشا اولونیوردی . سرای همایون داخلنده‌کی کتبخانه‌ده بو صره‌ده بنا اولونمشدی (١١٣١). کتبخانه‌یه درت بیکی متجاوز کتاب قونمش ، تزیینات داخلیه‌سنه صوك درجه اعتنا ایدلمشدی . کتبخانه‌نك طاواننه مصنع بر قندیل ایله بر فانوس آصیلمشدی . کتابلرك بوتون جلدلری عثمانلی صنعتنه نمونه اوله‌جق برطرافتده وجوده کتیرلمشدی. لاله دورینك نزاهت صنعتی، یالدیزلی

---

(١) مادام مونته‌کو ، شرق مکتوبلری ، جلد ١ ، ص ٢٢٤

جلدلرك نقوش واز هارندەده کندینی کوسترمشدی .

ابراهیم پاشا عمومه نافع کتبخانەلر ومکتبلر انشا ایتدیردیکی کبی شهرك خارجه قارشی تأمین انتظامنەده غیرت ایدییوردی . ازجمله سرایك اطرافندەکی سورلر ۲۲۷,۷٤۸ غروش صرفیله یدی قولەدن اکری قاپویه قدر کاملاً تعمیر اولونیور ، بشکطاشدن قبا طاشه ریختملر انشا ایدیلیوردی . بشکطاش سرایی ایله طولمه باغچه آرەسندەکی (عرب اسکلەسی) نه کلن فندقلی اهالیسنه طولمه باغچه ایچندن یول ویریلیوردی .

ابراهیم پاشا شهرك تنظیمنه ، صیق صیق وقوعه کلن حریقلرده سرایت وقوعنی منع ایچون اخشاب قسملرك انشا ایدلمەسنه دقت ایتدیکی کبی آرەصره چارشیلری طولاشیور ، اکسیك اتمکه تصادف ایدر ایتمز درحال استانبول قاضیسنی عزل ایدییوردی . بو دورده اتمك ترازی ایله طارتیلوب صاتیلیوردی .

ابراهیم پاشا ، استانبولده پك زیاده صرف اولنان قهوه تجارتنیده نظام آلتنه آلمایه غیرت ایلەمشدی . استانبوله کلن قهوه (یمن)دن (جده) و (مصر) طریقیله کلیردی . بر مدت صوکرا (مصر)دن اوروپایه قهوه اخراجی منع ایدلمشدی . او زمان اوروپالیلر یمنه کمیلر سوق ایدەرك قهوەیی محلندن غالی فیئاتله صاتین

المشلر ، (مصر)ه قهوه اخراجنه مانع اولمشلردی . ابراهیم پاشا بو محذورك اوكنی آلمق ایچون یمن امامنه درگاه عالی چاوشلریله نامهٔ همایون كوندرمش، اوروپالیلره قهوه صاتیلماسنی منع ایتدیرمكه موفق اولمشدی (١) .

ابراهیم پاشانك صدارتنده فرانسه ایله مناسبات تجاریه اولدقجه ترقی ایتمشدی. فرانسه‌نك (لانغه‌دوق) شهرنده اعمال اولونان (كنیش لوندره) ، (معهود لوندره) ، (برنجی لوندره) ، (عادی‌لوندره) دنیلن قماشلر ملكمزده پك مقبول ایدی . (لانغه‌دوق) دن هر سنه استانبوله وممالك شرقیه اسكله‌لرینه بش بیك بالیه‌دن‌زیاده قماش كوندریلیردی. صوكرالیونك‌صیرمه‌لی قماشلری ، مارسلیانك بویالی قماشلری ، اجزای طبیه وزینت اشیاسی‌ده سوق اولونوردی . بو ادخالات اون بش میلیون لیرایه بالغ اولوردی .

ممالك عثمانیه‌دن‌ده فرانسه‌یه حبوبات ، پاموق ، ایپك ، قهوه ، وفرانسه صنایعنه عائد مواد ابتدائیه كوندریلیردی . از جمله موره ، سلانیك وغلوصدن بغدای ؛ مصردن پرنج ، بقله ، قهوه ، سنامكی ، زعفران وكوساله ؛ ازمیر ، سلانیك ، وعكادن پاموق ویوك ؛ صیدادن پاموق ایپلكی؛ طرابلس شام، قبریس،

---

(١) تاریخ راشد ، جلد ٥ ، ص ١٤٤ .

ازمیر ، موره وحلبدن ایپك ایله هندستان جویزی سوق اولونوردی (۱) . فرانسه تبعه‌سی شرقده اون سنه‌دن فضله اوطورامازدی . ارباب تجارت اکثریا سفیرلری واسطه‌سیله ایشلرینی کوردیررلردی . هر سنه فرانسه ایله دولت عثمانیه بیننده بش یوز تجارت کمیسی آمد وشد ایدردی .

ابراهیم پاشا زماننده مارکی دوبوناق سرای ایله پك صیقی مناسبت پیدا ایتمش ، قمامه کلیساسی قبه‌سنك تعمیرینه موفق اولمشدی . ابراهیم پاشا ، فرانسه ایله حسن مناسبت تأمینی ایچون مساعده ایتمش ، حتی روملر و ارمنیلر حقنده‌ده مساعده کارانه طاورانمشدی . قمامه کلیساسی حقنده‌کی مساعداتندن صوکرا ، فرانسه ایله تأمین مناسبات ایچون یکرمی سکز چلبی محمد افندی‌یی سفارتله فرانسه‌یه اعزام ایتمشدی .

بو دورده تورکیه‌ده اك زنکین تاجرلر ، موسویلر ایدی . موسویلرك نفوذی همان خارق العاده ایدی . عثمانلیلر غایت لاقید و صنایعدن متنفر اولدقلری ایچون بوتون تجارت موسویلرك النده ایدی . هر پاشانك معیتنده بهمه حال بر موسوی بولونور ، بوتون ایشلرینی او

(۱) شه‌فر ، استانبولده فرانسه سفارتلرینه دائر مخطرهٔ تاریخیه ، ص ۲۷ - دوبوناقك سفارتنامه‌سی ، ص ۱٤٤ .

تسویه ایدردی. پاشانك مأمور اولدیغی ولایتلرده پیاسه‌یی تفتیش ایتمك ، هدیه‌لری آلمق ، ادخالات و اخراجات امتعه‌سنی تدقیق ایلمك اونك آلنده‌ایدی. اطبا، وکیلخرج، ترجمان ، هپ موسویلردن انتخاب اولونوردی . تجارته متعلق هرشی اونلرك اللرندن كچردی (۱) .

نوشهرلی ابراهیم پاشا صنعت وادبیاته ، حیات اجتماعیه‌نك اصلاحنه‌ده اولدقجه اهمیت ویرمشدی؛ فقط عصرلردن بری مملکتده حکمران اولان مرض اجتماعی‌یی تعصب وجهالت حسلرینی تمیزله‌مکه ، حتی بر درجه‌یه قدر تخفیفه بیله مقتدر اولامامشدی. واقعا بوتون شهر، ظریف باغچه‌لر، نظر ربا کوشکلرله تزیین ایدلمشدی؛ فقط افکارده ، انلرك بقاسنی تأمین ایده‌جك تحولات وجوده کتیرلمه‌مشدی.

ابراهیم پاشا ، هردرلو غیرتیله برابر، مدنیت فکر-لرینی مملکتده تأسیسه موفق اولامامشدی . بوتون ترقی وتکامل ، موقت وظاهری ایدی . عنبرین لاله زارلرك ، ربیعی کوزللکلرك آره‌سنده ، هر زمان میال طغیان ، هر دقیقه آمادهٔ فوران بر عصیان وجهالت کتله‌سی یووارلانیور ، ویشایوردی . ابراهیم پاشا ، بوطبقه‌یی اصلاح ایتمکدن زیاده ذوق شخصیسنی تطمین ایتمش ، زمانتك ذوق آشنایان رجالنه :

(۱) مادام مونته کو، شرق مکتوبلری، جلد ۲ ، ص۲۲

شیوه‌سی ، نازی ، اداسی ، خنده‌سی پك بی دل ،
گردنی پوسکورمه بکلی ، گوزلری غایت گوزل ،
صیرمه کاکل ، سیم گردن ، زلف تل تل ، اینجه بل ،
گل یاناقلی ، کلکلی ، کرا که‌لی ، مور خاره‌لی

دلبرلرالندن باده‌لر نوش ایتدیره‌رك طاتلی و آهنکدار بر حیات کچیرمشدی . واقعا ممالك اجنبیه‌دن کلن سفیرلره (لازمهٔ ناموس دولت) عظیم بر دبدبه واحتشام ایله کوسترلمش ، سرایك اولا نجه زیب وزیوری آیاقلر آلتنه فرش ایدلمشدی ؛ فقط مملکتك آتیسنی تقویه ایده‌جك سیاسی وصاغلام بر تدبیر اتخاذ ایدلمه‌مشدی . اون اوچ سنه‌یی متجاوز بر زماندن بری ادارهٔ حکومتله اشتغال ایدن داماد ابراهیم پاشا ، موقعنی بیله محافظه ایده‌جك متانت کوستره‌مه‌مشدی . او صورتله که ، بر قاچ سنه صوکرا بر پاطرونا خلیلك عصیانی ، اوچ قهوه‌جی ایله بر قاچ مناوك طغیانی عثمانلی تختنی صارصمش ، احمد ثالثك محتشم وزیرینی ، صفاپرور ، زر وزیوره مستغرق ارکانی قانلر ایچنده سقوط ایتدیرمشدی .

ابراهیم پاشانك ونتیجه‌ده احمد ثالثك سقوطنی احضار ایدن ۱۱۴۳ عصیانی ، آسیای وسطاده ظهور

ایدن سیاسی تبدللرك نتیجه‌سی ایدی . احمد ثالث ایله وزیری (سعد آباد)ده ، چراغان صفالرنده دمکذار اولورلرکن ، بویوك پترو فابریقه‌لرده چالیشه‌رق ، عمله‌لك ایده‌رك روس ملتنی قورتارمش ، ملتنه آسیاده یکی ثروتلر تدارك ایتمه‌نك چاره‌لرینی کوسترمشدی (۱) .

واقعا استانبولك شوخ مشرب شاعرلری :

اهالی عز ودولتده ، رعایا امن وراحتده
هنر اربابی رفعتده، جهان یکپاره نورانی!

ترانه‌سیله ذوقیاب اوله‌رق لاله رنکلرینه باققدن هر طرفی شفقکون کوریورلردی ؛ فقط حقیقت حال بونك بوسبوتون عکسی ایدی . شاعرلرك کوردکلری نورانیت، استانبولك سرایلرنده ومسیره‌لرنده، خانملرینك شوخ وشاطر باقیشلرنده ایدی! ولایتلر سفیل وپریشان نان پاره‌یه محتاج، مستبدوالیلرك ظلمی آلتنده کریاندی. ایران حدودی دائمی بر حرب وقتال ایچنده ایدی . بویوك پترو متمادی بر صورتده ایرانه استیلا ایدییور ، سلطنت ایرانیه‌نك انقاض تارماری اوزرنده ارائهٔ سطوت چاره‌لرینه توسل ایلیوردی .

---

(۱) بالطه‌جی محمد پاشا وبویوك پترو ، کتابخانهٔ عسکری، مراجعت .

روسیه‌نك بو استیلاکارانه حرکتنه ایرانده ظهور ایدن اختلال سبب اولمشدی : خاندان صفویه‌دن شاه حسین ، افغان امیری میرمحموده ترك سلطنت ایتمشدی. بونك اوزرینه افغانیلر ایرانه استیلا ایده‌رك (اصفهان) ی یغما ایتمشلر ، خاندان صفویه‌دن طهماسبی فراره مجبور ایلمشلردی . بر مدت صوکرا میرمحمودك برادر زاده‌سی اشرف، بوتون تعلقاتنی قلیچدن کچیره‌رك ادارهٔ حکومتی الده ایتمشدی . بویوك پترو ، بو اختلالدن بالاستفاده قافقاس طاغلریله بحر خزر بینده‌کی اراضیدن ایرانه داخل اولمشدی. صوکرا، سریع بریورویشله بحرخزرك غرب ساحللرینی تماماً اشغال ایلمشدی . بویوك پترونك بو استیلادن مقصدی پك آشکاردی :

پترو ، بوتون عسکرلرینه ایراد ایلدیکی نطقده ، قارشیلرینه چیقان یالچین قیالر کریسنده منور وخارقه‌نما شهرلر بولوندیغنی آکلاتیور ، هندستانه آنجق ایراندن کچمك قابل اولدیغنی تعریف ایدییوردی . پترونك مقصدی ایراندن هندستانه یول آچمق ، آسیانك بوذی ثروت شبه جزیره‌سندن روس قومنی مستفید ایلمکدی . پترو ، اوروپا حکومتلرینی عصرلردن بری اشغال ایدن ، وندیکك ، فلمنکك وانکلتره‌نك بربرینی متعاقب کسب ثروت ایتملرینی تأمین ایله‌ین اقصای شرق

تجارتنی روسیه‌یه دوندیرمك ایستیور، معیتنده‌كی افراده « ایشته بزم هندستان یولمز . . بو یولی بزدن کیمسه غصب ایده‌مز ! » دییوردی (۱) .

بویوك پترونك بو حرکتی ، او جوارده یاشایان اسلام اهالی‌یی ایرانك معاونتندن نومید براقمش، همان جمله‌سی‌ده استانبوله ، خلیفهٔ اسلامه مراجعت ایلمشدی. احمد ثالث بو مراجعت اوزرینه ایرانیلری مدافعه‌یه میل ایتمشدی. فقط داماد ابراهیم پاشا ، اوته‌دن بری تعقیب ایلدیکی مسالمتپرورانه سیاستدن آیرلمایه‌رق ، ایرانك بلا محاربه‌روسیه ایله‌مقاسمه‌سنی احمد ثالثك حالت فکریه‌سنه دها موافق کورمشدی .

ابراهیم پاشا ، ایرانك بویوك پترو ایله برابر مقا - سمه‌سنی استانبولده متعدد قونفرانسلرده مذاکره ایتدیرمشدی . بومذاکرات، دفتر امینی حاجی مصطفی افندی ایله رئیس الکتاب محمد افندی ، روسیه قاپو کتخداسی نه‌پلویه‌ف بیننده اوزون اوزادی اجرا ایدلمشدی (۲) . ابراهیم پاشانك مقصدی ایران یوزندن بویوك پترو ایله حرب ایتمه‌مکدی. چونکه عثمانلی اردوسنك

(۱) والیزه‌وسکی ، بویوك پترو ، ص ۳۸۷

(۲) چلبی زاده عاصم ، ص ۱۲۸ — مارکی دوبوناقك سفارتنامه‌سی ، ص ۲۰۱ : ۲۱۲

حالنه تماماً واقف اولدیغی کبی چارك مکمل عسکرلری بولونديغنی‌ده بیلیوردی . بناءً علیه ۱۲۰۰۰ کشیلك بر (نظام جدید عسکری) وجوده کتیرمك ، انلری آرناوودلرله بوشناقلردن ترکیب ایتمك ایستیوردی . « شاید بومقصدده موفق اولور ویکیچریلر طرفندن بر ممانعت کورمزسه ، او زمان کندی عسکرلری دها مکمل اولور ، ابراهیم پاشاده ایران سفرندن عودتده اولانجه‌غیرتیله خرستیانلر اوزرینه آتیله بیلیردی » (۱)

فقط ابراهیم پاشانك وضعیتی غایت مشکلدی : خلق ، روسلرك سنیلرله مسکون اراضی‌یه تجاوز ایلدیکنی چکه‌مدیکندن حربه طرفدار بولنیور ، احمد ثالث ایسه باره صرف ایتمه‌مك ایچون قطعیاً حربی ارزو ایتمیوردی . بو سببدن ابراهیم پاشا بو ایکی ضد جریانی تألیف مجبوریتنده بولنیوردی . ابراهیم پاشا بومشکل وظیفه‌یی ایفا ایتمك و ایرانه سفر آچامق ایچون فوق‌العاده برمجلس عقد ایتدیرمشدی . بومجلسده‌بوتون ارکان دولت، « شیخ‌الاسلام ، وزرای عظام ، صدور وعلمای کرام ، استانبول و حرمین محترمین قضاالریله تحصیل نام وکام ایدن موالئ لازم‌الاکرام و اوجاقلرك

---

(۱) مارکی دوبوناناقك فرانسه‌خارجیه نظارتنه مکتوبی ، ۱٤ کانون ثانی ۱۷۲٤

آغایان واعیان ضابطانی وبالجمله اعیان خدام دولت وارکان سریر سلطنت سرای آصفی یه دعوت» ایدلمشدی (١). مجلس انعقاد ایتدکدن صوکرا ابراهیم پاشا فرانسه سفیری دوبونناقه دیوان ترجمانی کوندرمش ، روسیه و ایران مسئله‌سی حقنده‌کی فکرینی استمزاج ایتمشدی . ابراهیم پاشانك بوندن مقصدی، اکثریتی حرب طرفداری اولان مجلس ارکاننی ، اك زیاده دوست بیلدکلری فرانسه سفیری لساننـدن وضعیت سیاسیه‌نك مهالکنه واقف ایتمك ، بو صورتله صلحی عقد ایتدیرمکدی . صلحك عقد ایدلمسنده فرانسه‌نك ده علاقه‌سی واردی: چونکه دولت عثمانیه ایران وروسیه ایله حرب ایتمه‌یه‌جك اولورسه ، قوتلرینی محافظه ایده‌جك ، وبو قوتلر آوستریایه قارشی دائما تهدید وظیفه‌سی ایفا ایلیه‌جکدی . ابراهیم پاشاده باشقه برمنفعت دوشونیوردی : اوده فرانسه وروسیه ایله برابر اتفاق مثلث تشکیلی فکرنده ایدی. بومقصدی استحصال ایتدیکی تقدیرده، آوستریادن آرتق قورقو قالمایه‌جقدی . بناءً علیه او کون دیوان ترجمانی کلیر کلمز ابراهیم پاشا بوتون مجلس ارکاننی کوسترمش :

— فرانسه سفیری نه سویله دیسه، عیناً آکلات. هرکسجه معلومدرکه ، بو ذات بزم صوك درجه دوستمزدر .

---

(١) چلبی زاده عاصم ، ص ١٤٥

بزه ایی نصایحده بولوناجغنه هپمز امینز .

دیمشدی. بونك اوزرینه ترجمان سفیرك سوزلرینی ، یعنی دولت علیه‌نك بو مسئله‌ده حزم واحتیاط ایله حرکت ایتمسی لازم کله‌جکنی ، چارله بوزوشمق مناسب اولمایاجغنی سویله‌مش ، ابراهیم پاشاده مجلس ارکاننه نه فکرده اولدقلرینی سؤال ایله‌مشدی. اوزمان هر کس ، بلاتردد ، مصالحه فکرینی ترجیح ایله‌مشدی . اوکون مجلس طاغیلمش ، ابراهیم پاشا ارکان دولتدن بعضیلریله قوناغنه عودت ایتمشدی . احمد ثالث ، اوراده ابراهیم پاشایه منتظر بولونیوردی . صلحك قرارکیر اولماسی اونی‌ده پك زیاده ممنون ایله‌مشدی . حتی بو ممنونیتنی کوسترمك ایچون :

— بن‌ده سزکله هم افکارم . چار ایله عقد اولنان مصالحه‌یی جدی بر سبب اولمادن ، هیچ بر صورتله نقض ایتمك طرفداری دکلم .

دیمشدی . ابراهیم پاشا عقد صلحه موفق اولدقدن صوکرا ، ایرتسی کونی فرانسه ایلچیسی ایله روسیه قاپو کتخداسنی دعوت ایتمش ، مقاسمه مسئله‌سنی موضوع بحث ایده‌رك خریطه اوزرندن حدودلر تعیین اولونمشدی. اتخاذ اولونان مقرراته کوره : بحر حزرك غرب ساحلی ایله دربند حوالیسی چاره ، قافقاسیه‌نك

وسط قسملریله تفلیس وروان احمد ثالثه ترك اولونمشدی . متباقی قسملرده افغان امیرینه براقیلمشدی .

روسیه ایله دولت عثمانیه بیننده عقد ایدیلن بو صلحه (صلح مؤبد) نامی ویرلمشدی . فقط بو صلح آنجق ایکی سنه مرعی اولا بیلمشدی .

او کون ابراهیم پاشا ، موفقیتدن صوك درجه ممنون ، فوق العاده بشوش ایدی . صلحك محسناتندن بحث ایدییور ، فرانسه سفیرینه شو صورتله اداره یه کلام ایدییوردی :

— صلح مؤبد ، صرف بنم اثرمدر . بو کاده اویله بسیط فکرلرله تشبث ایتمدم . مقصدم دولت عثمانیه ایله موسقوفلر بیننده ، فرانسه ایله اولدیغی کبی ، بر اتفاق عقد ایتمك ، بو صورتله وجوده کله جك بر اتفاق مثلثله جهانی تتره تمکدر . بو پروژه یه اوقدر عاشق وصلح ومسالمته او درجه مجلوبم که ، شاید بریسی بو مسالمتی اخلاله تشبث ایده جك اولورسه ، سینه سنه خنجرمی صاپلامقدن کری طورمیه جغم .

ابراهیم پاشا بو مقصده نائلیتنی اثبات ایچون شیخ الاسلامك فتواسنی کوستریور ، صوکرا روسیه قاپو کتخداسنه خطاب ایدرك :

— کوریورسکز یا ، دییوردی ، مناسباتك منقطع اولماماسنه نه قدر چالیشیورز . سزه بونك یکی بر

دلیلنی دها کوسترەیم . شاه حسین بزمده ، سزك ده
دوستکنز ایدی. بومناسبتله کندیسنی بربابا فرض ایدەلم.
شاه حسین وفات ایتمش ، واوچ ده اولاد براقمش :
دولتمز ، چار ، شاه طهماسب . شمدی میراثی بونلر
بیننده تقسیم ایتمك لازم کلیور .

دوستمز فرانسه سفیری ده بزه قساملق وظیفه‌سنی
کوریبور .

صوکرا ، کوله‌رك علاوه ایدییوردی :

— تقسیم ایتسین ، فقط عشر آلماسین !

ابراهیم پاشا بو سوزلری فوق‌العاده «نجیبانه ،
مردانه، صمیمانه برادا ایله سویلیوردی » (١) . اوکون
اجتماع درت ساعت سورمش ، ایکیسی صدر اعظمك
بیاناتیله کچمشدی .

ابراهیم پاشا بو موفقیتی متعاقب فرانسه سفیری ایله
روسیه قاپو کتخداسنك شرفنه بشکطاشده‌کی سراینده
برضیافت ویرمش، بوضیافتده مصطفای ثانینك دامادی
چرکس عثمان پاشا ایله کندی دامادی قایماق مصطفی پاشا ،
اوغلی محمود پاشا ودها سائر ذوات حاضر بولونمشدی .
یمکدن صوکرا هرکس چیقمش ، ابراهیم پاشا سفرا ایله

---

(١) مارکی دوبوناناك خارجیه ناظرینه مکتوبی ،
٢٢ کانون ثانی ١٧٢٤ .

یالکز باشنه قالدیغی زمان روسیه قاپو کتخداسنه :

— کوریبورسکزیا ، محافظهٔ صلح ایچون نه قدر آچیق وصمیمی حرکت ایدییورم . شاید چار بو حسن نیتمه مقابله ایتمزسه ، اوزمانده ینه عین صمیمیتله حربه دوام ایده جکم. بز چارك وضعیتنی اونك ظن ایتمدیکندن زیاده بیلیورز. حتی قومشولرینك، حقنده کی تصورلرینی ده بیلمیور دکلز .

دیمشدی . بونك اوزرینه روسیه قاپو کتخداسی چارك اسوه جله دوست اولدیغنی سویله مك ایسته مش ، فقط فرانسه سفیری دوبوناق درحال سوزینی کسه رك :

— بکا قالیرسه ، روسلرك صدر اعظم حضرتلری قدر صاغلام دوستلری اولاماز . چار ، بو مخالصتدن امین اولارق قومشولرینك حسدلرینه رغماً ایرانده یسته دیکنی یاپا بیلیر . فقط باب عالی یی اهمال ایده جك ولورسه، اوزمان هر کس بیلیر که صدراعظم حضرتلری شمدی یه قدر دولت علیه وزراسندن هیچ برینه نصیب ولمایان وسائطله حرکت ایده بیلیر .

دیمشدی . ابراهیم پاشا روسلرله (صاح مؤبد) عقد ایتمش (١) ، بر هفته صوکراده پارلاق بر رسم

(١) ٨ تموز ١٧٢٤ ، ربیع الاخر ١١٣٧ — تاریخ چلبی زاده عاصم ، ص ١٥٨ : ١٦٩ .

قبول اجرا ایدیله‌رك آلتی ماده و برخاتمه اوزرینه ترتیب اولونان صلحنامه‌لر تعاطی ایدلمشدی . فرانسه سفیری ایله روسیه قاپو کتخداسنه سمور کورکلر احسان اولوندیغی کبی بویوك پترو طرفندن‌ده بیان تشکر ایدلمشدی. حتی فرانسه سفیری دها ایلریسنه کیده‌رك بو خدمتنك مکافاتی اولمق اوزره جزائر بحر سفیدده قونسلوسلقلر احداث وساقز آطه‌سنده‌کی (قاپوسه‌نلر) علیهنده ویریلن حکملری ابطال ایتدیرمشدی . فقط روسیه ایله فرانسه بیننده تورکیه حقنده موجود تخالف افکاردن طولایی بومصالحه‌نك پك‌چوق عمری اولمامشدی .

استانبولده‌بومقاسمه اجرااولوندیغی صره‌ده ایرانده اثر حیات نمایان اولمشدی . ایران،بواثناده فدا کار بر خلاصکاره مالك‌اولمشدی: عادی برکاروانجی اوغلی ایکن اشقیارئیسلکی ایدن‌نادر،بوصره‌ده‌بویوك‌بر اردوایله‌خراسان طاغلرندن اینمشدی . نادر ، بر چوق اردولری سوق واداره ایده‌جك مزایایی حائزدی. مهارتی، حیله‌کارلغی، جرأتی ، ظلمی ، حرص شهرتی ، طالعه انقیادی ، او صره‌ده ایرانی قورتاراجق بر خلاصکار ایچون اك مهم اوصافدن معدود اولا بیلیردی .

نادر ، اولا تاجندن تختندن جدا دوشن طهماسبی

حمایه ایتمش، کندیسنه (طهماسب قولی خان) عنوانی ویرمشدی. صوکرا ، خاندان صفوی‌یه صادق‌ایرانیلری معیتنه آلارق (اصفهان) ه یورومش ، اشرف خانی فراره‌مجبور ایتمش، شهری قان‌وآتش ایچنده‌بوغمشدی. آرتق او تاریخدن اعتبـاراً اصفهانده ظاهراً طهماسب خان، فقط حقیقتده قولی حکمران اولمایه باشلامشدی.

نادر ، افغـانیلری قلیچدن کچیردکدن صـوکرا قارشیسنده عثمانلیلرله روسلره تصادف ایتمشدی . فقط هرایکی حکومته بردن تعرض ایتمکی مناسب کورمه‌مش، اولا روسـلرله اویوشمش ، اشـغال ایتدکلری یرلری براقمشدی . بویوك‌پترو اساساً تورکیه‌یه قارشی غدارانه بر سیاست تعقیب ایلدیکی جهتله ابراهیم پاشـا ایله عقد ایلدیکی معـاهده احکامنه هیچ اهمیت ویرمه‌مش ؛ بومعاهده‌دن ایکی سـنه صوکرا (۱۱۳۸) آوستریا ایله تورکیه‌یه قارشی کیزلی بر اتفاق عقد ایتمشـدی . بعـده عثمانلیلره مراجعت ایده‌رك باب عالینك استیلاسی آلتنده بولنان یرلری ایسته‌مش ، استانبوله سفیر کوندرمش ، حتی جواب بکله‌مه‌دن (تبریزی) باصمش ، بوقوت عثمانلیلری قانلره بوغمشدی. بوصره‌ده استانبولده ظفر قصـیده‌لری تنظیم اولونیور ، حلوا صحبتلرینـه دوام ایدیلیوردی . فقط بر مدت صوکرا ایرانیلرك (تبریز)

مظالمی خبر آلنجه ، ایرانه اعلان حرب ایتمکه لزوم
حاصل اولیوردی . احمد ثالث حربه قطعیاً کیریشمك
آرزو ایتمیوردی . فقط ابراهیم پاشا ، عثمانلیلق نامنه
ایدیلن بوتجاوزك داخلده عصیانلر تولید ایده‌جکنی
ادراك ایتمش ، هیچ اولمازسه خلقی تسکین وتطمین
ایچون ، افکار عمومیه‌یه اهمیت ویرمیه‌رك ظاهری بر
سفربرلك اجراسنه لزوم کورمشدی . ابراهیم پاشانك
مقصدی ایشی صلح ایله بیتیرمکدی . فی‌الحقیقه ، ابراهیم
پاشانك تدبیری وجه ایله پادشاه (اسکدار) ه کچه‌جك ،
اردوکاه قوروله‌جق ، بر طرفدن‌ده صلح مذاکراتیله
اشتغال ایدیله‌رك ایران مسئله‌سی یاتیشدیریله‌جقدی .

احمد ثالث ، صدر اعظمك بوتکلیفنی ایسته‌میه‌رك
قبول ایتمش ، آغستوسك ایلك کونلرینه طوغری
پارلاق بر آلایله (اسکدار) ه کچمشدی . احمد ثالثك
بوحرکتی پك محتشم وپك مغفلانه ایدی : احمد ثالث
سلطنت قدرغه‌سیله بوغازه طوغرو آچیلیور ، بوتون
دونانمانك اسکدار ساحلنی طولاشدیغنی کورولیوردی .
بوکچید رسمی تمام درت ساعت امتداد ایدییوردی .
(اسکدار) ده اهالی‌یی اغفال ایچون هردرلو تدابیره
توسل اولونیوردی . پادشاهك طوغلر چکیلیور ،
احمد ثالث اوزون صورغوجلو پیکلرك زیب وزیوری

اورتاسنده، آت اوزرنده کیدییوردی. آرقه‌ده سرایك ایلری کلن ارکانی پادشاهك مرصع قلیجنی ، یدك صاریغنی ، آبدست ابریغنی طاشیوردی . خلقده اعلان حرب حسی اویاندیرمق ایچون هر درلو وسائطه مراجعت ایدیلیوردی. اوزاقدن ، پادشاهك یدکده سوق اولنان بارکیری اوزرنده مزراقلر وقالقانلر کورولیوردی . سرایك نارین وقادینلاشمش ارکانی ، مزین ، هیچ بر ایشه یاراماز ، قیمتدار سلاحلرله خلقك اوکندن کچیورلردی . سرایك آق آغالری و حرم آغالری ده زرهلر ومغفرلر کیمشلردی .

بونلر موزیقه ایله کچیورلردی . دها صوکرا شیخ الاسلامك ، علما وارکان دولتك ، ایچ اوغلانلرك سلاحلرله کچدکلری کورولیوردی . آلایه اك زیاده رونق ویرن ایچ اوغلانلردی . همان بوتون اوغلانلر زرهلر اوزرینه ایپك صارغی صارمشلر ، اوموزلرینه آلتونلر ، صدفلر واینجیلرله مزین سلاحلر آلمشلر ، قدیفه‌لی وصیرمه‌لی اوقدانلقلرینه یالدیزلی اوقلر طولد- یرمشلردی. آلای بوتون پارلاقلغی ، اولانجه دبدبه‌سیله اسکداردن کچیوردی . فقط قاضیکویه کلیر کلمز طاغیلمشدی. او زمان ارکان دولت جوارده‌کی سرایلره صاوشمشلر ، بعضلری ده بوغاز ایچنده‌کی یالیلرینه

ذوق وصفا ایله مشغول اولمایه کیتمشلردی . عسکرك بر قسمی شهره کوندرلمش ، بر قسمی‌ده اردوکاه محافظه‌سنده براقلمشدی. دها طوغریسی بوتون بو آلای بر تیاترو صحنه‌سی تأثیرینی حاصل ایله‌مشدی .

اسکدار آلایندن صوکرا بر قاچ هفته کچمشدی. ابراهیم پاشا متمادیاً مذاکرات ایله مشغول اولیور، فقط باب عالینك دساسلغی آرتق هر کسك نظر دقتنی جلب ایتمکه باشلایوردی . اردوکاهدن ، ایران حدودندن کلن یکیچریلرك دشمندن کوردکلری مظالم حقنده‌کی روایتلری خلقك تعصبنی غلیانه کتیرییوردی. یکیچریلرك بر چوغی اساساً وقت‌حضرده اصنافلق ایتدکلری ایچون ، سوزلرینی اهالی بیننده پك چابوق یاییورلردی. شهرده تدریجی بر غلیان حسی پیدا اولیور ، رجال حکومتك اسکدارده بولونمالری، عصیانه حاضرلانانلرك بر قات دها جرأتنی آرتدیرییوردی .

فی‌الحقیقه پایتخته ارکان دولت وحتی احمد ثالث علیهنده آلتدن آلته غلیان حاصل اولمغه باشلامشدی . فقط بوغلیانك سببی یالکز رجال حکومتك ذوق‌وصفایه مجلوبیتی دکلدی :

عثمانلى ممالکنده حیات اجتماعیه همان هیچ بر ترقی‌یه مظهر اولامامشدی . بوتون اهالی بر پادشاهك نفوذ واستبدادینه، کیف وهوساتنه تابع یشامشدی. مملکتك بر چوق یرلرنده مدرسه‌لر آچیلمشدی ؛ فقط بونلردن صرف طلبهٔ علوم یتشمش ، آنلرکده قسماً محروم ادراك اولانلری خلق بیننده تعصب تخملرینی تمیه‌ایتمکدن بشقه بر شیئه خدمت ایتمه‌مشلردی. مثلا، تشریفاتجینك اوفاق برخطاسیله خرقهٔ سعادته دعوت‌ایدلمه‌ین آیاصوفیه کرسی شیخنك درحال ایرتسی کون حکومت علیهنده ادارهٔ افکار ایتدیکی ، خلقه احکام دینیه تلقینی ایچون وجداندن زیاده ، منفعت حسنی رهبر اتخاذ ایتدیکی کورولمشدی (١).

اهالینك برنجی طبقه‌سنی علما صنفی ایله یکیچریلر تشکیل ایدییوردی . علما صنفی سلاح معنویلری ، یکیچریلرده سلاح مادیلریله کتلهٔ اهالی وحتی سرای ارکانی اوزرینه اجرای نفوذ ایتمشلردی. اکثریا اراذل ناس حمایتی ایله عصیانلر نتیجه‌سنده موقع قضایی اشغال ایدنلر، بر اجتهادلریله الك اساسلی مؤسسه‌لری زیروزبر ایده‌جك تأثیرلر حصوله کتیرمشلردی (٢) . علمانك

(١) چلبی زاده عاصم ، جلد ١

(٢) « سعد آبادده آلتی یدی سنه مقدم بنا واطرافی

دساتیر دینیه‌یه، شریعت اسلامیه‌یه جداً وقوفی اولانلردن علم ومعرفت پك بویوك استفاده‌لر کورمشدی .

همان بوتون شعرا ، ادبا ومؤخلر رجال علمیه‌دن یتشمشدی . کذا خلق اکثریتله تحصیلدن محروم اولدقلری جهتله ، علمایه هر طرفده فضله بر حرمت ورعایت کوسترلشدی. ناسك علم ودین حقنده پرورده ایلدکاری حس احترام ، بو صنفه قارشی قلبلرده دائما عظیم بر انقیاد حاصل ایله‌مشدی . فقط بو حس ، بر چوق دفعه‌لر ، مؤثرات دینیه‌یی شخصی منفعتلره آلت ایدنلر طرفندن ، سائق اختلال اولمق اوزره استعمال اولونمشدی .

اهالینك دیکر طبقه‌سنی اصناف وعوام تشکیل ایدییوردی . بو صنفده ، صفوتدن زیاده ، تعصب وجهالت اولانجه شدتیله حکم فرما ایدی. اکثریسی زعما معیتنده چالیشان ، یکیچریلك، اصنافلق ورنجبرلك ایدن خلق ، نعمت معارفدن ، رفاه مدنیتدن محروم یاشایوردی . بونلرك هم جنسلرینه خدمتلری حرب

کروم واشجار غرس ایله احیا ایتدکلری یوز یکرمیدن متجاوز قصرلریله بلا تشبیه شهر کفرۀ فجره کبی محترق اولماسنی استانبول قاضیسی اوله‌جق دیوانۀ خانه خرابك اجتهادی ایله .. مهمات دین ودولتدن بر مستحسن حالت اولدیغنه بناءً » تاریخ صبحی ، جلد ١ ، ص ١١

وضربدن ، وقت سفرده یغما کرلکدن عبارتدی . شرقاً ایران ، جنوباً عربستان ، شمالاً طونه وروسیه‌یه، حتی ماجارستان ایچلرینه قدر یاییلان بو کتلهٔ بشر ، سرای بروتی تزیین ایدن قباب ورواق آلتنده ذوق وصفا ایله مشغول بش اون کشینك اسیری ایدی . اوروپاده، حیات اجتماعیه حقنده دستورلر وضع اولوندیغی صره‌ده، بوتون بو کتلهٔ اهالی حقوق انسانیه‌دن محروم، مستبد بر پاشانك ویا بر یکیچری آغاسنك کیفنه تابع ، مقهور وپریشان امرار حیات ایدییور ، وبو اسیرانه حیاته قارشی هیچ کیمسه‌نك شکایت ایتدیکی کورولمیوردی .

عصرلردن بری مملکتده حکمران اولان استبداد ، خلقك افکار ودماغی اوزرنده اویوشدیریجی بر تأثیر حاصل ایتمش ، دها طوغروسی دین وقورقو حکمداره محبتی مجبوریت شکلنه وضع ایله‌مشدی . خلقك بو غیر اختیاری ، اعتیادی مطاوعتنه مقابل، احوال عالمدن خبردار رجال حکومتك وظیفه‌سی ، سنه‌لردن بری آوستریا مهاجماتی قارشیسنده أزیلن جسم وطنی قورتارمق ، مملکتده آتیسنی تأمین ایده‌جك بر قوت حاصل اولمادقجه کیف و استبداده تابع اولمامقدی . حال بوکه اکثر رجال دولت بودقیقه‌یی ادراك ایده میور، حالك محافظه‌سنی استقبالك تأمیننه ترجیح ایدییوردی .

ابراهیم پاشا ، فی‌الحقیقه اون ایکی سنه‌یه یاقین بر زمان ظرفنده مملکتك فکری ترقیاتنه خدمت ایتمشدی ؛ فقط اوده وطنی قورتاراجق جدی بر قابلیت کوستره‌مه‌مشدی. ابراهیم پاشا بو اثناده ٦٤ یاشنده ایدی (۱۰۷۹-۱۱٤۳) . پاشانك خطیئاتنه نسبتاً پك چوق اوصافی‌ده واردی . ابراهیم پاشا ، سرای ایله رجال حکومت بیننده توزان حاصل ایده‌رك اون ایکی سنه ادارهٔ امور ایتمش ، اهالی‌یه او درجه ظلم ایتدیرمه‌مش ، والیلرك مظالمنه ممکن مرتبه مانع اولمایه چالیشمشدی . ازجمله صوك وقایع ایرانیه اثناسنده بغداد والیسنه کوندردیکی مکتوبده ادارهٔ حکومت ایچون پك مهم وعاقلانه نصیحتلر ویرمشدی . فقط عین زمانده پادشاهك آرزوسنی ، تمایلاتنی ، محافظهٔ موقع ایچون یرینه کتیرمکدن خالی قالمامشدی . احمد ثالث لاله‌لری وبلبللری آره‌سنده قادینلرله دانته‌لا اورمك ، دیکیش دیکمك ، چراغان صفالرنده بولونمقله مشغول ایکن ، ابراهیم پاشا قادین نفوذینه مانع اولمش ، ادارهٔ حکومتی بالذات تدویر ایله‌مشدی . احمد ثالث سلطنت سورمش ، ابراهیم پاشا حکومت ایتمشدی .

فی‌الحقیقه ، ابراهیم پاشا زماننده ، کوسم وترخان سلطانلر دورنده اولدیغی کبی ، خانم سلطانلرك ادارهٔ

دولته قاریشدقلری واقع اولمامشدی . یالکز ، ابراهیم پاشانك زوجه‌سی فاطمه سلطان (۱) ، بر دفعه فرانسه سفیری ویلنووك شكایتنی دیكله‌مش ، فرانسزلره برجمیله کوسترمك ایسته‌مشدی : ۱۱٤۲ سنه‌سنده (میلو) قونسلوسی ، مدهش بر کمی قضاسنی متعاقب ، بر جنویز کمیسنك قپودانی حمایه ایتدیکی صره‌ده یکیچریلرك تعرضنه دوچار اولمشدی . قونسلوس ، بو حقارت اوزرینه ، حقوقنی محافظه ایچون استانبوله کلمشدی . فقط قپودان پاشا ، قونسلوسك آرزوسنی اسعاف شویله طورسون ، کندیسنی ده محبسه آتدیرمشدی . حتی بونکله ده قالمامش ، جزائر بحر سفید وچناق قلعه‌ده‌کی فرانسز قونسلوسلقلرینی لغو ایتمشدی . بو تشبث فرانسه‌نك شرق تجارتنی آلت اوست ایتمشدی . ویلنوو ، بو حقارتی تمزله‌مك ایچون صدراعظمدن متعدد دفعه‌لر

(۱) فاطمه سلطان سلحدار علی پاشایه درت یاشنده نشانلانمش (۱۱۲۱) ، پاشانك (پته‌روارداین) ده شهادتی اوزرینه ابراهیم پاشایه‌تزویج ایدلمشدی (۱۱۲۹) . بو اثناده فاطمه سلطان ۱۲ ، ابراهیم پاشا ۵۰ یاشنده ایدی . او صره‌ده استانبولده بولنان انکلتره سفیرینك زوجه‌سی مادام مونته‌کو بو ازدواجدن بحث ایدرکن دییورکه : « فاطمه سلطان ، اللی یاشنده بولونان زوجنی کورر کورمز کوزینك یاشنی طوتامادی . مع‌مافیه ابراهیم پاشا ارباب لیاقتدن وپادشاهك کوزده‌لرندن ایدی . » مونته کونك مکتوبلری ؛ جلد ۱ ، ص ۱۸٤

ملاقات طلب ایله‌مش، فقط بر درلو موفق اولامامشدی. بر چوق کیمسه‌لر، رشوت آلمادقجه، هیچ بر دلالتده بولونامیه‌جقلرینی سویله‌مشلردی. نهایت ویلنوو دوشونمش، طوغرودن طوغرویه سرایله مناسبتی اولان جنویزلی بر قادینی أله ایتمش، ابراهیم پاشانك زوجه‌سی فاطمه سلطانه مراجعت ایله‌مشدی (۱). فی‌الحقیقه، بو دورده سرایك الك ذی نفوذ سیماسی، پادشاهك کریمه‌سی فاطمه سلطان ایدی. فاطمه سلطان دانته‌لایه پك مراقلی ایدی. فرانسه حمایه‌سنده یاشایان جنویزلی بر قادین بو صنعتده پك ماهر اولدیغی ایچون کندیسنی اکثریا سرایه چاغیرر، قادیندن دانته‌لا اوکره‌نیردی. ویلنوو، نهایت بو قادین معرفتیله قونسلوس مسئله‌سنی فاطمه سلطانه بیلدیرمشدی: بر کون جنویزلی مادام فرانسه ایله باب عالینك بوزوشماسی یاقین اولدیغنی، بر فرانسز قونسلوسنك حبس ایدلمش بولوندیغنی، شاید بو کرکینلك دوام ایدرسه فرانسزلرله عثمانلیلر بیننده محاربه‌ بیله اولماسی ممکن اولدیغنی آکلاتمش، فاطمه سلطان پك متأثر اولمشدی. بو دورده، عثمانلی سراینده فرانسزلر حقنده دائمی بر توجه جاری ایدی. مثلا سرایلیلر، وقتیله پادشاهلردن برینك بر فرانسز قرالنك قیزینی دکزده قورصانلر ألندن آلدیغنی، صوکرا

(۱) واندال، ویلنووك سفارتی، ص ۱۱۰

اونكله أولنديكنى آكلاتيرلر ، محمد رابع زماننده والده سلطانه جميله ياپمق ايچون طوپلر آتان فرانسز كميلرندن بحث ايدرلردى . بوسياسى ولطيف حكايه‌لر فاطمه سلطانك دماغنده‌ده سيلنمز تأثيرلر حاصل ايتمشدى . بوسببدن جنويزلى مادامى‌ديكلرديكله‌من جانى صيقيلمش: « بنم فرانسزلره پك چوق محبتم واردر . هله بابام فرانسزلرله صوك درجه دوستدر ! » دييه باغرمش ، بوشيلرك كاملاً بر كاغده يازيلوب كنديسنه كتيرلمسنى امر ايتمشدى . فاطمه سلطانك امرى اجرا اولونمش ، بر قاچ كون صوكراده ابراهيم پاشا سفارت ترجمانه التفاتده بولونمش ، حتى سفيره سلاملر كوندره‌رك : « كنديسنك صورت قطعيه‌ده ممنون اولماسنى آرزو ايدرم ! » ديمشدى . ويلنوو ، فاطمه سلطانك بوعلو جنابندن متأثر اولارق كنديسنه قيمتدار اوچ ألماس دوكمه تقديم ايتمشدى . فاطمه سلطان بو هديه‌لرى آلمامق ايچون چوق اصرار ايتمش، نهايت حسب‌النزاكه قبوله مجبور اولمشدى .

احمد ثالث زماننده سراى نفوذى يالكز بوكبى اوفاق تأثيراته منحصر قالمشدى. سرايده بويوك مقياسده انتريقه‌لردن اثر قالمامشدى . بناءً عليه ابراهيم پاشا حقنده پيدا اولان خصومت ، پاشانك عجزندن ويا

استبدادندن زياده ، احراز ايتديكى پارلاق موقعى رقيبلرينك چكمه‌مسندن ايلرى كليوردى .

اهالينك ايران سفرينى بهانه ايتملرى ايسه‌يك ظاهرى برسببدى. فى‌الحقيقه ايراندن كلن عسكرلرك سوزلرى ، عوام بيننده يك زياده اجراى تأثير ايدييوردى ؛ فقط بو طبقه‌نك كندى كنديلرينه عصيان ايتملرى امكان خارجنده‌ايدى. بويله برعصيانده موفقيت، آنجق يكيچريلرك التحاقنه وابسته‌ايدى. اوتاريخه كلنجه‌يه قدر يكيچرينك غيرى اولانلر عصيان ايتمه‌مشلردى . بوتون تختلر يكيچرى سلاحلريله ديوريلمش، قزغان قالقمادقجه پادشاه قوتنك سقوط ايتديكى كورولمه‌مشدى . بو اثناده يكيچريلرك اشتراك ايتملرى ايچون‌ده مهم سببلر يوق دكلدى : ابراهيم پاشا (نظام جديدعسكرى) يتشديرمكه باشلامش (١) ، تجارت ويركيسى اولملق‌اوزره (بدعت) تاميله برويركى وضع ايتمشدى (٢) .

يكيچريلرك قسم اعظمى وقت حضرده تجارتله اشتغال ايدرلردى . بوسببدن ، يكيچريلر بيننده درحال خوشنودسزلق باش كوسترمشدى . محاربه ميداننده كلنلر ايسه اصناف آره‌سنه صوقولمشلر ، اونلرى ده

---

(١) دوبوناناك سفارتنامه‌سى ، ص ٢٢٣ .

(٢) عطا ، اندرون تاريخى ، جلد ٢ ، ص ١٥٣ .

تشویقه موفق اولمشلردی . شوحالده خلقك اصناف طاقمی ایله یکیچریلر آمادهٔ فوران بر وضعیتده بولونیورلردی. ابراهیم پاشانك رقیبلری ، لاله دورنده کوشك و باغچه صاحبی اولانلری چکه‌مه‌ینلر، بوزمره‌یی اداره ایتدکدن صوکرا ارکان دولتی محو ایتمکه ایسته‌دکلری کبی موفق اولورلردی . ذاتاً یکیچریلر الده ایدلدکدن صوکرا آنلر ایچون پادشاه خلع ایتمك ایشدن بیله دکلدی . بوتون دولت عثمانیه‌نك قلبکاهنی سرای تشکیل ایدییوردی. باب همایونه وورولان قوتلی بر ضربه، بوتون ایمپراطورلغك عروقی اوزرینه اجرای تأثیر ایدر ، اوراده حصوله کلن امر واقعه قارشی قوجه عثمانلی ایمپراطورلغنك ولایتلرندن هیچ بر صدای اعتراض یوکسلمزدی .

مملکتده اساساً تحصیل وتربیه ، افکار وحسیاتده تلاحق واتحاد پیدا ایتمه‌مشدی. معاونت مشترکه ومحافظهٔ حقوق حسلری تورکیه‌ده هیچ برزمان جای انکشاف بولامامشدی . هیچ برکیمسه ، حتی صدر اعظملر ، یکیچری آغالری ، دارالسعاده آغالری بیله ، مدافعهٔ نفس وسائطنه مالك دکللردی : پادشاهك امری صاعقه سرعتیله اجرا اولونور، بوفلاکتدن هیچ برفرد تخلیص کریبان ایده‌مزدی . عبرت طاشلری ، رجال دولت ایچون ، اك صوك موقع احترامی تشکیل ایدردی .

سرایده وقوعه‌کلن تبدللر، مشروع وجالب اطاعت
برامر واقع اولمق اوزره تلقی ایدیلیردی . خلق اساساً
محتاج معاونت وحمایت برحالده ایدی. مملکتده شخصی
تشبثلرله فردی ثروتلر وجوده کلمه‌مشدی . هرکس
حکومتك ویره‌جکی علوفه‌یه ، افندیلرینك احسانه
مفتقر قالمشدی. ضرورت صوك‌راده‌یه واصل اولمشدی.
ایکی یوز سنه اول ۳ آقچه ایدن بر درهم کوموشك
رایجی زمانمز مسکوکاتیله قرق پاره ایکن ، شمدی ۲۰
آقچه‌یه ویریلن بر درهم کوموش آنجق آلتی پاره ایده
بیلیوردی . حکومت ، خلقی بو پاره ایله تحکم آلتنده
طوتیوردی . بناءً علیه هرحکومت ، ایستر مستبد ،
ایستر عادل اولسون ، اهالی ایچون بر ایدی . خلقك
یکانه دوشونجه‌سی ، شخصی رفاهنی تأمین ایله‌مکدی .
بوحس، ملتك ذوق حیاتدن ، نعمت مدنیتدن ، وطن
محبتندن بی خبر بولونماسندن ایلری کلیوردی . عثمانلی
مملکتنده برقاچ دفعه اختلاللر وقوعه کلمش ، پادشاهلر
شهید ایدلمشدی ؛ فقط بواغتشاشلر ، همان بلا استثنا
بررعصیاندن، شقاوتدن باشقه ماهیتی حائز اولامامشدی.
هیچ برقیام ، هیچ برحرکت ، مملکت ایچون نافع بر
مدنیت پرورانه برنتیجه حاصل ایتمه‌مشدی . اساساً بو
عصیانلره علما ایله یکیچریلرك اشتراکی ، مملکتده

تعصب و فترتك موجودیتنه پك آشكار بر دليلدی . بو قبيل عصيانلر وجوده كتيرمك ايچون محترص بر پاشانك ویا اراذل ناسدن برقاچ شخصك ميدانه آتيلمسی كفايت ايتمشدی . جاهل و محترص اللرله اجرا ايتديريلن بو طغيانلر قطعياً بر انقلاب ماهيتنی حائز اولامامشـدی ؛ چونكه مملكتده فكری تكامل ، اجتماعی تحول اولمامشدی كه سياسی انقلابلر وجوده كلسين... معمافيه عثمانلی اداره‌سنی كيفلرينه تابع قيلمق ايسته‌ين يكيچريلر كنديلرينی اداره ايچـون دائما بر قهوه‌جی علی ويا بر پاطرونا خليل بولمقده مشكلات چكمه‌مشـلردی . باب همايون، پك چوق دفعه‌لر، عصيان وشقاوت قافله‌لرينك مهاجماتنه ، بالطه و كرز صدماتنه هدف اولمشدی . فقط ايچريده پادشاهلر ويا صدر اعظملر ، جلادلر معرفتيله بوغديريليركن ويا خنجرلرله پارچالاتديريليركن طيشاريده دائما صدای تكبيرك بيزانس آفاقنه يوكسلديكی ايشيدلمشدی . بوتون طغيانلری جهلای ناسه قارشی مشروع كوسترمك وبوصورتله تزييد قوت ايتمك ايچون خلقك صافدلكندن، دينی صداقتندن استفاده يوللری اونوتولمامشدی .

١١٤٣ عصيانی ده عين فكرلرله وعين مؤثرات آلتنده اجرا اولونمشدی . عصيانی حاضرلايان قهوه‌جی، مناو، بقال، دلاك وقايقجی اصنافی آره‌سنده علما كسوه‌سی ده

كوروليوردی . اساساً عصيانه پيشوا اولان اوچ سفيل سيما واردی: چارشی دلالی آرناود پاطرونا خليل، مناو موصـلو ، قهوه‌جی علی . . . بو اوچ كشی بوتون استانبول طبقهٔ عوامی اغفال ايتمشـلردی . فقط احمد ثالثك تختنی دويرمكه عزم ايدن كتلهٔ جهلايی آلتدن آلته ايكی كشی اداره ايديبوردی كه ، آنلرده آياصوفيه واعظی اسپری زاده ايله استانبول قاضيسی آرناودزلالی حسن افندی ايدی . علما صنفنه منسوب بوايكی ذات، جهلك متردد قابلرده حاصل ايتديكی حس انقياد تأثيريله، عرفی قاووقلر پيشنده محترصانه قوشان جاهل اشخاص اوزرنده بويوك بر تأثير اجرا ايديبورلردی. اهالينك برقسمی‌ده اركان دولتك سـفاهتندن بيزار اولدقلری ايچون ذاتاً عصيانه حاضر بولنيورلردی . اسـتانبول خلقنی اركان سلطنته قارشی عصيان ايتديرن بو رجال علميه، وطنپر-ورانه حسياتدن زياده شخصی احتراصلره تابع اوليورلر، علمی كسـوه‌لريله طبقهٔ عاديه اوزرنده اجرای نفوذ ايليورلردی . خصوصـيله زلالی حسن افندی ، ايكی سنه اول قاضيلق زماننده اسـتانبولده بركت اولمادی ديه عزل ايدلمش (١) ، صـوكرا بونك انتقامنی آلمايی امل يكانه اتخاذ ايله‌مشـدی . حسن افندی ايله رقيبی،

---

(١) چلبی زاده عاصم ، ص ٦١٥

عصات اوزرنده معنوی بر تأثیر اجرا ایدییورلردی . ذاتاً عثمانلی عصیانلری دائما بوکبی مؤثرات آلتنده اجرا ایدلمش ، جهلای خلقك پیر تحیلق طامارلری بوواسطه ایله اویاندیرلمش ، یغما کرلکه وشقاوته هپ بو دینی حسلر سپر اتخاذ ایدلمشدی .

بوصره‌ده ، ایراندن کلن عسکرلر حماملری طولا-شیورلر ، ایرانیلرك اشغال ایتدکلری قلعه‌لرده عساکر محافظه‌نك برونلرینی کسدکلرندن، ایکی اللرینی‌بوکرلرینه صوقدقلرندن، اسلام چوجقلرینی هوایه آتارق قیلیجله پارچالادقلرندن بحث ایدییورلر ، آرناوود دلاکلرله یکیچریلری : « سزده غیرت دین مبین یوقمیدر ؟ » دییه تشویق ایلیورلردی (١). عصیان ایچون بوتشویقات اجرا اولوندیغی صره‌ده علماء کرامدن ابراهیم پاشانك تعلقاتنی چکه‌مینلر ، پاشانك اسرافاتندن ، ثروتندن، قادینلره حرف اندازلق ایتدیکندن ، ابراهیم پاشانك حقوق ملتی پایمال ایتدیکندن بحث ایدییورلردی .

حال بوکه انقلابی متعاقب پاشانك ثروتی جمع ایدلمش ، کندیسنك ٢٠٠٤ کیسه، ٦١ غروش ، قپودان مصطفی پاشانککی ٣٦٥ کیسه، ٣٧٤ غروش، محمد کتخدانککی

---

(٢) شام روز نامچه‌جیسی محمد افندینك دفتری، ١١٤٣

یسه ۳۲۳۰۹ کیسه، ۳۳٦,٥ غروشه بالغ اولمشدی (۱) .

استانبولده عصیان امارەلری باشلادیغی زمان، موسم صوك بهاردی . ابراهیم پاشانك اهالی یه اعلان حرب صحنەسی کوسترمسندن تمام ایکی آی کچمشدی. بیزانسك ساکن ، غنوده هواسنده ینه بر عصیان بولوطی طو - لاشمایه باشلامشدی . یکیچریلر آرەسنده اسافل ناس مجمعنده آلتدن آلته فیصلتیلر ایشیدیلیوردی. بوفعالیت بعض رجال دولته وازجمله صدر اعظم کتخداسنەده احساس ایدیلیوردی . فقط نەاو ، نەده ابراهیم پاشا بویله بر حرکتك وقوعنه قطعیاً امکان تصور ایدەمیورلردی.

بر صباح (پنجشنبه ، ۱٥ ربیع الاول) ، صوك بهار کونشی سرایك مظلم سرولرینی ، عریان وسالدیده چنارلرینی یالدیزلادیغی اثناده ، چارشی یه طوغری ولولەلی بر غلبەلکك ایلریلەدیکی کورولمشدی . اون بش اون آلتی کشیدن عبارت اولان بوغلبەلکی پاطرونا خلیل(۲) مناو موصلو ، قهوەجی علی اداره ایدییوردی . ۱۱٤۳ عصیانك بوسفیل رؤساسی ، آیاصوفیه واعظی اسپری

(۱) تاریخ صبحی ، جلد ۱ ، ص ٤۳

(۲) پاطرونا، خلیلك وقتیله لوندایکن بولوندینی کمینك اسمیدر. « دونتمای همایون سفینەلرندن ریالەو پطرونه . . . الخ » تاریخ عاصم ، ص ۳۱٦

زاده ایله آرناوود زلالی حسن افندیدن آلمش اولدقلری تعلیماته نظراً حرکت ایدییورلر، چارشیلری وسوقاقلری طولاشارق طرفدارلرینی آرتدیرمایه باقیورلردی. عصات قوشلق وقتی ، پارمق قاپوده طوپلانمشلردی. صوکرا ، بدستانه یورویه‌رك : « دعوای شرعیمز واردر. امت محمددن اولان دکانلرینی قاپایوب بایراق آلتنه کلسین ! » دییه باغیرییورلردی . بر دقیقه صوکرا دکانلر کورولتولرله قاپانیور ، سلاحنی آلان (أت میدانی) نه قوشیوردی . قافله أت میدانته طوغری ایلریله‌دکجه بر قات دها چوغالیوردی . بوتون عصات ، أللرنده پارلاق سلاحلر ، اصنافی تهدید ایدییورلر ، دکانلری قاپاتیورلر ، لوند ، جبه‌جی ، طوپ عربه‌جی ، حاصلی کیمه راست کلیرلرسه یولدن چویرییورلر ، مهیب وبو قلمون بر سیل خروشان کبی أت میدانته طوغرو ایلریلیورلردی (١) .

عظیم بر قارغشه‌لقله اوچ قولدن ایلریله‌ین عصات قافله‌سی أت میدانته کلیرکلمز بویوك بریکونه بالغ اولمشدی. صوکرا ، برنجی جماعت ایله جبه‌جیلردن بشنجی بلوکك قزغاننی وبایراغنی چیقارمشلر ، یکیچریلرك التحاقیله بسبتون قوت بولمشلردی . آرتق بوتون سوقاقلرده

---

(١) تاریخ صبحی ، جلد ١ ، ص ٦

طاووللر چالینیور ، خلق عصیانه دعوت اولونیوردی.
عصیانه اشتراك ایتمك ایستهمینلر ، أولرندن طیشاری
چیقمایه جسارت ایدهمیورلردی (۱) . اشتراك ایدنلرده
یا لاله دوری ارکاننه خصومتلرندن ، ویا سائقهٔ مراق
ایله سیرجی صفتیله التحاق ایدییورلردی . بر چوقلری
سرای ارکاننه قلباً بسلهدکلری انتقاملردن طولایی ممنونیت
حس ایدییورلر ، حال حاضردن ممنون اولمایانلر ایسه
یکی ارکان دولتله چویرهجکلری فیرلداقلرك ، آلاجقلری
منصبلرك جاذب خولیالریله عصیانه اشتراك ایچون
کندیلرنده قوت بولابیلیورلردی . خلاصه ، بوتون
بوصاریقلی ، قاووقلی ، لچهلی ، جبهلی ، مناو ، قهوهجی ،
دلاك ، دلال ، جاهل ، آچ ، محترص ، پسپایه وسفیل
کتلهیی ایکی قوت اداره ایدییوردی : منفعت وانتقام..

منفعت حسی ، تورکیهده هردرلو حسیاته غلبه
ایتمشدی . دین غیرتی ایسه صرف مغفلانه ، ظاهری ،
ایجابنده تأمین منافع ایچون قوللانیلان بر واسطهدن
باشقه بر طرزده اظهار ایدلمهمشدی . بو صرهده
استانبولده ، یکیچری آغاسی ایله صدراعظمك کتخداسندن
باشقه کیمسه قالمامشدی . بوتون ارکان دولتم اسکدار

---

(۱) مینیو ، تاریخ دولت عثمانیه ، جلد ٤ ـ شام
روز نامچهجیسی محمد افندینك دفتری ، ۱۱٤۳

ساحلندەکی اردوکاهده ، یالیلرنده ، سکون وآسودکی ایچنده ، لالەلر وقرنفیللرله مشغولدی .
عصیان شهرده باش کوسترر کوسترمز صدر اعظم کتخداسی محمد پاشا یوله چیقمش ، فقط دوستلرینه تصادف ایدرك آنلرڭ زوریله کری دونمکه مجبور اولمشدی . محمد پاشا صدر اعظمك دامادی ایدی . ابراهیم پاشانك ازالهٔ وجودینی ایستەین عاصیلرك کتخدای صدر عالی یی ایلك کوروشده پارچەلایاجقلری طبیعی ایدی .
یکیچری آغاسی ده معیتنه بر قاچ کشی آلارق (أت میدانی) نه قدر ایلریلەمش ، عاصیلره رجالرده ، تهدیدلرده بولونمش ، حتی سننه حرمت ایدلمسنی سویلەمش ، فقط هیچ بر نتیجه استحصالنه موفق اولامامشدی . حتی پاطرونا خلیل ، یکیچری آغاسنه طوغرو ایلریلمش ، مقصدلری حکومتك اصلاحی وظالملرك مجازاتی اولدیغنی ، بناءً علیه کندیسنڭ ده امت محمده التحاق ایتمسی لازم کلەجکنی آکلاتمشدی . یکیچری آغاسی ، پاطرونا مقولەسی بر شخصك بوخطابندن پك متأثر اولمشدی . اولا ، معیتندەکی ضابطانه قارشی نفوذینی محافظه ایچون پاطرونایه شدتلیجه ادارهٔ لسان ایتمك ایستەمشدی . فقط پاطرونا ، تهدید آمیز بر وضعیت آلەرق آغایه

صوصماسنی ، عکس تقدیرده البسه‌سنی قانلره بویایه‌رق امت محمده سنجاق یاپاجغنی سویله‌مش ، یکیچری آغاسی بوتهدید اوزرینه نه یاپاجغنی شاشیرمشدی .

بو اثناده یکیچری آغاسنك معیتنده‌کی ضابطلردن برچوغی عصاته التحاق ایتمشلردی . یکیچری آغاسی‌ده تهلکه‌یی حس ایدر ایتمز ، عصاته دها ایی مرام اکلاتمق ایچون آتندن اینمش ، نهایت مناسب بر فرصت بولور بولماز تبدیل قیافت ایدرك قاچمش ، درحال لیمانده بر قایغه بینه‌رك (اسکدار) ه کچمشدی . فقط کیفیتی صدر اعظمه خبر ویره‌جك یرده ، ضعفندن طولایی دوچار اوله‌جغی تهلکه‌یی دوشونه‌رك أوندن چیقمامایه قرار ویرمشدی .

بوصره‌ده ، اوچ‌یوز قدر عاصی آغا قپوسنه کلیور ، محبسلردن قاتللری وجانیلری چیقارییور ، بوصورتله تأمین قوت ایدر ایتمز سپاهی بازارینی یغما ایلیور ، أله کچیردیکی سلاحلری قاپیشه‌رق سردن کچدی آغالری دعوت ایدییوردی . فقط بوعصیانده بویوك برانضباط داخلنده اجرا ایدیلیور ، عصیانی اداره ایدن واعظ ایله قاضینك بویوك تأثیرلری کورولیوردی . برطرفدن خلق فوج فوج ، بوقلمون ، جوال ، ولوله‌دار ، محترص ، مهیب برکتله حالنده (أت میدانی) نه طوغرو خروش

ایدرکن ، اوبرطرفدن عاصیلر، آره‌لرنده شیخ الاسلاملر، جبه‌جی باشیلر ، قول کتخدالری تعیین ایدییورلردی . صوکرا ، سوقاق سوقاق منادیلر : «اتمکجی ، بقال ، قصاب ، مناو ، دکانلرین آچوب هرکس ایشنه مشغول اولسون . اهل عرضه تعرض اولونماز ! » دییه باغرییورلردی . فی‌الحقیقه هیچ بردکان یغما ایدلمیور ، خرستیانلره هیچ برتجاوز واقع اولمیوردی (١) . پاطرونا ایله موصلونك وعلینك یکانه دوشونجه‌لری قوتلرینی وطرفدارلرینی آرتدیرمق غایه‌سنه معطوف بولونیوردی . ذاتاً ارکان دولت ، بو قوتی طوپلامق ایچون عصاته بول بول وقت براقیورلردی: اوکون عصیان صباحدن آقشامه قدر دوام ایتمش ، عصاتی تسکین ایچون ارکان دولتدن هنوز هیچ کیمسه کوزوکمه‌مشدی .

استانبول قائممقامی ، ابراهیم پاشانك دامادی قپاق مصطفی پاشا ، او صباح بوغاز ایچنه ، چنکل کوینه ، (باغ فرح) نامنی ویردیکی کوشکه ، لاله‌لرله مشغول اولمایه کیتمش ، رئیس افندی‌ده وقعه‌یی آنجق بوغاز ایچنده‌کی یالیسنده خبر آلابیلمشدی . فقط ایکیسی‌ده بویله بر حادثه‌نك وقوعه کله‌بیلمسنه بر درلو احتمال

---

(١) « عسکرلر عصیانده بیله انضباطلرینی محافظه ایدییورلردی » آلبه‌ر واندال ، ویلنووك سفارتی، ص ١٥٣

ویرمه‌مشلردی: (أت میدانی) نه برقاچ کشی طوپلانمش ایسه، بونلرك آزبر قوتله چوقدن طاغیدلمش اولدیغنه حکم ایتمشلردی. فقط بر مدت صوکرا وقعه‌یی بالذات کورن‌ذواتدن ایشك‌اهمیتنی، عصاتك کیتدکجه‌چوغالدیغنی خبر آلنجه، آقشامه طوغرو اسکداره کچمشلر، احمد ثالث ایله برابر ابراهیم پاشایه دوچار اولدقلری تهلکه‌یی آکلاتمشلردی. رئیس افندی ایله قپودان پاشا کندیلرینی مسئولیتدن قورتارمق ایچون وقعه‌یی پك اهمیتسز چالیشمشلردی؛ فقط احمدثالثك عظیم‌برخوف وهراسه کرفتاراولماسنه بردرلو مانع اوله‌مامشلردی. ابراهیم پاشا ایسه قائمقام‌ایله رئیس افندینك تکاسلندن صوك درجه متأثر اولمشدی: هیچ برانضباطی حائز اولمیان بواشقیا چته‌سنی اوفاق برقطعهٔ عسکریه ایله طاغتمق ممکن ایکن هیچ برحرکتده بولونمامسنی بردرلو عفو ایده‌مه‌مش، حتی احمدثالثه: «ایشته‌شمدی سلطنتکزی‌وحیاتکزی تهلکه‌یه صوقان بوسرسملره ناصل مجازات ایدلمز؟» صورتنده بیان شکایت ایله‌مشدی.

فقط تجزیه‌نك زمانی چوقدن کچمشدی. ابراهیم پاشا، بسبتون نومید اولمایارق (اسکدار) ساحلنده‌کی سرایده ارکان دولتدن متشکل بر مجلس عقد ایتمش، احمد ثالثك سنجاغ شریفی آلارق استانبوله دونمسنه

قرار ویرمشدی . احمد ثالث کندیسنك نه‌درلو برخط حرکت تعقیب ایده‌جکنی همشیره‌سی خدیجه سلطاندن سؤال ایتمشدی . خدیجه سلطان ایسه ، وکلاﺋی قطعیاً یانندن آییرمامسنی ، حیاتنی محافظه ایچون ایجابنده آنلری فدا ایتمسنی توصیه ایلمش، حتی علاوةً : « قولك ایسته‌مدکلرینی ویر ! » دیمشدی . ارکان دولت ، کیجه کچ وقته قدر مذاکرات ایله مشغول اولمشدی .

او کیجه آیك اون آلتنجی کیجه‌سی ایدی. قارشیده، طوپ قاپو سراینك سیاه ویوکسك سرولری اطرافنده یوکسه‌لن بنالر وقبه‌لردن سونوك ضیالر صاچان برقاچ لمعه ، قیز قله‌سنك صولغون فنارلری ، ضیای ماهتابه قارشی پارلایوردی . استانبولده ، أت میدانی جهتلری عظیم برغلغله‌ایله قایناشیوردی. آرتق اسکدارده طورمق امکان خارجنده ایدی . احمد ثالث ، قلباً بویوك بر اضطراب ایچنده ، ابراهیم پاشا مدهوش ، بوتون وزرا متأثر ، نصف اللیلده قایقلره بنمشلر ، ماهتابك مرمره‌یی نورلره غرق ایدن لمعه‌لری ایچنده ایلریله‌مشلردی .

سرای برونه چیقلدیغی زمان کیجه‌یاریسی اولمشدی. احمد ثالث ، یالی کوشکی اوکندن ، خاص باغچه‌دن کچمش ، خرقهٔ سعادت یانندەکی دائره‌یه کلمشدی . اوراده ، أت میداننده‌کی عاصیلرك مقدارینی ، عصاتك

نه درلو تقیداتده بولوندیغنی، بوتون سوقاقلره قره‌غوللر چیقارلدیغنی خبر آلمش ، درحال کیجه یاریسی بوتون ارکان دولته بویوك بر دیوان عقد ایتدیرمشدی . بو دیوانده جمله ارکان دولت بولونمش ، یالکز قاپوجی باشی آغا کلمه‌مشدی . ابراهیم پاشا آنی‌ده بر فرمانله سرایه دعوت ایله‌مشدی (١) .

دیوانده ارکان دولتك دوربین اولانلری، شمدی‌یه قدر پك چوق وقت غائب ایدلدیکنی، بناءً علیه سرایده و قیشله‌لرده موجود عسکرله مقاومت هر زمان قابل اولدیغنی درمیان ایتمشلردی . ارکان دولتك بو قرارینی ابراهیم پاشاده تصویب ایتمش ، کیفیتی پادشاهه عرض ایله‌مشدی (٢). احمد ثالث طبعاً پك ضعیفدی. صدر اعظمك بو تکلیفنه قارشی:

---

(١) باش قاپوجی باشی آغا ! درکاه عالی قاپوجی باشی آغالری دولت رجالنك اعاظمندن اولوب بویله وقتده دین ودولته خدمتده بذل مقدور ایله‌مك لازمهٔ حاللرندن اولمغین حالا عموماً وزرای عظام وعلماء کرام ومشایخ ذوی الاحترام وسایر رجال دولت آغالری بالجمله سرای همایونده زیر لواء حمد رسول مجتباده مجتمع اولوب هنوز قاپوجی باشی آغالر کامکله ایمدی جمله‌سی پرسلاح اتباعلریله کلوب سنجاق شریف آلتنده بولنمق اوزره تنبیه وخلافندن احتراز اولنه دیو. (احمد ثالثك شام خزینه‌سی روزنامچه‌جیسی محمد خلوصی افندینك دفتری ، ١١٤٣)

(٢) مینیو ، تاریخ دولت عثمانیه ، جلد ٤

— شمدی کیجه یاریسی. نره‌دن عسکر بولاجغز؟ عاصیلر هپ مسلح. کندیمزه صادق عسکرلری طوپلامق ایچون بونلرك آراسندن ناصل کچیلیر؟ سرایده واقعا بش آلتی یوز بوستانجی ایله بر او قدر ایچ‌اوغلان وار؛ فقط بونلر سلاح قوللانماسنی هیچ بیلمزلر.. مادامکه اشقیا کیجه بر شی یاپمیور. براقالم، صباح اولسون. او زمان بن کندیلرینه امر ایدر، طاغیتیرم. اوده اولمازسه سنجاغ شریفی چیقاریر، امت محمدی دعوت ایدر، قوته قارشی قوتله مقابله ایدرز.

ارکان دولتی تشکیل ایدن رجالك هیسی بو وقعه‌دن مسئول اولدقلری ایچون هیچ بر کیمسه احمد ثالثك مطالعه‌سی خلافنه بیان افکار ایده‌مه‌مشدی.

جمعه صباحی اولمشدی. ابراهیم پاشا، عصیانك مشوقلرندن زلالی حسن افندی‌یی (فلوریه) ده‌کی صیفیه‌سندن سرایه کتیرتمشدی. صوکرا، سنجاغ شریفی آلوب عاصیلرك اوزرینه یورومك فکرنده بولونمشدی. فقط او صره‌ده سرایده حاضر بولونان یکیچری آغاسی بو حرکتك معقول اولمادیغنی، کندیسنه هیچ بر فردك التحاق ایتمیه‌جکنی آکلاتمشدی. دیکر طرفدن احمد ثالث‌ده بوستانجی باشی‌یی یکرمی کیشی ایله عاصیلرك نزدینه کوندرمش، قطعیاً طاغیلمالرینی،

عکس تقدیرده جمله‌سنی پریشان ایده جکنی خبر ویرمشدی. فقط عاصیلر، مقصدلری سلامت مملکت نامنه اولدیغنی پادشاهلرینه عرض حال ایده‌جکلرینی، آرزولری اسعاف ایدلمدکجه بر آدیم بیله قیملدامیه‌جقلرینی سویله‌مشلر :

— شوکتلو پادشاهمزدن خوشندیز. وزیری وکتخداسنی و قپودان پاشایی ایسته‌میوز !

دییه جواب ویرمشلردی. باب‌عالی بواشقیا چته‌سنه قارشی شدت ومتانت کوستره‌جك یرده، آنلرله اوزون اوزادی مذاکراته کیریشمشدی. صوکرا، سنجاغ شریف اورته قاپی‌یه دیکلمش، لوای محمدی آلتنه جمع اولانلره یکرمی بشر غروش ویریله‌جکی خلقه اعلان اولونمشدی. فقط منادیلر، آیاصوفیه جامعندن اوته‌یه سسلرینی ایشیتدیرمکه موفق اولامامشلردی. اوکون بو صورتله کچمشدی. بوتون وزرا کیجه‌یی سرایده کچیرمشدی. داماد ابراهیم پاشا ایله وزرا، عرض آغالرینك اوطه‌سنده قالمشلر، سائر ذوات، سلطان مراد اوطه‌سنده، بوستانجیلر دائره‌سنده صباحلا-مشلردی ..

اوکیجه مفتی افندی، عصیانك حقیقی مشوقلری ایله، سرایده علما مجلسنه کلمش، آخر عمرنده کوردیکی

بوفلاکتدن متأثر، کوز یاشلری دوکمکه باشلامشدی .
صوکرا، نفسنی هر شیئه ترجیح ایدرك احمد ثالثك
خلعندن بحث ایتمش :

— ارباب جمعیتك مرادلری مقدما محمود الفعال
بر امام ایسترز، دیو یازدقلری تذکره‌دن معلوم ایکن بیهوده
یره نیچون زحمتکش و چاره‌سی ظاهر و آشکار اولان
معنا ایچون نه سبب ایله مضطرب و مشوش اولورز .
همان نماز صبحی ادا و علی العموم صفه‌یه واروب پادشاهی
خلع ایله جمله‌مز خلاص اولورز (۱) . دیمشدی .

ایرتسی صباح ، پاطرونا خلیل سرایه طوغری
کلدیکی صره‌ده (ایکنجی قاپو) اوزرنده سنجاغ شریفك
تموج ایتدیکنی کورمشدی. بو اثناده عاصیلرك مقداری
کیتدکجه تزاید ایدییوردی . پاطرونا خلیل ، معیتی
افرادینی چوغالتمق ایچون قهوه‌جی علینك معیتنه آلتی
یوزکشی ویره‌رك سنجاغ شریفه قارشی کوندرییوردی
علینك وظیفه‌سی، سنجاغ شریف آلتنه طوپلاناجقلری
رجا ایله ، تهدید ایله ، پاره ایله قاندیرمق؛ طوپلانانلرك
مقداری آرتاجق اولورسه اوزرلرینه درحال تعرض
ایله‌مکدی ! علی ، بو سایه‌ده سنجاغ شریف آلتنه
طوپلانانلری ده کندیسنه جلب ایله‌مشدی .

(۱) تاریخ صبحی ، جلد ۱ ، ص ۸

پاطروناخلیل آرتق استانبولك یکانه حاکمی اولمشدی. یالین آیاق ، مفترس بر حیوان کبی ، متفسخ بر کتلهٔ خلقه ریاست ایدن ، استانبوله ایکی کوندر هیجانلی ساعتلر یاشاتان بوتوره‌دی‌یی اورتادن قالدیره‌جق هیچ بر قوت ، هیچ بر صاحب جلادت ظهور ایتمیوردی . پاطرونا و معیتی هپ عوامك پسپایه طاقمندن ، حریص جاه اشخاصدن مرکبدی . استانبولك هیچ برزمره‌سی پایتختده اغتشاشلر تولیدایدن بواشقیایی تپه‌له‌مك جرأتنی وستره میوردی . بوجرأت ، دها اول ، متعدد دفعه‌لر وقوعه‌کلن عصیانلرده‌ده کوستریله‌مه‌مشدی : تورکیه‌ده عاصی‌قوتلر دائما امیدآتی ایله ، حس منفعتله اوقشانمش ، بو قوتلرك وحشیانه مهاجماتنه قارشی دائما بی طرف قالنمشدی .

پاطرونا خلیلك شخصی، ماهیتی، مسلکی هرکسجه معلومدی . مملکتده پاطرونایی خدمتکار اوله‌رق استخدام ایتمیه‌جك پك ذکی انسانلر ، حمیتلی وجدانلر واردی .

فقط هرکس اعتیادی بر تأثیره ، سفیل بر منفعت حسنه تابع اولارق یاشامق . . جاهللر ألنده‌بیله اولسه ینه یاشامق، ذلیل‌ده اولسه ینه‌یاشامق آرزوایدییوردی. حتی بر مدت ، پاطرونایه وطنك خلاصکاری نظریله‌ده

باشلامشلردی. چونکه استانبولده عصیان اولدیغی حالده نظام وانتظام ینه حکمفرما اولیوردی . هر کس یغما ایله ثروتلرینك محو اوله‌جغندن قورقمشلردی ؛ حال بوکه الآن هیچ بر تجاوزه اوغرادقلرینی کور-میورلردی . منفعتلری خلاص اولدقدن صوکرا تخت سلطنتك بلا لزوم دوریلمه‌سی، مملکته آز چوق خدمت ایدن رجالك تلف ایدلمسی آنلر ایچون هیچ مثابه‌سنده ایدی . . .

عصات ، سرای همایون قاپیلری اوکنه کلدکلری حالده ، قافله‌لرینی طاغیتمق ایچون طیشاری‌یه هیچ بر چیقان اولمیوردی. سرایك یوکسك مازغاللی قاپولری، باصیق قبه‌لی بنالری ، درین ، خشیت انکیز بر سکون ایچنده ایدی . سرایده هیچ بر اثر حیات کورو-لمیوردی : یالکز ، ایری وجسیم چنارلر آلتنده کیرلی مائی قوله‌لریله یوکسه‌لن بر قاپو ، بیزانسك صاف ومائی سماسی آلتنده تموج ایدن سنجاغ شریف، صوکرا ، سیاه والم انکیز ، سرایك طاش بنالری اورتاسندن روحه اولو رایحه‌لری صاچارق اوزانان برقاچ سروی، دها صوکرا ، درین بر سکوت ! بوتون فعالیت، سرایك داخلنده حکم فرما اولیوردی . ابراهیم پاشانك ریاستی آلتنده طوپلانان دیوانده عظیم قورقو حکم سور-

یبوردی . نهایت ، بو دیوانده‌ده بر چوق وقت ضایع ایدلمش، نتیجه‌ده بوستانجیلری طوپلامایه قرار ویرلمشدی. فقط او صره‌ده بوقورقاق حریفلر هپ برر دلیکه قاچمشلردی. او صورتله‌که ، آلتی یوز کشیدن آنجق اوتوز کشی طوپلانه‌بیلمشدی . ایچ اوغلانلرك مقداری غایت آز ایدی . موجودلری ایسه سلاح قوللانمقدن عاجزدی. بوضعیف ومبتدی قوتله قهوه‌جی علینك آزغین، حاشار، سنجاغ شریف اوکنده ، سرای همایون قاپولرینه هرلحظه مهیای هجوم طوران عسکرلرینه قارشی قویمق امکان خارجنده ایدی .

بوصره‌ده ابراهیم پاشا ، قپودان دریالغی عبدی قپودانه توجیه ایتدیرمشدی . عبدی قپودان سرای ارکانی ایچنده اك جسورلردن ایدی . پاشا ، لوندلری طوپلامق ایچون قایقلر کتیرتمش ، سرای برونه قدر اینه‌رك بالذات کیتمك ایسته‌مشدی . فقط پاطرونا ، قپودان پاشانك بوحرکتنی خبر آلیر آلماز ، درحال منتظم عسکرله سرای برونه کلمش ، پاشانك معیتنده‌کی لوندلره اوتوز کشی تلفات ویردیرمشدی . صوکرا کمال متانتله ثبات ایدن عبدی پاشایه طوغرو ایلریلیه‌رك:

— عبدی ! ظالملری حمایه ایچون بوچاپقینلری نره‌دن بولدك؟ ایشته حیاتك اَلمده. فقط بن لوند ایکن،

سن بنم حیاتمی قورتارمشدك . بوایيلكی اونوتميورم . امين اول . قپودان پاشالق ینه سنده قالهجق ؛ فقط كل ، بزمله برابر اول ، مملكتنه خدمت ایت .

دیمش(۱)، قپودان دریاده بوتكليفه راضی اولمشدی . پاطرونه معيتی بوصورتله برقات دها قوت بولمشدی. بواثناده سرای هنوز احاطه ایدلمهمشدی ؛ فقط سرای داخلنده عظيم برهيجان حكمفرما اوليوردی. طيشاریده، عصات آرهسندهده ، بيوك بر فعاليت واردی . احمد ثالثك هنوز جوابی كلمهمشدی . عصاتی بسلهمك ايچون پاره لازمدی. پاطرونا ، درحال وزرادن بشنك قوناغنی يغما ایتدیرمش، آلتونلری وكموشلری كندی دفتردارينه تسليم ایتمشدی. بوتون اشيا ، يوق بهاسنه صاتيلمشدی. صوكرا ، وزرانك بندكانیده عين فلاكته دوچار اولمشدی . از جمله غلطه وبك اوغلی محافظنك قوناغی يغما ایدلمشدی . پاطرونا ، خرستيانلرك محبتنی جلب ايچون ، قوناقدن آلنان پارهلری خرستيان محلهلرينه دوكدیرمش :

— ايشته بوخرسز حريفك سزدن چالديغی پارهلر. آليكز !

دينه باغيرتمشدی .

(۱) تاریخ صبحی ، جلد ۱ ، ص ۸

سرایك تردد واندیشه‌سی الآن بردوامدی . او کون بوستانجیلر طوپلاندیغی صره‌ده ، صباحه طوغرو ابراهیم پاشاده روان کوشکنه کلمش،وزرایه خطاباً :

— بن نصل اولورسه اولسون ، آرتق أولدم دیمکدر. فقط هپمزك سلامتی ولی‌نعمتمزی دوشونمکدر.

دیمشدی . صوکرا ، مفتی‌یه طوغرو دونه‌رك کیجه‌کی وصایاسنك مکافاتی اولمق اوزره ، مغبر بر سسله :

— پادشاه سنی‌ده، قپودان پاشایی‌ده، کتخدایی‌ده عزل ایتدی . .

دیمشدی . او زمان یکی نصبلر وقوعه کلمش ، یکی بر مفتی نصب ایدلمش ، سرایده فروهٔ بیضا بولونمدیغی ایچون یشیل قماش قابلی بر کورکله اکتفا اولونمشدی. کذا سکبان باشی‌یی‌ده یکیچری آغاسی‌یاپمق ارزوایدلمش ایسه‌ده ، بو ذات عصاتدن قورقه‌رق بو منصبی قبول ایتمه‌مشدی .

سرایده مناصب توجیه اولوندیغی صره‌ده پاطرونا ، احمد ثالثدن برجواب کلمدیکنی کورمش، درحال سرایی احاطه‌یه قرار ویرمشدی . فقط بوقراری موقع فعله قویمادن ، فرونلرك ، قصابلرك ، حوایج ضروریه‌یه خدمت ایده‌جك دکانلرك آچیلماسنی امر ایتمش، اوفاق

بریولسزلقده بولوناجقلرك جزادیده اولاجقلرینی اعلان ایله مشدی . کذا ، خرستیانلرك بوحرکته اشتراك ایتملرینه مانع اولمق ایچون کندیلرینه هیچ بر فنالق ایدلمیه جکنی خبر ویردیرمشدی. پاطرونانك بوتدبیرلری اتخاذدن مقصدی، سرای ارکاننك خرستیانلردن معاونت کورمه لرینه میدان ویرمه مکدی .

بواثناده ایدی که، سرایده اوزون اوزادی مشاوره ایدلدکدن صوکرا، عصاته علمادن ایکی ذات کوندرلمشدی. بونلر ، اشقیانك ایلری کلنلرینه ، آرزو ایتدکلری وزرانك عزل اولوناجغنی ، فقط مفتینك قتلنه شرعاً مساغ اولمادیغنی ، دیکر وزرا ایسه پادشاهه بویوك خدمتلر ایفا ایتدکلری جهتله بونلرکده قتلی موافق اولامیه جغنی بیان ایله مشلردی. عصات، بوخبر اوزرینه اورتا جامعه طوپلانمشلر ، نتیجهٔ مذاکره ده مفتینك قتل ایدلمه مسنه ، فقط دیکرلرك بهمه حال قتل اولونمسنه قرار ویرمشلر ، بوقرارلرینی احمد ثالثه تبلیغ ایچون کندی رئیس افندیلری ایله قاضیلرینی سرایه کوندرمشلردی. فقط بوتکلیف عاصیلرك ایلك شرطلری ایدی : پاطرونا ایله موصلینك و علینك فکری ، احمد ثالثی ده خلع ایله مکدی . بونلر، احمد ثالثك بوتکلیفلرینی رد ایتمسنی آرزو ایدییورلردی ؛ چونکه اوزمان پادشاهی ده خلع

ایتمك ایچون أللرنده جدی برسبب بولوناجقدی. آنلرك فکرنجه ، سلطان احمد ثالثی خلع ایتمدکجه کندیلرینك بقاسی ممکن دکلدی . زیرا احمد ثالث ، دها اول ، قاردشی ایکنجی مصطفایی خلع ایدرك کندیسنی اجلاس ایدنلری برر برر محو ایتمشدی .

او کونده آقشام اولمشدی. احمد ثالث عاصیلرك صوك تکلیفلرینی آلمش ، کوندردکلری ذواتی حسن قبول ایتمش ، حتی رتبه‌لرینی تأیید ایچون فرمانلر ویرمشدی. صوکرا ، کیجه یاریسی ، بعض ارکان دولتی اوطه‌سنه چاغیرارق خفی مذاکراتده بولونمشدی . احمد ثالثك اودقیقه‌ده کوزلرینك اوکنه لاله‌لر ، قرنفیللر ، چراغانلرله کچن کونلر کلمشدی . نهایت بو مزهر وملون حیاتدن جدا دوشمکدنسه ، وزیرلرینی فدا ایلمکی موافق کورمشدی . کیجه‌نك ظلمتلری ، سرایك خوف وسکونی ایچنده ، ابراهیم پاشا ایله کتخداسنی وقپودان پاشایی اورتا قاپویه کوندرمشدی. او کیجه، اورتا قاپونك قارا کلق اوطه‌لرنده ، رطوبتلی دیوارلر آره‌سنده احمد ثالثك چراغان آرقداشلری جلادلر ألنده بوغولیوردی. سرایك باصیق قبه‌لری، قاراکلق کوشه‌لری ، بالطه‌جیلر دائره‌سی ، قبه آلتی جواری سکون ایچنده غنوده ایدی. قمر ، بوتون حزنیله بیزانس سماسنه یوکسه‌لیور ، اورتا

قاپونك اوكنده‌كی سیاست چشمه‌سنك قانلی طاشلرینی ، سنك عبرتلرك قارامش ، لكه‌لی سطحلرینی تنویر ایدییوردی .

آرتق صباح اولیوردی. اورتالق آغارمایه ، سیسلی افقلردن پنبه بر كونش یوكسلمكه باشلامشدی . سرای برونك صولرئ خفیف برخشیلتی ایله آقیور ، سرایك ایكی صره اوزون سرولری ، یوكسك چنارلری آلتنده ، حرم دائره‌سنك اوكنده ، یوكسك سرپوشلری ایله آغالرك و بالطه‌جیلرك طولاشدقلری كورولیوردی . سرایك لوش محیطنده ، اولوم‌قوقولری حس ایدیلیوردی.

بر قاچ دقیقه صوكرا ، سرای قاپولری آنی و آغر برولوله ایله آچیلمشدی. ایچریده ، ایسه عصیانه مشوق اولانلردن بعضیلری بیهوده تلاشلرله احمد ثالثی قورقوتمق، وزرانك قتلنی بر آن اول تسریع ایتمك ایستیورلردی . فقط او اثناده سرایك بویوك قاپوسندن ، اوچ اوكوز آرابه‌سنك سامعه‌خراش غجیرتیلرله چیقدیغی كورولیوردی. آرابه‌لرك اوكنده ، بوستانجی باشی ، ساكن و متأثر آدیملرله یورویور ، ایچلرنده ابراهیم پاشانك ، قایمقام مصطفی پاشانك وكتخدانك صاپ صاری ، بویونلری صیقیلمش، موس مور جسدلری بویلو بوینه اوزانمش، یاتیوردی. آرابه‌لر، صباحك سكونی ایچنده، آیاصوفیه‌نك

بوکسك دیوارلری اوکندن آهسته آهسته ایلریلیور ، أت میدانه طوغری کیدییوردی . اوزاقدن آرابه‌لرك ورودینی سزه‌ن یتمش بیك عاصی ، وزرانك جسدلرینی کورمك ایچون قوشوشیوردی .

آرتق هرکس ممنون اولمشدی . پاطرونا ، قپودان پاشا ایله کتخدانك جسدلرینی أت میدانه آصدیرمشدی . فقط عصات ، ابراهیم پاشانك جسدینی کورلجی باشی مانوله بکزه‌تمشلر ، احمد ثالثك وزیرینه قیامادیغنه ذاهب اولمشلردی . صوکرا ، ابراهیم پاشانك بوینه برایپ کچیره‌رك آت قویروغنه باغلامشلر ، دیوان یولندن سوروکله‌یه سوروکله‌یه ، پارچالایه پارچالایه باب همایون اوکنه براقمشلر ، تکرار (الله ! الله) دییه باغریشارق أت میدانه کلمشلردی .

بو اثناده سرایده اسپری زاده حضوره چیقمش ، عصاتك پادشاهی‌ده ایسته‌مدکلرینی سویله‌مشدی . احمد ثالث ، صاپ صاری کسیلمشدی . صوکرا ، اسپری زاده‌یه : « پکی ، بونی بکا دهااول نیچون سویله‌مدیکز؟ » دیمش ، حیاتی واولادی محافظه اولونمق شرطیله ترك سلطنته راضی اولدیغنی بیان ایله‌مشدی . آرتق اسپری زاده ایله زلالی حسن افندی اولانجه فعالیتلرینی ابراز ایدییورلردی . أت میدانه کیدییورلر ، پادشاهك ترك

سلطنته راضی اولدیغنی خبرویرییورلر، آلدقلری جواب موافقتی احمد ثالثه تبلیغ ایلیورلردی .

کیجه ساعت دردده کلمشدی . سرایك یالدیزلر وچینیلرله مزین لوش اوطه‌لرنده درین بر سکوت حکم فرما اولیوردی . طیشاریده دکزك فشافشی ، آره صره قالدیریملر اوزرنده طولاشان سرای آغالرینك آیاق صدالری ایشیدیلیوردی . احمد ثالث بوصره‌ده برادر زاده‌سی شهزاده محمودی قفسدن چیقارییور ، مابین قاپوسی یاننه کتیرییوردی. صوکرا، بوتون سرای ارکانی مواجهه‌سنده ، قلباً مجروح ومتأثر ، آلتندن اوپیور ، سلطنتی تسلیم ایدییوردی .

احمد ثالث بو أليم وظیفه‌یی عمیق بر حزن ایله ایفا ایتمش ، ملول نظرلرینی برادر زاده‌سنه عطف ایدرك ، تتره‌ك وپرهیجان برصدا ایله :

— اوغلم ! باباك جنتمکان سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلریله بن، صرف وزرامزه تسلیمیت کوستردیکمز، هرایشی اونلره براقدیغمز ایچون ، شو سنك جلوس ایتدیککك تختدن سقوط ایتدك. سن بزدن عبرت آل. کندیکی وزرانك نفوذی آلتنه صوقما . هرشیئی اونلره براقما . کندك کور و آکلا . بزی برباد وپریشان ایدن حاللردن صاقین . شدید ، فقط عادل اول . اللهه

اصمارلادق . حیاتم واولادلرم حمایه که موودوعدر .

دیمش (۱) ، کوزلری یاشله مالی ، قلبی دلخون ، طار قوریدورلردن شهزاده‌لر دائره‌سنك باصیق وقارا کلق اوطه‌لرینه طوغرو یورومشدی .

احمد ثالث بوفجیع سقوطدن پك متأثر اولمشدی . خاندانك بو آجی ضربه‌لره دوچار اولماسی نفسنه پك کران کلمشدی . فقط خلفنی اولسون بوفلاکتلردن صیانت ایتمکی دوشونمش ، سلطان محموده کوندردیکی برمنظومه‌ده شو صورتله بیان حسیات ایله‌مشدی :

خیر اندیش ای وجود کریم !
کیمسه‌یه ایتمه کندیکی تسلیم .
حاجت اصحابنه عدالت قیل ،
فقرا حالنه رعایت قیل ،
کیمسه‌نك انکسارینی آلما ،
بنم ایتدکلریمه هم قالما .
سکا شهزاده‌لر امانتدر ،
لایق شان اولان صیانتدر .
دائما سلطنتده وار اولاسین .
فرو شوکتله بر قرار اولاسین .
ایلیه بختکی کشاده خدا ،
خیمهٔ عمرك اولا با برجا .

---

(۱) مینیو ، تاریخ دولت عثمانیه، جلد ٤ ، ص ۳٤۰ - سالابه‌رری ، تاریخ دولت عثمانیه ، جلد ۳ ، ص ۱٥٦ .

قر بولوب نجم بخت مسعودك ،
اولا مشهور نام محمودك .

او کیجه ، هم جلوس ، هم بیعت مراسمی اجرا
ایدلمشدی . بر طرفدن ارکان دولت خرقهٔ سعادت
اوطه‌سنده بیعت ایدییور ، دیکر طرفدن علما ومشایخدن
طشره‌ده بولنانلره بیعت ایچون تذکره‌لر یازیلیوردی
(١) . او صباح رسم بیعته عصات‌ده دعوت ایدلمشدی .
فقط سرایده لغم ترتیب ایدلمش دییه آره‌لرنده شایع
اولان حوادث اوزرینه ایچریه کیرمکدن امتناع ایله‌مشلردی .
بالآخره کندیلرینه تأمینات اعطا اولننجه ، سلاحلری
وبایراقلریله سرای همایونه کلمشلر ، بیعت رسمی اجرا
ایله‌مشلردی .

بو صره‌ده استانبولك همان هر طرفنده دکانلر
ومغازه‌لر قاپالی ایدی . سرایده عزللر ونصبلر اجرا
اولنورکن خور خور چشمه‌سی و آت پازاری اوکنده
قایماق مصطفی پاشا ایله کتخدا بکك جسدلری حقارتلرله

(١) عزتلو باش‌قاپوجی‌باشی آغا! صلوت‌صبحی آیاصوفیه‌ده
ادا ایله‌یوب شوکتلو کرامتلو قدرتلو مهابتلو پادشاه عالم پناه
سلطان محمودخان افندیمز حضرتلرینك تخت جهانداری‌یه جلوس
همایونلری وقوع بولمغین معتاد قدیم اوزره بیعت ودامنبوسی ایچون
جمله قپوسی آغالری سرای همایونده موجود بوله‌لر دیو (شام
روزنامچه‌جیسنك دفترندن ، ١١٤٣)

سوروكلنيور ، داماد ابراهيم پاشانك باب همايون اوكنده براقيلان ، كوپكلر طرفندن پارچالانان ، چيپلاق بر اسكلت حالنده ياتان جسدى (۱) سرايك فعاليتنه قارشى صوغوق وصيريتمش ديشلريله خشيت انكيز بر صورتده تبسم ايدييوردى ...

— ۲ —

بر قاچ كون صوكرا ايدى كه ، سلطان محمود ، ايوبده قيليج آلايى اجرا ايدييوردى . او كون بوتون خلق ايوبه طوپلانمشدى . سلطان محمود ، نجيب بر طور ايله آت اوزرنده ، صورغوجلو پيكلر وصولاقلر آره‌سنده ، مدبدب ، محتشم بر آلايله ايلريليوردى . سرايك زيب‌وزيرى خلقك كوزلرينى قاماشديرييور ، سلطان محمودك متناسب سيماسنده حلم وسكون مشاهده اولونيوردى . فقط وجودى غايت ضعيف ، اطوارى مترددانه ايدى . شهزاده‌لر دائره‌سنك قارانلق ورطوبتلى

(۱) « مشار اليهك بقيهٔ اعضاسندن ممكن مرتبه‌سنى پازار اشرادن بياغى مبايعه صورتيله اخذ وجمعه صرف تاب وتوان وبر آوردهٔ زنبيل كتمان ايدرك جوف ليلده شهزاده جامع شريفى قربنده مشار اليهك انشا ايله‌دكلرى سبيل اتصالنده واقع خطيره‌يه دفن وتقبير ايله‌مشلردر . » تاريخ عطا ، جلد ۲ ، ص ۱۵۸

اوطه‌لرندن بردن‌بره شعشعه و الوان ایچنه چیتینجه ، اعصابنده درین بر بهت‌وحیرت تأثیری حاصل اولمشدی. آلایك اوكنده سفیل بر سیما كورونیوردی : پاطرونا خلیل... ١١٤٣ عصیاننك بوجاهل سركرده‌سی، بالدیری چیپلاق، یكیچری قیافتیله كیدییور، اهالی‌یه پاره توزیع ایتمكله مشغول بولونیوردی. ظاهراً اویله كورونیوردی كه، بوتون بو محتشم آلایی كندی وجوده كتیرمش ، ملتی فلا كتدن او قورتارمشدی. فقط قلباً طویدیغی حسیات، بر شقینك غصب حقوق ایتمك ، عرض وناموس پایمال ایله‌مكله طویدیغی شقاوت ذوقندن باشقه برشی دكلدی. عصیانی ترتیب ایدنلر میاننده پاطروناناك سیماسی جالب دقت بر صورتده تبارز ایدییوردی . پاطرونا ، بوتون استانبولك وسرایك سركرده‌سی كسیلمشدی . اشقیا جمعیتی كاملاً آنك امرینه وفكرینه تابعدی .

بو سببدن سلطان محمود پاطرونایی بر مدت ایچون اوقشامق ایسته‌مش ، كندیسنه بالواسطه رتبه تكلیف ایتمشدی . اوزمان پاطرونا، قیمت ومزیتنی كندی‌ده تقدیر ایدرك :

— عمریمك نه‌صورتله نتیجه‌لنه‌جكنی بیلمیوردكلم. شمدی‌یه قدر پادشاه اجلاس ایدنلردن هیچ بر كیمسه یاتاغنده أوله‌مشدركه ، بن اوله‌جكم !

دیمشدی . صوکرا ، یکیچری آغاسی پاطرونایه بر جمیله اوزره پاره احسان ایدلمسنی درمیان ایتمش ، پاطرونا بوکاده جواباً :

— استانبولك بوتون خزینه‌لری بنم . بکا باق یکیچری آغاسی ! هم سن بنم ایشمه قاریشمه . صوکرا سن‌ده اوته کیلرك یاننه کیدرسك !

دیمشدی. پاطرونا خلیل، باشنه کله‌جك فلاکتلری تماماً ادراك ایدییوردی . فقط موقت حیاتنی هیچ اولمازسه ذوق ولذائذ ایچنده کچیرمکی دوشونمش ، بر بر مدت صوکرا وزارتی قبوله راضی اولمشدی . آنك فکرنجه ، ادارهٔ دولت ایچون جسارت و کوز پکلکی اك بویوك مزیتدی. ذاتاً همپالرندن سراج محمد یکیچری آغاسی، اورلو سکبان باشی، دلی مصطفی قاپو کتخداسی، دلی ابراهیم استانبول قاضیسی اولدقدن صوکرا ، أت میدانده طوپلانان جمعیت اشقیا ایچنده فرط حمیتی ایله تمیز ایدن پاطرونا خلیلك وزیر اولماسی بویوك بر شی دکلدی (۱) . حماملرده طوپلانان یکیچریلر : « سزده غیرت دین‌مبین یوقمیدر ؟ » دییه تحریکاتده بولوندقلری زمان ، ایلك اول اونك حمیتی غلیان ایتمشدی. بناءً علیه کندیسی ایچون وزرات ، اختلالی اداره‌ده کوستردیکی

(۱) تاریخ صبحی ، جلد ۱ ، ص ۸

پارلاق خدماتك محق بر مكافاتى ايدى . ذاتاً اوتاريخه كلنجه‌يه قدر عثمانلى دولتى ، فكردن زياده قوۀ بازو ايله حركت ايدنلرك ، مدنيت فكرلرينى تعميمدن زياده قهر وتدميرى دستور اتخاذ ايليه‌نلرك قربانى اولمشدى . . .

پاطرونانك حاكميتى اثناسنده استانبول هرج ومرج ايچنده ايدى . دكانلر قاپالى ، تجارت مفقود ، اهالى پرهيجان ياشايوردى . احمد ثالث رجالنك منسوبينى برر برر نفى اولونيور ، عزللر ونصبلر بربرينى ولى ايديوردى . مثلا ، پاطرونانك معيتى كنديلرينه برر آت تدارك ايتمك ايستيورلر ، سراى اركانى‌ده درحال آرزولرينى اسعاف ايتديرييورلردى . اشقيا ، مطالبنى اودرجه ايلرى‌يه كوتورمشدى كه ، استانبول قاضيسى دلى ابراهيمك اجتهادى ايله سعد آباد كوشكلرينك احراقنه قدر قرار ويرلمشدى . عصاتك بو آرزوسى سلطان محموده عرض اولونديغى زمان ، پك زياده جانى صيقلمشدى . فقط بو آرزويى اسعاف ايتمه‌مك‌ده بويوك بر تهلكه اولاجغنى دوشونمشدى . بوسببدن كوشكلرك احراقنه راضى اولمامش ، يالكز هدم وتخريبنه مساعده ايتمشدى (١).

---

(١) « احتراقنه رضاى همايونم يوقدر . بوقدر اعداى دين ودولت اولان ملل نصارايه باعث خنده اوله‌جق برمواد اولمغله آنجق هدم وتخريبنه رخصت واذنم اولمشدر » تاريخ صبحى ، ص ٩١

اوكون بوتون سوقاقلره مناديلر چيقاريليور ، كوشكلرك ييقلماسى امر اولونيوردى . اشقيا ايسه صاحبلرندن اول تسلط ايده‌رك كوشكلرى ييقيورلر ، باغچه‌لرى بوزيورلر ، آغاجلرى سوكه‌رك غصب ويغمايه دوام ايدييورلردى . اوصورتله‌كه ، اوچ كون ايچنده ، سعد آبادك مزين ومعمور ساحللرى بر خرابه‌زار شكلنه افراغ ايديليوردى .

جمعيت اشقيا آرتق بوتون قوت ونفوذى أللرينه آلمشلردى . دلاك وقالديرمجيلردن تركب ايدن بوهيئت اركانندن « اكثرى كندوسى مدبر دولت واتابك سلطنت مقامنه » قويدقلرى جهتله ايستدكلرينه تيمار وزعامت ويره‌رك چراغ ايدييورلر ، كنديلرينه تملق ايتمين « تيمار وزعامت ومقاطعه وتوليت اصحابنك خلاف شرع وقانون نان پاره‌لرينى » أللرندن غصب ايدييورلردى. صوكرا ، دكانلرى برر برر يغما ايدييورلر ، رجال دولتدن كيمنى تخويف وترهيب ، كيمنى بعض مناصب وخدماته سوق وترغيب » (١) ايدرك طرفدار پيدا ايتمك ، جمع ثروت ايله‌مك چاره‌لرينه توسل ايليورلردى . فقط جهالتلرى يوزندن وطنك دوچار اولاجغى فلاكتى اصلا دوشو- نميورلردى . بر طرفدن استانبول قاضيسى دلى ابراهيم

(١) تاريخ صبحى ، جلد ١ ، ص ١٦

یتمش طقوزنجی جماعت اوطه‌سنی محکمه اتخاذ ایدرك حکملر ویرییور، دیکرطرفدن پاطرونا خلیل، اختلال اثناسنده کندیسنه پاره وأت تدارك ایدن برقصاب کاتبنی بغدان وویوداسی نصب ایتمکدن کری طورمیور، حتی مصلی بیله یکیچری آغاسنه کتخدا نصب ایدیلیوردی . اشقیا رئیسلری کندیلرینی او درجه بویوك ونجیب کورمکه باشلامشلردی که ، چوجقلری دنیایه کلدیکی زمان والده سلطانه شربت کوندرمکه قدر جسارت ایتمشلر، کندیلرینی خاندان سلطنتله هم عیار طوتمق جرأتنده بولنمشلردی .

آرتق بوتوره‌دیلرك استبدادی چکلمز بر درجه‌یه کلمشدی. او آنه قدر مملکتی اداره ایدنلر، هپ مناصب دولتك سلسلهٔ مراتبنی قطع ایدرك علم وتجربه ایله تمیز ایله‌ینلردی . دولتك بویوك مراتبنه واصل اولمق ، سرایده اوزون مدت تجربه کورمك ، اردوده ایفای حسن خدمت ایتمکله قائمدی . شمدی بر سورو او باش، مراتب عالیه‌یی جبراً احرازایتمشلر، ارباب ناموسه تحکم ایتمکه باشلامشلردی .

از جمله پاطرونا ، هیچ بر مزیتی،هیچ بر رسمیتی حائز اولمدیغی حالده، بلنده پالاسی وزرا دیوانه کلیور، دولتك سیاستی حقنده بیان‌مطالعه جرأتنده بولنیوردی.

دولتك جانیلر وشقیلر ألنده دوچار اولدیغی اضمحلال، انسانیت ومدنیت وفکرلریله پرورده اولان ارباب حمیتی دلخون ایدییوردی . آوستریا وروسیه اتفاقی، مملکتك خارجاً معروض اولدیغی تهلکه بوتون دهشتی ایله کوز اوکنده طورورکن، امور دولتك علم ومعرفتدن، ادارهٔ حکومت حسندن محروم، قلبلری حرص جاه‌ایله معلول، غایه‌لری جمع ثروت املنه معطوف برشر ذمهٔ سفیله ألنده بازیچه اولماسی، عثمانلی دولتی ایچون بر سقوط عد اولونیوردی (١) .

بوحقیقتی محمود اول‌ده ادراك ایتمشدی . حتی بر قاچ دفعه‌لر، جمعیتك طاغیدلماسی، اشقیانك تأدیبی ایچون تشبثاتده بولونمق ایسته‌مش، فقط صدر اعظم تدبیر واحتیاط توصیه ایدرك تأخیر ایله‌مشدی . نهایت، دارالسعاده آغاسی بشیر آغا، أت میدانه طوپلانان اشقیا جمعیتك ماهیتنی پادشاهه آکلاتمش، او دقیقه‌دن اعتباراً سلطان محمود، کمال عزم ایله حرکت ایتمکه قرار ویرمشدی .

---

(١) «زمرهٔ باغیه‌نك خباثت وملعنتلری روزافزون واغراض فاسده‌یه بناءً شرعی وقانونی امورك جمله‌سنه مداخله‌لری مرتبهٔ تحریردن بیرون اولمقله دولت علیه‌نك اموری مختل ومشوش وخیر خواه دولتك ملاحظهٔ انجام کار ایله درونلری مانند کلخن پر آتش اولوب . . . » تاریخ صبحی، جلد ١، ص ١٦ — واندال، ویلنووك سفارتی، ص ١٥٦

فی‌الحقیقه، بشیر آغانك مطالعه‌سی وجه‌ایله، جمعیتی تشکیل ایدن افراد ، حمال ودلاك مقوله‌سی، منفعتلرینه مجلوب ، آج وحریص کیمسه‌لردن ، اردوده ابراهیم پاشانك تأسیس ایده‌جکی انضباطه دشمن یکیچریلردن، لاز وآرناوودلردن مرکبدی (١) . یکانه رابطه‌لری‌ده، کندیلرینی اداره ایدن ، هردرلو مراتب ومناصبه نائل ایله‌ین، ایجابنده جرأت کوستره‌رك ارکان دولتك عزلنی وقتلنی تأمین ایدن رؤسایه اعتمادلری ایدی. قسم اعظمی آج وسفیل اولدقلری ایچون آغزلرینه آتیلاجق اتمکك محل صدورندن اوزاق برافق کورمکه مقتدردکللردی. دولت ومملکت ، حیثیت وناموس اونلرك عندنده هیچ حکمنده ایدی . بناءً علیه رئیسلری اورتادن قالدیر-لدقلدن صوکرا جمله‌سنك پریشان اولاجقلری محقق ایدی . اساساً رؤساده آنلره اعتماد ایدرك جرأت کوستریبورلردی : حتی پاطرونا خلیل، اشقیانك طاغید-لماسنی موافق کورمه‌مش ، ایجابنده کندیسنه استنادگاه اولمق اوزره هیچ بر فردك أت میداننده آیرلماسنی توصیه ایتمشدی . بناءً علیه پاطرونا ومعیتنی اورتادن قالدیرمق ، مملکتی پسپایه‌لر تحکمندن قورتارمق ایچون عزمپرور ومتین بر قوتك ، حیثیت سلطنتی

(١) تاریخ صبحی ، جلد، ١ ص ١٦

بیلیر بر پادشـاهك وجودینه احتیـاج واردی .

بوخلاصکارانه عزمی‌ده آنجق پادشـاه کوستره ـ بیلیردی . فی‌الحقیقه عثمانلی دولتنده پادشاه قوتی مطلق وقطعی ایدی. عثمانلی خاقانلری خلافتله سلطنتی نفسلرنده جمع ایدییورلردی ؛ بناءً علیه پادشاهلرك احرازسلطنت وادارهٔحکومت ایچون خلافت اوصافنی‌ده حائز اولملری لازمدی . حکمداره بیعت ، پادشـاهلق حقـوقنك طانمسی‌ایچون شرطدی. اوصاف خلافتی حائزاولمیانلره فضیلت ولیاقته ، قوهٔ عقلیه‌یه مالك بولونمیانلره بیعت ، اساساً دینك وشریعتك احکامنه منافی ایدی . مملکتده بولازمهٔ اسـاسیه‌یی تأمین ایده‌جك ، مدنیت اسـلامیه اسـاسلرینی ، هیچ اولمازسـه خلیفه انتخـابنده تأمین ایلیه‌جك قوت، علما صنفی ایدی . علما ، بونفوذلرینه واقف اولدقلری ایچـون کندیلرینه اطـاعت وحرمته ناسی مکلف عد ایدییورلردی (۱) . فی‌الحقیقه عثمانلیلر وحتی عثمانلی خاقانلری علمایه فوق‌العاده حرمت ایتمشلر، حتی سـلیم اول کبی ذی سـطوت خلیفه‌لر ، مملکتده وحدت دینیه تأسیس ایتمك کبی اك سوکیلی سیاستلرینی علمایه رعایت یوزندن فدا ایله‌مشـلردی . فقط علما

(۱) « دجاجهٔ هندیه‌کبی قیزاروب دیدی‌که علمای‌عظامه تعظیم واجب دکلمیدر ؟ » : نعیما ، جلد ٦ ، ص ۱۳

صنفی، بونفوذ واعتباره هیچ برلیاقت كوسترەمەمشدی. اكثریسی شرع شریف احكامنی انفاذدن زیاده كندی منفعتلرینی تأمینه چالشمشلردی. ایچلرندن خواجه سعدالدین وسائره كبی جداً عالم اولانلر بیله شخصی احتراصلر تأثیریله یكیچری وسپاه طائفەسنی تشویقدن، فرهاد پاشا كبی مقتدر وزیرلر قتل ایتدیرمكدن كری طورمامشلردی. علمانك بودرجه ضعف اخلاقه كرفتار اولمالرینه سبب، مدرسه تحصیلنك بوزوقلغی، طلبهٔ علومك بالضروره حقایق فنیەدن محرومیتی، احكام صریحهٔ اسلامیەنك واضحاً ادراك اولونامامسی ایدی. غربك رهبان صنفلری، دور انتباهك فیضندن استفاده ایدرك ازمنهٔ قدیمه علوم وفنوننی احیایه، فن وصنعتله نشر معرفته وقف حیات ایتدكلری حالده، تركیەده سیاسی مقصدلر پیشنده قوشان، واردات مشیختی اولاد وتعلقاتنه مأكل اتخاذ ایدن، جدی بر مسلك صاحبی اولمادقلری حالده خلقیده، خلیفەییده كندیلرینه ایفای حرمته مجبور قیلمق ایستەین علما (١) آرپەلق یغماسیله مشغول بولنیورلردی. مملكتك حیات اجتماعیەسنی صارصان، همان جملەسیده بلا استثنا،

(١) تاریخ نعیما، جلد ، ١٣ - تاریخ راشد، جلد ٢ ، ص ١٢ : ١٤

غرض ومنفعت سائقه‌سیله اجرا ایدیلن عصیانلرده هپ خواجه صاریغی کوریلیور ، جهلای خلقدن بر چوغنك، تکبیرصدالرینه مسحور، استانبول‌سوقاقلرنده محترصانه قوشوشدقلری مشاهده اولنیوردی .

علمانك علم ومعرفتله تمیز ایدن بر قسم مستثناسی کندیلرینی بو شائبه‌لردن اوزاق طوتیورلردی ؛ فقط آنلرده ، مملکتده دینی اصلاحات اجرا ایده‌جك ، وطنی تعصب وجهالت ایچنده یاشاتان سخیف وباطل اعتقادلری قیراجق، اسلامیتی‌علویت مبجله‌سیله، صافیت اصلیه‌سیله تلقین‌ایدرك قلبلرده نورمعرفت اویاندیراجق، اسلامیتك مبتنی اولدیغی حقایقه استناد ایدرك رفع لوای اجتهاد ایلیه‌جك برقدرت، جسارت کوستره‌میورلردی. عربلردن زیاده عربی طرفداری اولان علمای کرام عربك نه فلسفه‌سندن ، نه ادبیاتندن ، نه شعرندن ، نه علوم طبیعیه‌سندن ، حاصلی بشریتی مدنیت یوللری اوزرنده یوروته‌جك کمالاتندن استفاده ایتمکی عقللرینه کتیرمیورلردی . غربك خزائن عرفانی ایسه آنلرك عندنده کلیاً مردود و منفور ایدی : علمك نره‌ده اولسه آلنماسی لازم کله‌جکنی ادراك ایده‌میورلردی . عثمانلی ممالکنده اسلامیت قوتنه استناد ایدن خلافتك سطوتنی آرتدیرمق ، خلقی سعیه ، تجارته ، ترقی‌یه ،

علم وفنه، ذوق حیاتدن حصه مند اولمایه تشویق ایتمك ایچون احکام اسلامیه‌نك آچیق، صریح، هر درلو خرافات باطله‌دن معرا برصورتده تلقینی ایجاب ایدردی. عثمانلیلرك جسور وفداکار، انسانیت و مدنیت نامنه اولمغه مهیا، آتشین بر لوته‌ره احتیاجلری واردی: علمای کرام آره‌سنده ایسه بویله بر فطرت تخیل ایتمك محال حکمنده ایدی.

علمانك بوضعفی، اك جاهل اولانلرك بیله نظرنده قیمت واهمیتلرینی دوشورمش، آداب دینیه اورتادن قالقمش، یکیچری صفلرندن سنجاغ شریفه قورشون آتاجق نفرلر بیله ظهور ایتمشدی (١). کذا علمانك احتراصاتی، عثمانلی تختنه موازنت عقلیه‌دن محروم پادشاهلرك‌ده کلسنه زمین حاضرلامشدی. قوۀ دماغیه‌سی مختل شهزاده‌لرك عثمانلی تختنه جلوسی دیناً وشرعاً امکان خارجنده ایکن، علما بوکا ممانعت شویله طورسون، آلاجقلری جلوس بخشیشنك پارلاق رنکلریله کوزلری قاماشارق، مست و بیهوش، رکاب همایونی درآغوش ایله‌مشلردی. مملکتك اك منور طبقه‌سنی تشکیل ایدن

---

(١) «اینجلرنده زینل نام لعین بی دین سنجاغ شریفه قورشون آتوب آغاز مقاتله ایتدکلرینی کوریجك...» تاریخ صبحی، جلد ١، ص ٢٣.

علما صنفنك بو حركتندن اك زياده وطن وملت ضرر كورمشدی ؛ چونكه اكثريتله جاهل اولان خلق ، كنديلرينی اداره ايده‌جك شرعی و قانونی بر قوتدن محروم اولنجه ، مستبد و موازنت عقليه‌دن محروم پادشاهلر اداره‌سنده ، مدنيت ساحه‌سنه طوغرو هيچ بر آديم ايلريليه‌مه‌مشلردی .

علمانك وخلقك جهالت وضعفنی اكثريا پادشاهلرك وياوزيرلرك درايتلری تلافی ايتمشدی . پادشاهلر حق سلطنتلرينی مشروع و معقول بر صورتده استعمال ويا كنديلرينه تجربه‌ديده ووطنپرور وزيرلر انتخاب ايتدكلری زمان مملكتك ترقيسنه ، وياهيچ اولمازسه ، انحطاط وانقراضنی تأخيره موفق اولمشلردی . سليمانه بر شدت ، اكثريا مملكتی پك بويوك تهلكه‌لردن خلاص ايله‌مشدی . بالعكس ملتك سعادتندن زياده ذوق سلطنتی ترجيح ايدنلر ، عجزلری يوزندن وطنك دوچار اولديغی فلاكتی ادراك ايده‌رك سلطنتی سلامت ملته فدا ايتمه‌ينلر ، يا عصيانلرله خلع اولونمشلر ، ويا سرای اوطه‌لرنده ، يكيچريلر و سپاهيلر ألنده ، جانخراش فريادلر ايچنده شهيد ايدلمشلردی : عثمان ثانی ، مصطفای اول ، سلطان ابراهيم ، محمد رابع ، مصطفای ثانی ، اك صوكراده احمد ثالث ، بوأليم وقعه‌لرك ، محق وياغير محق ، تاريخی

برر مثالنى تشكيل ايديبورلردى . بناءً عليه عثمانلى دولتنى قورتارمق ، مملكتك خارجه قارشى شرف وحيثيتنى ادامه ايتمك، بلغراده قدر چكيلن حدودمزى دها زياده طارالتمامق ، عثمانليلق ناموسنى محافظه ايله‌مك ايچون فكراً ايش كوره‌جك، خلافت وسلطنت حقنى نفع ناس ايچون استعمال ايده‌جك ، ملتى مدنى بر صورتده يتشديره‌جك ، وبو مقصد اوغورنده هيچ بر تهلكه‌دن احتراز ايتميه‌جك بر پادشاهه لزوم واردى .

محمود اول بو اوصافى اولدقجه ابراز ايده بيله‌جك بر خلقتده ايدى . او ، ارزو ايتديكى تقديرده ، طوپال عثمان پاشا ، سعيد افندى ، شق اول دفتردارى على افندى ودها سائر وطن محبتى، مدنيت فكريله پرورده ذواتك رأيلرندن استفاده ايدرك پاطرونا وعونه‌سنى سراى اركانى ويكيچريلرك ناموسكار زمره‌سيله هر زمان تپه‌لر ، مملكتده دور مدنيت كشادينه موفقيت اولا-بيليردى . فى الحقيقه محمود اول ، بشير آغانك توصيه‌سى اوزرينه، صدراعظمى ودها سائر اركان دولتى طوپلانمش، قپودان دريا جانم خواجه ايله قريم خانى ده محرم اسرار عد ايدرك اشقيا رئيسلرينى اعدامه قرار ويرمشدى . عقد ايديلن مجلسده اوزون اوزادى مذاكره ايدلمش ،

نتیجه‌ده اشقیا رئیسلرینك سرایه دعوت ایدیله‌رك قتل اولونملری مناسب کورولمشدی :

بونك ایچون ، ایران مسئله‌سنی حل و تسویه بهانه‌سیله بر دیوان عقد ایدیله‌جك ، بو بابده رأیلری استفسار اولونمق اوزره پاطرونا خلیل ایله رفقاسندن اك مهملری دعوت اولوناجقدی . صوکرا ، سرایك دیکر اوطه‌لرینه صاقلانان سرای آغالرینه اشارت ایدیله‌جك ، بر حمله‌ده اشقیانك کافه‌سی تپه‌لنه‌جکدی . بوفکر کمال ممنونیتله تصویب ایدلمش، پاطرونا ورفقاسنه دعوتنامه‌لر کوندرلمشدی ...

پاطرونانك مسئله‌دن هیچ خبری یوقدی. اومتصل رتبه و منصبلر تأمین ایدرك طرفدارلرینی چوغالتیور ، آرزوسنه مخالفت ایدن پاشالرك قفالرینی برپالاده اوچورمقدن کری طورمیوردی . حتی صوك زمانلرده صدر اعظم ایله شیخ الاسلامك ودارالسعاده آغاسنكده عزلنی طلبه قالقیشمشدی . پاطرونا بومسئله ایچون قریم خانی ایله کوروشمشدی. فقط خان ، سرایده ایدیلن مذاکراتی پاطرونایه سزدیرمه‌مك ایچون کندیسنه بعض نصیحت آمیز سوزلرده بولونمشدی. حتی، خدماتندن پادشاهك

صوك درجه ممنون اولدیغنی ، سرایده عقد اولوناجق مجلسی تشریف ایتدیکی زمان بو ارزوسنی بیان ایدرسه دها موافق اولاجغنی سویله‌مشدی . پاطرونا بووصایایی پك موافق کورمش ، مجلس کونی معیتی خلقی ایله ، بلنده پالاسی ، سرایده اثبات وجود ایله‌مشدی . فقط او اثناده پاطرونا ایله برابر صوجلی صوجسز پك چوق خلق بولوندیغی ایچون ، ناحق‌یره آنلرك‌ده تلفنه میدان ویرلمه‌مك ایسته‌نیلمه‌مش ، پاطرونانك اتلافی دیکر بر مجلسه تأخیر اولونمشدی .

اوکون پاطرونا ، موصلو ودها سائر رؤسا سرای همایونه کلمشلردی . اشـقیایی تپه‌له‌مکه خلیل اغا مأمور اولمشدی. یکیچریلرك بوناموسلی چورباجیسی، پاطرونا خلیلك منسوب اولدیغی اون‌یدنجی بلوكك ضابطی‌ایدی. عصیان کونی اشقیایه‌التحاق ایتمدیکی‌ایچون عزل‌اولونمش، شمدی وظیفهٔ ناموسی ایفایه قیام ایله‌مشـدی . خلیل آغا ایکی کیجه اول ، معیتی افرادینی سرایك مختلف اوطه‌لرینه صاقلامش، تعرضه آماده بروضعیت آلمشدی.

خلیل آغا ترتیبات آلمقله مشـغول ایکن ایچریده ، صدراعظمك حضورنده بر دیوان عقد ایدلمشدی . بو دیوانده ، ایرانه سفر ایدلمسی وشاید روسـلر طرفندن نقض عهد ایدیلیرسـه ، اورایه‌ده قوهٔ لازمه سـوقی

قرارلاشدیرلمش، پاطرونایه وزارتله رابر روم ایلی ایالتی احسان بیورلمشدی .

مجلس بو صورتله ختام بولمش، آرتق پاطرونایه پادشاهك حضورنده خلعت الباسی تقرر ایتمشدی. وزرا وعلما ایله برابر پاطرونا خلیل (روان کوشکی) نه کیدییورلر ، اوجاق آغالری (آرسلانخانه) ده اوطورییورلر ، جمله‌سی‌ده پاشاهك ورودینه انتظار ایله‌یورلردی . بو صره‌ده محمود اول صفه کوشکنه کلمش ، قریم خانی وشیخ‌الاسلام‌ایله کوروشمشدی. خان ایله شیخ‌الاسلام حضوردن چیقینجه خلیل آغایه اشارت ایتمشلر ، بوتون افراد روان‌اوطه‌سنه هجوم ایله‌مشلردی.خلیل آغا روان اوطه‌سنه کیرر کیرمز پاطرونانك اوزرینه آتیلمایی قهرمانلغه منافی عد ایتمش ، یرندنبره :

— یکیچری آغاسی اولاجق حریف کیمدر ؟

دییه باغیرمشدی . پاطرونا ، بو جوش وخروش اوزرینه درحال یرندن فیرلامش ، پالاسنه طاورانمق ایسته‌مش ، فقط بر قیلیجده قولی پارچه‌لانمش ، بر ایکی دقیقه‌لق، فجیع، کورولتولی، جانخراش بر تپشمه‌یی متعاقب قاتلر ایچنده یوارلانمشدی .

ایچریده پاطرونانك جسدی یرلرده سوروکله‌نیرکن، طیشاریده موصلونك ایشی بیتریلیور ، اشقیادن اله‌کچنلر

برر برر، قليجله، خنجرله تميزله‌نيوردی. او صورتله‌كه، آرسلان خانه وروان اوطه‌سی داخلنده بو اجراآت ايفا اولونديغی صره‌ده ، باب‌السعاده ايله اورته قاپو آره‌سنده بكله‌ين معيت افرادی هيچ بر شيدن خبردار اولاميوردی .

صوكرا ، صره اونلره كليور ، هپسی خلعت‌الباس اولوناجق ، ديه باب‌السعاده‌دن ايچری آلينيور ، ملوث وجودلری برر برر ازاله ايديليوردی . ديكر طرفدن سرايك قاپولری عظيم بر ولوله ايله قاپانيور ، اشقيايه تابع اولانلر ، مأيوس ونوميد ، سلاح عدالته تسليم وجود ايدييورلردی . او صره‌ده ، آنی بر كورولتو پيدا ايدن برسلاح صداسندن خوف ودهشت ايچنده قالان اشقيا اولانجه قوتلريله فرار ايتمشلر ، بوخبر فلاكتی أت‌ميدانده‌كی آرقداشلرينه تبليغ ايله‌مشلردی.

آرتق‌بوتون سرای‌خلقی پنجره‌لره اوشوشمشلردی. اشقيانك جسدلری برر برر طيشاری‌يه چيقاريليور ، باب همايون اوكنه ، سلطان احمد چشمه‌سنك‌طاشلقلری اوزرينه سريليوردی . سرايده بو فعاليت حكم فرما اولديغی صره‌ده ، أت ميدانی‌ده تدريجی بر صورتده اشقيادن خالی قاليوردی . منفعت وانتقام پيشنده قوشان بوآج‌وسفيل غلبه‌لك آرتق مأيوس وهراسان ،

كمال نوميدى ايله طاغليوردى . سرايده عظيم بر سرور وشادى حكم‌فرما اولمايه‌باشلامشدى . هر كسك سيماسنده عظيم بر بشاشت نمايان اوليوردى. وزرا واركان‌دولت، سلطان‌محمودى‌پارلاق‌موفقيتدن‌طولايى تبريك‌ايدييوردى. ايرتسى كون ، وطنك كزيده شاعرلرى منظومه‌لر انشاد ايدييورلر ، سلطان محمودك غزاسنى تبجيل ايليورلردى . بعضلرى (قتلهم‌الله تعالى) بى اشقيانك قتلنه ، ملتك خلاصنه تاريخ دوشوردكلرى كبى ، ديكر بر شاعرده شو صورتله نشيده خوان اوليوردى :

بى عدد حمدوسپاس اولا جناب حقه
ويردى نا كه بزه بر پادشه ذات ستود .
زوربالر ملعنتى باشلايجق اجرايه
دود آه ضعفا ايتدى سمواته صعود .
پاطورونايى شجاعت ايله آقطارمه ايدوب
پر التدى ، قره‌يه دوشوروب اولدى نابود .
ايتديلر (يكى سراى) ايچره غزاى اكبر ،
كويا خون عدو اولدى او يرده بر رود
قيريجق زوربالرى ،ديدى فصيحى تاريخ :
عرشه آصدى بوقليجن يد سلطان محمود .

سلطان محمود بوموفقيتى احراز ايلدكدن صوكرا اشقيايى تشويق ايدن علمايى نفى ايدييور ، اردويه

یکیدن آغالر نصب ایلیوردی . صوکرا ، عموم ارکان عسکریه‌یه ، آغالره ، اوطه باشیلره ویکیچریلره خطاباً یازدیغی خط همایونده جمله‌یه اطاعت وانقیاد ، آسایش وسکون توصیه ایلیوردی (١) .

محمود اول بوخط همایونی نشر ایله‌دکدن صوکرا ، اردونك انتظامی تأمین ایدلمش ، دکانلر آچیلمایه باشلامش ، سلطنت وعدالت قوتی بوتون فلاکتلری برطرف ایتمشدی . خلق طوپقپو سراینی جسیم چنارلر ، قورشونلو قبه‌لر آره‌سندن کورونن سرویلر ومناره‌لرله

---

(١) صورت خط شریف : « سزکه درکاه معلام یکیچریلری ، چورباجیلری آغالر واوطه باشیلر واسکیلر وبایراقدارلر وضابطان ونفرات قوللرم سز ؛ سزی سلام‌مسرت پیام ملوکانه‌م ایله تلطیف ایدرم . برخوردار اوله‌سز . اجداد عظامم زمان سعادت اقترانلرنده بودولت علیه‌ده نیجه کونه خدمتکز سبقت ایلدیکندن‌ماعدا خصوصا بودفعه جلوس‌همایون میمنت مقرونمده عظیم خدمتکز ظهوره کلمکله دعای‌خیر پادشاهانه‌مه مظهراولمش سزدر . نان ونعمکم سزه حلال اولسون . ایمدی طرف همایون ملوکانه‌مدن نصب اولان آغاکزه کمال ینبغی اطاعت واوجاغکزك قانون‌قدیمنه رعایت ایدوب اولی‌الامره امتثال‌ایله عالملری یوقدن وار ایدن اه عظیم‌الشانك وپیغمبر آخرلزامانك امرینی یرینه کتوره‌سز . واراذل واشقیا مقوله‌لرینی ایچلریکزه قبول ایتمیوب مرکز اطاعت وعبودیتده ثابتقدم اوله‌سز . جمله‌کزی جناب حقه امانت ایلدم » .

اوزاقدن تماشا ایتدکلری زمان ، قلبلرنده بر امنیت ، بر اعتماد حس ایتمکه باشلامشلردی .

آرتق اشقیا جمعیتنی اداره ایده‌جك ، آنلری عصیانلره تشویق ایلیه‌جك فرد قالمامشدی . واقعا أت میداننده طوپلانان پاطرونا جمعیتی، رئیسلرینك انتقامنی آلمق ایچون جرأت کوسترمك ایسته‌مشلردی؛ فقط سلطان محمود عزم و متانتنی ینه ابراز ایتمش، عاصیلره قارشی عسکر سوق ایدرك وطنی منفعت و انتقام، غرض و احتراص اوغورنده هفته‌لردن بری اغتشاش ایچنده یاشاتان اسافلی قلیجله ، قورشونله تپه‌له‌مش ، استانبولی اشقیا وجودندن خلاص ایله‌مشدی .

شمدی مملکت ایچون یکی بر دورهٔ ترقی حاضر - لانیوردی : سعید افندی کبی دیپلوماتلر، صبحی افندی کبی مؤرخلر ، طوپال عثمان پاشا کبی مقتدر و فعال سرعسکرلر، اردونك و عثمانلیلغك حیثیتنی اعلا ایده‌جك فعالیتلره حاضرلانیورلردی. لاله‌دورینك مزهر و ملون کونلری هر کسك خاطره‌سنده درین بر یاد حزین اویاندیرییور ، بو دورك مأثر عرفان و کمالاتی یکیدن احیا ایدیلیوردی . ابراهیم افندینك مطبعه‌سی بر مدتدن بری مسدود قالمش ایکن، متروکه‌سندن صاتین آلینیورکمال فعالیتله کتابلر طبع اولونیوردی. بر طرفدن پادشاه

کتبخانه‌لر تأسیسی ایله ارباب معرفتی تشویق ایدییور ، دیکر طرفدن اردولریمز ایران و ماجارستان ایچلرنده مظفریتلر احراز ایلیوردی .

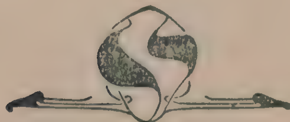
عثمانلی سیاستی بودورده پارلاق بروظیفه ایفا ایتمکه باشلامشدی . مملکتده حضور وآسایش تقرر ایتمش ، عثمانلی دولتی توره‌دیلر ألندن قورتولمشـدی . هرکس ایشیله کوجیله مشغول اولیور ، حیثیت دولتی قیراجق عصانلردن اثر کورولمیوردی . فرانسه ایلچیسی ویلنووك غیرتی ، عثمانلیلرك روسیه وآوستریا اتفاقنه قارشی فرانسه ایله مشارکتی عثمانلی سیاستنك ده موفقیتنی تأمین ایدییوردی .

(سعد آباد) ضیافتلری تکرار باشلامشدی . ینه برمعتاد ایلچیلره وبکزاده‌لره پارلاق ضیافتلر ویریلیوردی . استانبول خلقی فلاکت ومصیبتی پك چابوق اونوتمش ، هرکس ذوق وصفاسنه قویولمشدی . ابراهیم پاشانك مطنطن سلطنت قایقلرینه ، سرای خاقنك زیب وزیورینه معکس اولان ساحللر ، ینه‌پر شوق ونشاط مدید ترانه‌لرله چینلایور ، دفترداربانحچه‌لرینك دلنشین طرحلرینی تزیین ایدن رنکین لاله‌لر ، ابراهیم پاشا دورینك عنبرین برر خاطره‌سی کبی ، حساس کوکللرده ابدی تأثرلر اویاندیرییوردی ؛

آرتق هرشی اونودولمشدی .

ایلك بهار ، پنبه ارغوانلری ، معطر لیلاقلری ، طراوتدار سنبللریله حلول ایدییور ، استانبولك صاف وبراق سماسی یشیل ومزهر آغاجلر اوزرنده ، روحی سرمست ایدن رایحه‌لرله مشبوع اولیوردی . (سعد آباد) ینه اسکی نشئه‌سنی اکتساب ایدییوردی . فقط باغچه‌لرك سبزین چمنلری ، (قدح زرین) ایله (سیم‌اندام)ك صاریشین رنکلری آراسنده ، (ابراهیمی) ایله (هبة الله)ك نظر نواز غنچه‌لری تماشا اولوندیغی زمان، لاله دورینك دورادور خاطره‌لری قلبده أليم حزنلر پیدا ایدییور ، لسان تأثر بلا اختیار ، ندیمك تألماتیله دمساز اولیوردی :

بر نیم نشئه صای بو جهانك بهارینی ،
برساغر کشیده‌یه طوت لاله‌زارینی ...

خمبره‌جی احمد پاشا

(۱۰۶۷ — ۱۱۶۰)

قره مصطفی پاشانك محتشم اردوسی ویانه سورلری أوكنده مضمحل و پریشان رجعت ایلدكدن صوكرا، عثمانلیلر اوچ بویوك هزیمته كرفتار اولمشلردی : زه‌نتا، صالانقامین، پته‌رواردین ... بو اوچ بویوك مغلوبیت، اوچ عصر مدت شواهق ظفر اوزرنده جولان ایدن عثمانلیلری اوروپادن چیقارمق ایچون وقوع بولان ایلك وقطعی ضربه‌لردن عبارتدی. عثمانلیلر بو ضربه‌لردن اصلا متنبه اولمامشلردی؛ ۱۰۹۴ دن ۱۱۳۰ تاریخنه قدر كذران ایدن مدت ظرفنده عثمانلی حدودی ویانه جوارندن طونه كریلرینه چكلمش، (پساروفچه) معاهده‌سی بو أليم وقانلی صفحه‌یه موقت

مأخذلر: تاریخ راشد، جلد ٥ — واندال، پاشابونوال — مینیو، دولت عثمانیه تاریخی، جلد ۳ — تاریخ صبحی، جلد ۱ — واندال، ویلنووك سفارتنامه‌سی.

برفاصله ویرمشدی . بودورده ، عثمانلی سیاستنی تدویر ایدن بویوك سیمالر کلیاً افول ایتمشدی . عثمانلی اردوسی نظام وانضباطدن محروم ، احوال مالیه پریشان، حیات اجتماعیه عصرلردن بری توالی ایدن فکر تعصبله دورهٔ تکامل اوزرنده محکوم انحطاط ایدی . احمد ثالث ، اندیشهٔ وطندن آزاده ، ذوق وصفا ایله مشغول اولیور، حلوا صحبتلری ایله چراغان صفالرینك توالیسی سلطنت عثمانیه‌نك پارلاق نشانه‌سی کبی کورونیوردی . باب عالی اسکی نفوذ و سطوتنی غائب ایتمش ، بیك‌درلو حیل و دسائسه جولانگاه اولمشدی . بوتون بو کشمکش احوال‌ایچنده عثمانلیلر قوهٔ سلاح ایله مغلوب‌ایده‌مدکلری پرنس اوژه‌نه قارشی ، خصمانه بر سیاست تعقیب ایدییورلردی . بوسیاستك یکانه فاعلی ، پرنس اوژه‌نك دشمن یکانه‌سی ، خمبره‌جی احمد پاشا ایدی .

احمد پاشا، فرانسه‌ده (لیموزه‌ن) شهرنده طوغمشدی (١٦٧٥). وطننده (قونت ده بونوال) عنوانیله شهرت بولان بو بویوك عسکر ، بوربون خاندانه منسوبدی . بونوال ، فرانسه اردولرنده پارلاق خدمتلر ایفا ایتمش ،

فقط کوردیکی حقارت آمیز بر معامله‌اوزرینه اون‌دردنجی لوئینك دشمنی آوستریا ایمپراطورینه التجا ایله‌مشدی . بونوالك مقصـدی ، خدمت وطنپرورانه‌سـنی تقدیر ایده‌مه‌ین قرالدن قطعی بر انتقام آلمقدی . فی الحقیقه ، آز بر زمان صوکرا پرنس اوژه‌ن اردوسنده بویوك بر موقع اشـغال ایدرك دشمن اردولریله وطننه کیرمش ، آوستریا اردولرینك احراز موفقیت ایتمسـنه پك زیاده غیرت ایتمشدی . بونوال دها صـوکرا پرنس اوژه‌نك عثمانلیـلره قارشی اجرا ایلدیکی محارباتده‌ده شـجاعت کوسترمشدی . ازجمله (پته‌ر وارداین) محاربه‌سـنده عثمانلیلره قارشی ابرازایلدیکی جسارت بوتون اوروپانك نظر تقدیرینی جلب ایتمشدی . بونوال ، قرالك عفوینه مظهر اولمش ، فقط آوستریا اردوسـنده‌کی خدماتندن ینه صرف نظر ایتمه‌مشـدی . نهایت اوفاق بر سرای أنتـریقه‌سی بونوالك اولا حدتنی ، دها صوکرا فلاکت ونکبتنی‌موجب اولمش، بونوال ایله پرنس اوژه‌ن بیننده شدتلی بر خصومت تولد ایتمشـدی . اوزمان بونوال ، اسپانیا وپولونیایه مراجعت ایتمش ، هرایکی حکومتده‌ده آوسـتریایه قارشی مشهود تمـایلدن طولایی جای قبول بولمایه موفق اوله‌مامشدی . نهایت شرقی احتراصاتنه وانتقامنه دها موافق بولمش ، (وندیك) دن کمی‌یه

بینه‌رك (آدریاتیق) ساحلنده‌قره‌یه چیقمش، (سرای بوسنه) ده یرلشمکه موفق اولمشدی . بونوال ، بوسنه والیسی طرفندن حسن صورتله قبول ایدلمشدی ؛ فقط احمد ثالثدن امر مخصوص کلنجه‌یه قدر حقنده هیچ برمعامله‌یه جسارت ایدلمه‌مشدی .

بونوال ، ممالك عثمانیه‌یه التجا ایتدیکی زمان اللی درت یاشنده ایدی . او تاریخه کلنجه‌یه قدر پك بویوك تجربه‌لر کورمش ، ذکا و جسارتیله اوروپا سرایلرنده محترم بر موقع اشغال ایله‌مشدی . بونوال ، تورکیاده قطعی پلانلر تعقیب ایتمکه عزم ایله‌مشدی . فقط بوتون مقاصدینی اسلامیتی قبول ایتمیه‌رك ایفا ایتمك ، دولت عثمانیه‌یی خصمندن انتقام آلمق ایچون آلت اتخاذ ایله‌مك آرزو ایدییوردی . بونوال اولا آوستریانك بوتون دشمنلرینی الده ایده‌جك ، آوستریا ایله دولت عثمانیه بیننده حرب ظهور ایدر ایتمز عثمانلی حدودینه جوار ولایتلرده‌کی غیرممنونلری طوپلایه‌جق، تشکیل ایده‌جکی اردو ایله ماجارستان وتوابعنی ایمپراطور علیهنه تشویق ایلیه‌جکدی. صوکرا، احرازایده‌جکی پارلاق مظفریتلرك ثمره‌سی اولمق اوزره کندیسنه دولت عثمانیه تابعیتنده اولمق اوزره، بر پرنسلك تشکیل ایده‌جکدی. بونوال، املنه موفق اولمق ایچون عثمانلیلرك موافقتنی جلب

ایده‌جکنه قطعی بر قناعت حاصل ایله‌مشدی . بونوالك آمال وتصوراتی فرانسه‌سیاستنه تماماً موافقدی. بناءً علیه فرانسه سفیری واسطه‌سیله باب عالی‌یه انتساب ایتمك ، فرانسه‌نك آوسترایایه‌قارشی تعقیب ایلدیکی سیاستی عثمانلیلر واسطه‌سیله تسهیل ایله‌مك غایت قولایدی . بو سببدن ، (سرای بوسنه) یه یرله‌شیر یرلشمز ایلك ایشی ، اون بشنجی لوئینك استانبول سفیری مارکی دو ویلنووه بر مکتوب یازمقدن عبارت اولمشدی. بونوال بومکتوبنده: « ذات عالیلری ده تسلیم ایدرلرکه آوستریا خاندانك عدالتسزلکلری ونانکورلکلری پك فنا جانمی صیقدی. یکانه آرزوم تورکلره خدمت ایتمك وشاید ممکن اولورسه ماجارستاندن بر آزیرقاپمقدر . » دییور، دهاصوکرا بوتون تصورات و تصمیماتنی ایضاح ایدرك کندیسنك استانبوله کتیرلمسنی رجا ایدییوردی : « ذات عالیلریله مشرف اولورسه‌م ، بوبابده اوزون اوزادی بیان معلومات ایده‌جکم . امید ایدرم که ، بن اوصافده وبن حیثیتده بر کیمسه‌نك تورکلره خدمت آرزوسنده بولونمسی نزدیکزده بوتمنیمك اسعافنه مانع اولاماز. ذات عالیلری پك ایی تقدیر ایدرسکزکه بن تك باشمه ایمپراطوردن انتقام آلامام . بناءً علیه بن ده اوفاق حکومتلر کبی یاپمق، کندیمه‌قوتلی متفقلر بولمق‌ایسترم. وامید ایدرم‌که،

بویله بر متفق ایله بر مدت صوکرا مکمل بر انتقام آلمغه موفق اولورم . بوندن باشـقه ، بوتون پاپالر وقاتولیك قراللر ، (سودان) ده‌کی عربلر وعثمانلی حکمدارلریله اتفاق ایدییورلر ، بن بوتشبثدن وهمه دوشمك ایچون آبدال اوللی‌یم . پرنسـلریمز همان هرکون پروتستان حکمدارلرله اتفاق ایتمیورلرمی ؟ حال بوکه کلیسـا ، پروتستانلری‌ده طبقی اسلام کبی محکوم ایدییور ، آنلره‌ده عین معامله‌یی یاپیور . سـود ننه‌مك تلقیناتندن تجرید حسیات ایتدیکم جهتله بوبابده وجداناً وحیثیةً هیچ بر اضطراب حس ایتمیورم. شاید ایمپراطوردن، اردولرینك منبعی اولان ماجارسـتانی أله ایدر و آکا صرف ملك موروثی اولان یرلری براقیرسه‌م ، قراله پك بویوك بر خدمت ایفا ایتمش اولورم ؛ چونکه حکومتلر فتوحات ایله اولدیغی کبی رقیبلرینی تذلیل ایدرك‌ده کسب وسعت ایدرلر. بونده بنم ایچون‌ده شرف ومنفعت موجوددر. ایشته مقصدم بونلردن عبارتدر . »

فقط احوال ووضعیت بونوالك تأمین مقصدایتمسنه اصلا مساعد دکلدی . آوستریا ایله سنه‌لردن بری اجرا ایدیلن حربلره نهایت ویرلمش ، آوسـتریا صحرالرنده پیدا اولان قان مجرالری هنوز قورومامشـدی . احمد ثالث ایله صدر اعظم ابراهیم پاشـا صلحه صوك درجه

طرفدار بولونیورلردی. خصوصیله صوك حرب دولت عثمانیه‌نك قدرت و مقاومتنی لرزه‌دار ایتمش بولوندیغی جهتله باب عالی آوستریایه بر قات دها تمایل ایدییور، آوستریا ـ روسیه مقارنتی بو تمایلاتی صوك درجه‌یه ایصال ایلیوردی. بناءً علیه بونوالك خدمت سلطنت سنیه‌یه قبولی روسیه ایله آوستریانك شبهه‌لرینی دعوت ایتمکدن خالی قالمایه‌جقدی. احتمالکه فرانسه حکومتی بونوالی کندی تبعه‌سی کبی حمایه ایتدیکی تقدیرده ابراهیم پاشا بوتکلیفی کمال ممنونیتله قبول ایده بیله‌جکدی.

مارکی دو ویلنوو، بونوالك مکتوبنی آلیر آلماز، حکومتنه مراجعت ایتمش، فقط غیر مساعد بر جواب آلا بیلمشدی. او زمانلر قرالك قابینه‌سنی اداره ایدن قاردینال دو فلوری واقعا آوستریایه قارشی تورکیایه سلاح ویرمك ایستیور، فقط بوتشبثنی هم کیزلی یاپمق، هم ده اسلاملره یاردم ایتمکله خرستیان اوروپایه قارشی شرف وحیثیتنی قیرمامق آرزو ایدییوردی. خصوصیله بونواله قطعیاً امنیت ایدلمدیکی جهتله فرانسه سفیرینه بونوال ایله مشغول اولمامسی اکیداً توصیه اولونیوردی. بو صره‌ده آوستریا سفیرینك‌ده باب عالی نزدنده عین طرزده تشبثاتده بولونمسی، بونوالك استانبوله کیرمسنه مانع اولمشدی. فقط بو وضعیت، بونوالك حیات

واستقبالی ایچون پك مساعد اولمشدی. چونکه بونوالك توركیایه‌التجا ایتمسی‌اوزرینه ونديك‌انكيزيسيون جمعيتی، علیهنده اعدام حكمنی ویرمش ، جنرالك (سرای بوسنه) ده اقامتی بوحكمك اجراسنی تأخیر ایله‌مشدی. بونوال ایسه ، حقنده‌كی حكمدن بی خبر ، بوسنه حدودنده بويوك بر اضطراب ایچنده امرار اوقات ایتمشدی . بونوال استانبولدن بر خبر بشارت بكليور ، بوخبرك‌تأخری یأس‌واندیشه‌سنی دائماتزيید ایدییوردی. آوستريانك باب عالی نزدنده‌كی تشبثاتندن ، حتی‌بوسنه‌یه قدر كيزلی مأمورلر اعزام ایتمسندن كندی‌ده خبردار اولمشدی . بونوال ، ایچدیكی صویك بیله زهرلنمش اولمسندن قورقیور، حیاتنی پیراتان‌بواوزونتیلردن بر آن اول خلاص اولمق ایستیور ایدی . بونوال اوزون‌مدت دوشونمش ، ضرورت و احتیاج ایچنده نه یاپه‌جغنی شاشیرمش ، اسلامیتی قبول وخدمت عثمانیه‌یه دخولدن باشقه چاره قالمادیغنی كورمشدی . فقط صوك واسطهٔ خلاص اولمق اوزره فرانسه سفيرينه مراجعت ایله‌مش، آلمانلردن انتقام آلمق ایچون ترتیب ایتدیكی پلانلری ایضاح ایتمشدی . بو سفرده سكوتدن باشقه جواب آلامایجه، اسلامیتی قبول ایدرك احمد بك نامیله عثمانلی خدمتنه داخل اولمشدی . اوزمان ، سنه‌لردن بری

محاوظه ایلدیکی زادکان قیافتنی براقمش، آرقه‌سنه قیمتدار
بر کورك ، باشنه بویوك برقاووق کیمش ، عثمانلی رجالی
آره‌سنه قاتیلمشدی .

احمد بك، ایلك تشبثی ایله حیاتنی محافظه ایله‌مشدی .
باب عالی ایسه احمد بکه بویوك بر توجه کوسترمکله
آوستریایی قوشقولاندیرمقدن چکنمش، کندیسنه فضله
بر معاش ویره‌رك بوسنه‌ده اقامتنی موافق کورمشدی .
احمد بك ، بو حرکتدن پك زیاده اندیشه‌ناك اولمشدی .
احمد بکك یکانه مقصدی، تورکیانك قدرت عسکریه‌سنی
آمال و احتراصاتنه خدمت ایتدیرمکدی . دها اول
دمیر باش، شارل‌ده بویله یاپمامشمیدی؟ اوروپاده رقابت
سیاسیه تولد ایدر ایتمز یاعثمانلیلرك ظاهری اتفاقلرینی
جلب ایدرك قدرت عسکریه‌لرندن استفاده ایتمشلر ،
ویا عثمانلی پایتختنه قوشارق اردویی امللرینه کوره سوق
واداره ایله‌مشلردی . دها طوغروسی ، عثمانلی اردوسی
باشلرنده حکمت سیاسیه‌دن بی خبر ، ظاهری تشویق
و آلایشه مجلوب دماغلرك امرینه محکوم ، اوروپا
حکمدارلرینك بازیچهٔ احتراصاتی اوله‌رق بیهوده یره
قان دوکمش ، فدا کارلق اختیار ایله‌مش ، فقط نتیجه‌ده

اوروپاتعصبنك قربانی اوله‌رق ثمرهٔ مظفریاتندن باشقه‌لرینی مستفید ایتمشدی .

احمد بکك مقصدی‌ده عثمانلی اردوسندن بوصورتله استفاده ایله‌مکدی. احمدبك، امللرینه نائل اولەمیه‌جغندن اندیشه‌ناك ، بوسنه‌ده ألیم بر حیات کچیرمشدی . فقط احمد ثالثك خلعی ایله نتیجه‌لنن ١١٤٣ اختلالی اوزرینه نجم اقبالنك تدریجی برصورتده طلوع ایلدیکنی کورمشدی.

فی الحقیقه ، محمود اولك جلوسی اوزرینه عثمانلی سیاستنده بویوك بر تبدل حاصل اولمشدی . احمد ثالثك ذوق وصفایه مجلوبیتی، ابراهیم پاشانك اصلاحات داخلیه‌یه غیرت و تنویر افکاره خدمتی ایله کچن صلح و مسالمت دوری ختام بولمش، طوپال عثمان پاشانك موقع صدارتی احرازایتمسی یکیدن روسیه‌وآوسترپایه قارشی عثمانلیلرده انتقام حسلرینی اویاندیرمایه باشلامشدی . طوپال عثمان پاشا بوتون غیرتنی عثمانلی اردوسنی اصلاحه صرف ایتمك ایستیوردی. فقط بونك ایچون‌ده یکانه چاره ، اردوبی اوروپا اردولری کبی محاربه ایتمکه حاضرلامقدی . عثمانلی اردوسی ایکی عصر اولکی اصول حربده دوام ایتدیکی تقدیرده انهزام محققدی. ذاتاً اکری سفرندن صوکرا بوتون مغلوبیتلریمزك اسبابی اوروپا اردولرنده‌کی ترقیاتدن بی خبر بولونمقلغمز ، اصــول حربمزه کسب

وقوف ایدن دشمنلریمزدن اسلحه ومانوره جهتیله دون
بر درکه‌ده قالمقلغمز دکلیدی ؟ عثمان پاشا بوحقیقتی
تقدیر ایتمش، اردویی تعلیم وتربیه ایتمك ایچون بوتصادفدن
استفاده‌یی دوشونمش، احمدبکی درحال استانبوله دعوت
ایله‌مشدی . احمد بك خمبره‌جی صنفنه قوماندان تعیین
اولونمش، اوتاریخدن اعتباراً عثمانلی اردوسنده خمبره‌جی
احمد پاشا نامیله شهرت بولمشدی .

خمبره‌جی اوجاغی اصلاح اولوندیغی صره‌ده (۱۱٤٦)
« حالا خمبره‌جی باشی احمد پاشانك فن خمبره و صنایع
آتشبازیده مهارت تامه وممارست کلیه‌سی اولمغله » ،
معیتنده بولونان ۳۰۰ خمبره‌جی‌یه آلای باشی تعیین
اولونمشدی. (بوسنه)دن استانبوله کلیرکن یهودیلردن
فاحش فائضلرله پاره بولان، صوکرا بوفائضلری حکومت
عثمانیه‌یه اوده‌تمك ایچون مراجعت ایدن، تقدیم ایلدیکی
استدعااوزرینه آرزوسنك اسعافی ایچون یازیلان حکمده
بیان اولوندیغی وجه ایله « فی نفس الامر کلیت صاحبی
ایکن مالملکنی فدا و مقارنت توفیق الهیه ایله ظلمت کفری
ترك ایدوب اسلامی قبول وطرف دولت علیهٔ ابدی الاستمراره
التجا» ایله‌ین خمبره‌جی باشی احمد پاشا استانبولده بویوك
روللر اوینامغه باشلامشدی . احمدپاشا ، وکلا اوزرنده
بویوك برنفوذ اکتساب ایتمش، حتی ذاتنه مخصوص مهری :

دین اسلامدر عطای متعال
اولو نعمت سکا احمد بونوال

طرزنده حك ایتدیرمشدی .

احمد پاشا ، تورکجه‌یه قطعیاً واقف دکلدی . فقط حائز اولدیغی استعداد فوق‌العاده یاردیمی ایله آز زمانده وظیفه‌سنی حسن ایفا ایتمش ، اوروپا اردولرنده اولدیغی کبی ، یورویشلری ، تعلیملری عثمانلی اردوسنده‌ده منتظم بر صورتده اجرا ایتدیرمکه باشلامشدی . احمد پاشانك خمبره‌جیلری ، عثمانلی اردوسنك سائر قطعاتی ایچون موده‌ل حکمنه کیرمشدی . عسکرك بودرجه مکمل تعلیم اجراایتمسی، احمدپاشانك قدرت‌عسکریه‌سنی هرکسه تقدیر ایتدیرمشدی . فکر جرأتکارانه‌سی طوپال عثمان پاشانك پك زیاده خوشنه کیتمشدی . عثمان پاشانك فرانسزلره محبتی ایسه آره‌لرنده‌کی حرمت وصمیمیتی برقات دها آرتدیرمشدی . فقط بر مدت صوکرا (١١٤٥) طوپال عثمان پاشانك آناطولی‌یه نفی ایدلمسی اوزرینه احمد پاشانك‌ده بوتون‌امللری زیر وزبر اولمشدی .

احمد پاشـا ، حامیسـنك مفارقتندن صوكرا ادارهٔ امووردن آزاده بر حیات كچیرمكه باشلامشـدی . حتی بر زمانلر ، هیـچ كیمسه‌نك نظر دقتنی جلب ایتمیه‌رك ، هیچ بر ایشله مشغول اولمایارق یاشامشدی . احمد پاشا بوتون اوقاتنی بك اوغلنده ، خصوصی خانه‌سـنده كچیرییور ، اكثریا خمبره‌جیلرینه تعلیم ایتدیرمك ایچون (اسكدار)ه ، آناطولی ساحلنه كچدیكی اولویوردی . احمد پاشا، همان كوشهٔ انزواده یاشامغه باشلامشدی. اك زیاده دوشوب قالقدیغی كیمسـه‌لر ، تورکیایه التجا ایدن برقاچ ماجارملتجیسندن عبارتدی. وقتیله وندیكدن بوسنه‌یه كلدیكی زمان برابرنده كتیردیكی آرقداشلردن هیـچ كیمسـه قالمامش ، همان هر كس كندی باشـنك چاره‌سنه باقمق ایچون بر ایش پیشنه دوشمشدی . احمد پاشا ، بو صورتله الیم برحیات كچیرمكه مجبور اولمشدی. فقط طبعاً متین ، هر درلو آلامه تحمل ایده بیله‌جك برفطرتده بولندیغی ایچون لاقیدی‌یی ، ذوق ونشـاطی الدن براقمشـدی . احمد پاشـا پك ایی قناعت حاصل ایله‌مشـدی كه ، كندیسی اسـتانبولده بولندقجه اونك ایچون هر درلو فرصتدن اسـتفاده ایتمك ممكندی . فی الحقیقه احمد پاشـانك بو طرز حیاتی اوزون مدت دوام ایتمه‌مشـدی . بو صره‌ده (۱۱٤٦) پولونیـا

وراثت حربی همان بوتون اوروپا حکومتلرینی بر برینه دوشورمشدی . بر طرفدن آوستریا وروسیه حکومتلری پولونیا تختنه ساقصونیالی پرنس اوکوستی اقعاد ایتمك آرزو ایله‌یور ، دیکر طرفدن فرانسه حکومتی اون بشنجی لوئینك قائم پدری استانسیلاس له‌چینسکی‌یی التزام ایدییور ، تورکیایی‌ده کندیسیله برلکده حربه سوروکله‌مك آرزو ایلیوردی .

بو دورده ، روسیه‌نك شرقی اوروپاده مسلح بر صورتده ظهوری احوال سیاسیه‌یی کلیاً تبدیل ایله‌مشدی . روسلر ، بیوك پترونك دستورینه تبعیت ایدرك قومشولرینك ضررینه توسیع اراضی ایتمکدن بر لحظه خالی قالمیورلردی . واقعا روسیه حکومتی اك پارلاق بر دور شوکتنده ، بیوك پترو اداره‌سنده عثمانلی اردوسنك قطعی بر ضربه‌سنه کرفتار اولمش ، حتی کندیسنی مشکل بر حیات وممات مسئله‌سی اوکنده بولمشدی . فقط بالطه‌جی محمد پاشانك غفلتی روسیه‌یی بو بویوك فلاکتدن قورتارمش (١١٢٣) ، روسیه حکومتی تورکیا ایله پولونیا و اسوه‌چ اراضیسنه قارشی بسله‌دیکی احتراصات بر درلو تسکین ایده‌مه‌مشدی . فرانسز سیاستی ایسه اوروپا موازنت عمومیه‌سنی محافظه ایچون بو اوچ مملکتك محافظه‌سی اساسنه مستند بولونیور

ایدی . فرانسزلر هر اوچ حکومتی وقایه ایتمك، بالخاصه
پولونیایی تورکلره محافظه ایتدیرمك طریقنی التزام
ایدییورلردی . بو دورده عثمانلی قوتی ، اوروپاده
یکدیکرینه مخاصم یشایان دولتلر ألنده بازیچه اولمشدی.
بو دسیسه کارانه سیاستدن اك زیاده استفاده ایدن
فرانسه ایدی. فرانسه حکومتی استانبولده دائماً مناسبات
صمیمانه تأسیسنه غیرت ایدییور ، هر دولتدن زیاده
ادامهٔ نفوذ چاره‌لرینی آرامقدن کری طورمیوردی .
فرانسه سفیری ، عثمانلی قوتنی ألدن براقامق، عثمانلیلری
ایجابنده هر درلو فداکارلغه سوق ایتمك ایچون هرشیئه
تحمل ایدییوردی. فرانسه ولیعهدی شرفنه سفارتخانه‌ده
اجرا اولنان شنلکلره ممانعت اولندیغی زمان، صدراعظم
وحتی بوستانجی باشیلره صوك درجه تملق ایدییوردی.
بو تجاوزدن فرانسز عزت نفسنك جریحه‌دار
اولدیغنی قطعیاً تأمل ایتمیور ، حادثه‌یی کمال موفقیتله بر
طرف ایتدیکنی قرالنه یازدیغی راپورده مظفرانه اعلان
ایتمکدن کری طورمیوردی . فرانسه‌نك سلطان
سلیمان قانونی دوروندن بری تورکیایه قارشی تعقیب ایله‌دیکی
سیاست دائما خدعه‌کارانه ایدی . فرانسه سیاستنك
یکانه دستوری، عثمانلیلرله ظاهراً متفق کورونمك ایدی.
فقط هیچ بر پادشاه زماننده فرانسه ایله تورکیا بیننده

کلمه‌نك معنای صحیحی ایله اتفاق عقد ایدلمه‌مشدی . هیچ بر معاهده نامه‌ده ، طرفینی یکدیکرینه ربط ایده‌جك تعهدات متقابله درمیان اولنه‌مامشدی. فرانسه حکومتی ، دولت عثمانیه نزدنده حائز اولدیغی اعتباری دائما قدرت وسطوتنك عناصر اساسیه‌سندن عد ایتمش، فقط ایجابنده خرستیان اوروپایه قارشی بو اتفاقی مغرورانه انکار ایتمکدن کری طورمامشدی . فرانسه نه زمان بویوك بر حربه کیریشمش اولسه ، دولت عثمانیه‌یی دشمنلرینه ویا دشمنلرینك متفقلرینه قارشی سلاحه صارلمایه تشویق ایتمش ، بوکا مقابل تورکیایه قارشی مثبت هیچ بر تعهد آلتنه کیرمه‌مشدی . دها طوغروسی ، قارشیسنه چیقان قوتلری عثمانلی قانی ایله ضعفه دوچار ایتمش، مبارزه‌یی کندی منافعی ایچون کافی کوردیکی دقیقه‌دن اعتباراً صلحه راضی اولمشدی . فقط بو اثناده ، کندیسنه قارشی مردانه ایفای وظیفه ایدن ، تعهداتندن هیچ بر لحظه کری دونمه‌ین عثمانلیلره قارشی نامردانه بر سیاست تعقیب ایتمکدن ، مصالحه اثناسنده عثمانلیلری قطعیاً نظر اعتباره آلمامقدن کری طورمامشدی . فرانسزلرك بو سیاستی دائما موفقیتله نتیجه‌لنمشدی؛ چونکه بودورده عثمانلیلر حرب وضربی عادت ثانیه حکمنه کتیرمشلردی . استیلا وفتوحات

پولتیقه‌سی الآن اولانجه شدتیله حکمفرما اولیوردی . عثمانلی قومنك موجودیتنی عاقلانه بر سیاستدن زیاده دائمی حربلر تشکیل ایدییوردی ؛ چونکه ثروت وغنائمی آنجق بو حربلر تأمین ایله‌یوردی . او زمان رأس کارده احوال سیاسیه‌یه واقف ، منافع ملتی نظر اعتباره آله‌جق پادشاهلر وصدر اعظملر بولنمدیغی ایچون اجنبی دولتلر سفراسی باب عالی‌یی ایسته‌دکلری ورطه‌یه سوروکله‌مکه ، پاره قوتی ایله هر درلو تشبثاتی تأمین ایله‌مکه موفق اولیوردی . عثمانلیلر ، فداکارلق اجراسنه مساعد قوتلری بولوندیغی مدتجه بو تشویقاتی بلا محاکمه قبول ایتمکدن کری طورمامشلردی . فقط اون یدنجی عصرده ، بر زمان اولمشدی که ، آرتق آنلرده اجنبی سیاستنه بازیچه اولمقدن اوصانمشلر ، کندیلرینی حربه تشویق ایدن سفیرلردن قطعی وصریح بر اتفاق طلبنده بولنمشلردی . او زمان فرانسز سفیرلری ، باب عالینك بو طلبنه قارشی مبهم وعدلردن بشقه بر شی تأمین ایده‌مه‌مشلردی .

پولونیا حربی باشلادیغی زمان فرانسه عثمانلیلره قارشی ینه عین سیاستی تعقیب ایله‌مشدی . بو ایشده آوستریایه قارشی حربه کیریشمش ، روسیه‌یی مشغول ایتمك ایچون عثمانلیلری تشویق ایتمکه باشلامشدی .

حربك بحرانلی دقیقه‌لرنده فرانسه‌نك درسعادت سفیری موسیو دوویلنوو باب عالی‌یی تحریك ایچون بوتون بلاغت وفعالیتنی استعمالدن كری طورمامشدی . روسیه‌نك حركتنی خبر آلیر آلماز، طوپال عثمان پاشانك خلفی حكیم اوغلی علی پاشایی تضییق ایتمش، پولونیایه عثمانلی عسكری سوق ایدیله‌رك روس استیلاسنه قارشی خلاصكارانه بر یورویش اجراسنی توصیه ایله‌مشدی .

علی پاشا ، فرانسز سفیرینك بو وصایاسنه قارشی نه یاپاجغنی شاشیرمشدی . واقعا دولت عثمانیه‌نك منافعی نقطهٔ نظرندن پولونیایه عسكر ایتمك صوك درجه موافقدی ؛ فقط دولتی بویله بر تشبثه سوق ایده‌بیلمك ایچون فرانسه‌نك معاونتنه اعتماد لازمدی ؛ بو ایسه غایت مشكوك ومبهمدی . علی پاشا بو سیاستی باشه چیقاره‌بیله‌جك بر اقتدارده دكلدی . سرای انتریقه‌لرینك كافهٔ صفحاتنی ادرا كه مقتدر اولان دماغی بویوك مقیاسده تدابیر سیاسیه‌یی ادراك ایده‌میوردی . خصوصیله ، حربك نتیجه‌سنده حیاتندن اولمق تهلكه‌سی دها زیاده مدبرانه حركت ایتمسنه لزوم كوستریپوردی . بونكله برابر تجربه‌سزلكنی اعتراف ایدییور ، امور سیاسیه‌ده‌كی نقصاننی تلافی ایده‌جك مشاورلره مراجعتدن، دول معظمه‌نك آمال سیاسیه‌سنه دائر معلومات آلمقدن

خالی قالمیوردی . علی پاشانك بو خصوصده كندیسنه مشاور عد ایلدیكی ذات ، یكرمی سكز محمد افندینك اوغلی سعید افندی ایدی . محمد افندی ، احمد ثالث زماننده سفارت مخصوصه ایله فرانسه‌یه كیتمش (۱۱۳۲)، اون دردنجی لوئی دورینك ترقیات خارق‌العاده‌سنی ، فرانسه‌نك محتشم ومدبدب سرایلرینی فرانسز مدنیتنك اك كزیده آثارینی كورمش ، صوكرا وطننه عودت ایدرك شرقده‌ده ترقیات غربیه‌دن اثرلر وجوده كتیرمكه چالیشمشدی . اوغلی سعید افندی‌ده پدری ایله همان عین درجهٔ اقتدارده ایدی . سعید افندی ، دورینك افكار تعصبكارانه‌سندن تجرید وجدان ایتمش ، تعصب پرده‌سی آلتنده متفسخ ، میال انحطاط بر طرزده اویویان سقوط اجتماعی‌یی نافذ نظرلریله كورمكه موفق اولمشدی . سعید افندی ، افكار احرارانه‌سندن طولایی خمبره‌جی احمد پاشا ایله‌ده مناسبت پیدا ایله‌مشدی . بناءً علیه صدر اعظمك تشبثاتنه ظهیر اوله‌جق بر مشاور آرامق لازم كلدیكی زمان سعید افندی درحال خمبره‌جی احمد پاشایی توصیه ایله‌مشدی .

صدر اعظم بو توصیه‌یی پك موافق بولمشدی ؛ چونكه پك ایی بیلیوردی‌كه خمبره‌جی احمد پاشا فن حربده جداً تمیز ایتمشدی . خصوصیله آوستریا سیا -

ستنك بوتون اسرارینه کسب وقوف ایله‌مشدی ؛ بناءً علیه کندیسندن معلومات نافعه الده ایتمك هر حالده ممکندی . خمبره‌جی احمد پاشا ، حکومت عثمانیه‌یه عسکری بر وظیفه ایفا ایتمك اوزره دخالت ایتمشدی . شمدی عثمانلیلر اونك سیاسی تجربه‌لرندن استفاده ایده‌جکلر ، آنی بر دیپلومات اوله‌رق قوللانه‌جقلردی. فی‌الحقیقه صدراعظم علی پاشا خمبره‌جی احمد پاشایی دعوت ایتمش ، کندیسیله اوزون اوزادی مشاوره‌لرده بولونمش ، صوکرا مختلف حکومتلرك قوتلرینه ، باب عالینك بو اثناده نه‌کبی بر خط حرکت تعقیب ایتمسی لازم کله‌جکنه دائر کندیسندن تحریری بر راپور طلب ایله‌مشدی .

ایشته او زمان خمبره‌جی احمد پاشا ، قلم ایشلرینه صوك درجه دشمن اولدیغی حالده ، قیلجنی برطرفه براقمش ، قلمنی النه آله‌رق احوال سیاسیه حقنده اوزون اوزادی مطالعه‌لر درمیان ایله‌مشدی . خمبره‌جی احمد پاشانك او زمانلر یازدیغی بو لایحه‌لرك بعضلری الیوم فرانسه خزینهٔ اوراقنده محفوظدر .

احمد پاشا، وظیفهٔ سیاسیه‌سنی حقیله ایفا ایله‌مشدی. وقتیله کچیردیکی مدید تجربه‌لر کندیسی ایچون عملی بر درس مقامنه قائم اولمشدی . خمبره‌جی احمد پاشا

اوروپاده پك چوق كشی طانیمشدی . حتی كندی
بیله بعضاً مقام افتخارده اوروپانك برچوق قراللری ،
پرنسلری وناظرلری ایله دوشوب قالقدیغنی سویلردی.
احمد پاشا ، بوكبی رجال سیاسیه جمعیتنده اولدقجه تنویر
تنویر افكار ایتمش ، حكمدارلر بیننده‌كی رقابتلره كسب
وقوف ایله‌مشدی . فكراً غایت دوربین اولدیغی جهتله
حادثاتی وقوعندن اول كشف ایتمك خاصه‌سنی اكتساب
ایتمشدی . احمد پاشانك اك زیاده نظر دقتنی جلب ایدن
نقطه ، روسیه‌نك سریع بر صورتده ترقی ایله‌مسی
ایدی. احمد پاشا روسیه‌نك اوروپاده وآسیاده اكتساب
ایده‌جكی ترقیاتی استدلال ایتمش ، حتی بو ترقیاتك
صفحات مستقبله سنی‌ده ادراكه موفق اولمشدی .
روسیه‌نك ترقیاتنی عثمانلیلق نقطهٔ نظرندن تدقیقه مجبور
اولدیغی جهتله ، احمد پاشا پك ایی اكلامشدی‌كه ،
روسیه‌نك پولونیایی اشغال ایتمسی بر غایه اولمقدن زیاده
بر واسطه ایدی . امل حقیقیسی ایسه عثمانلی انقاض
حاكمیتی اوزرنده كندی نفوذینی تأسیس ایتمك وروسیه‌یه
جنوب دكزلرینی كشاد ایله‌مكدی . بناءً علیه دولت
عثمانیه پولونیایی التزام ایتدیكی تقدیرده كندی امنیتنی
وجوده كتیره‌جك ، اوروپاده‌كی اراضیسنی مدافعه
ایچون لزومی اولان سپری تأمین ایلیه‌جكدی . فقط

شو نقطه‌یی‌ده تماميله ادراك ايله‌مشدی‌كه ، دولت عثمانيه اوروپا دولتلرندن برينك معاونتنی استحصال ايتمدكجه روسيه‌نك منتظم اردوسنه قارشی مقاومت ايده‌ميه‌جكدی. بومعاونتی ابراز ايتمك فرانسه‌يه عائد، فرانسه‌نك عنعنات قديمه‌سنه‌ده موافقدی . فقط كرك حكومت عثمانيه‌يه قارشی مسئوليتدن قورتولمق ، كرك باب‌عالينك امنيتنی تأمين ايله‌مك ايچون فرانسه‌نك باب عالی ايله صميمانه رابطه‌لر عقد ايتمسنی ، دولت عثمانيه اراضيسنك تماميتنی محافظه ايله‌مسنی ، توركيه‌ده تشويقات وتحريكاتدن بشقه واسطه‌لرله معاونتده بولنماسنی ، خلاصه توركيه ايچون آچيلان بو بويوك مبارزه‌ده شخصی بر وظيفه ايفا ايتمسنی آرزو ايدييوردی .

احمد پاشا ، صدراعظم علی پاشا ايچون يازديغی مخطره‌ده اوروپانك احوال سياسيه وعسكريه‌سی حقنده معلومات اعطا ايلدكدن صوكرا نتيجه‌ده فرانسه‌يی ايلری‌يه سورمش ، توركيانك پولونيا استقلالنی محافظه ايچون روسلره قارشی فرانسه ايله دائمی بر اتفاق عقد ايتمسنی درميان ايله‌مشدی . احمد پاشا بو جهتی التزامده متصور فوائدی اوزون اوزادی‌يه شرح ايلدكدن صوكرا بو قدرله‌ده اكتفا ايتمه‌مشدی . فكراً اوهام وخيالاته تابع اولديغی ايچون ملاحظاتندن بر طاقم نابهنكام

وخیالی نتیجه‌لرده استخراج ایتمش، بو اتفاقك نتیجه‌ده بر اتحـاده منجر اوله جغنی ایلری سـورمشـدی . خمبره‌جی احمد پاشانك فکرنجه بو اتحاده اولا اسوەچ داخل اوله‌جق ، اسپانیاده بحرسفیدی یکی بر حکومته قارشی قاپامق آرزو ایده‌جکی جهتله فرانسـه‌نك اثرینه تابع اوله‌جقدی . فلمنك وانکلتره کبی بحری حکو- متلره کلنجه : بونلر روسـلری یالکز شرقده دکل ، آسیای وسـطانك اك اوزاق نقطه‌لرنده بیله کندیلرینه رقیب عد ایده‌جکلردی . چونکه بو ایکی حکومت اپی زماندن بری آسیاده تجارتلرینی تأمین ونفوذلرینی ترصین ایله‌مکه باشلامشلردی . خمبره‌جی احمد پاشا ایسه یازدیغی مخطره‌ده روسیه‌نك بر قاچ سـنه‌دن بری قافقاس طا- غلرینی آشـدیغنی ، بحر حزر سـاحللرینه طوغری ایلریله‌دیکـنی ، یقین بر زمانده بوتون آسـیایی استیلایه باشلایه‌رق هند تجـارتنی الده ایتمکه غیرت ایده‌جکـنی تصویر ایله‌مشدی .

بوسببدن انکلتره حکومتی روسیه‌یی اسکی حدودینه ارجاع ایچـون هیچ بر فدا کارلقدن کری طورمیه- جقدی. خصوصیله فرانسه حکومتی او آنه قدر تعقیب ایتدیکی فکر تعصبکارانه‌یی برطرفه براقوب‌ده عثمانلیلرله اتفاق ایده‌جك اولورسـه اوروپا حکومتلرندن همان بر

چوغی بو اتحـاده داخل اوله‌جقدی . احمد پاشـانك
یکانه مقصدی، فرانسه ایله تورکیا بیننده قطعی وصریح
بر اتفاق تأمین ایله‌مکدی . بو فکرلر صدر اعظمك‌ده
خوشنه کیتمش ، فرانسـه سفیری مارکی دوویلنوو ایله
ملاقاتنده کندی فکری کبی ایلری‌یه سـورمشدی .
بناءً علیه فرانسه‌حکومتی باب عالی ایله براتفاق معاهده‌سی
عقد ایتمدکجه حکومت عثمانیه‌نك روسـلره قارشی هیچ
برحرکته تشبث ایده‌میه‌جکنی بیان ایله‌مشدی. ویلنوو
ایسه، عثمانلیلرله معاهده عقدی ایچون هیچ برصلاحیته
مالك دکلدی ! بوسببدن آز بر زمان ظرفنده جواب
آلمق ایچون حکومتنه بیان کیفیت ایله‌مکه‌مجبور اولمشدی.
بونکله برابر صدر اعظم‌ده ، احمد پاشاده فرانسـه‌نك
بوشرائطه قطعیاً موافقت ایده‌جکنه‌قنع بولونیورلردی.
هر ایکیسی‌ده بو تشـبثلرندن ممنون اولیورلر ، حتی
بوصورتله بر معـاهده عقدینك تأخر ایتمش بولندیغنه
تأسف ایدیورلردی ؛ چونکه روسیه‌نك دولت عثمانیه‌یه
ابدی بر دشمن کسیله‌جکنی آنلرده ادراك ایلیورلردی.

صدر اعظم علی پاشا برطرفدن فرانسه‌نك معاونتنی
جلبه غیرت ایدیور ، دیکر طرفدن چاریچه‌یه ، آتنایه
یازدیغی بر مکتوبده روسـیه سرای ایمپراطوریسنك
دسیسه‌کارانه حرکتلرندن شکایت ایلیوردی . روسـیه

حکومتی باب عالینك بوتوبیخاتنه هیچ سس چیقارمادن بویون اکمش ، باب عالینك حدت وتهور دورلری کچر کچمز کمال اعتدال ایله مسلك قدیمنه دوام ایتمش ، صدر اعظمه سکز یوز اللی کیسه تقدیم ایدرك باب عالینك بیطرفلغنی استرحام ایله‌مشدی . او زمان علی پاشا بوکرانبها تکلیفك بار منافعی آلتنده ، کندیسنده اعتراضکارانه حرکت ایده‌جك برقوت بولامامشدی .

علی پاشا روسیه‌نك تکلیفنی همان قبول ایدر کبی اولمشدی . موسم قیش ایدی . علی پاشانك فکرنجه فرانسه‌نك باب عالی‌یه ویره‌جکی جواب آنجق اوچ آیده کله‌بیله‌جکدی . روسیه‌نك تکلیفنه موافقت ایتدیکی تقدیرده هم حکومتك منافعنی اخلال ایتمه‌یه‌جك ، هم‌ده کندیسنه ایجه بر مبلغ تأمین ایلیه‌جکدی . علی پاشا درحال قرارینی ویرمش ؛ صوکرا ، مستریح‌الوجدان وظیفهٔ سیاسیه‌سنه دوام ایتمش ، فرانسه حکومتی ایله اتفاق ایتمك شرطیله روسیه‌یه قارشی حرکته قرار ویرمشدی . فقط یالکز بیلنمسی لازم کلن بر شی واردی : اوده فرانسه‌نك عنعناتندن تجرد ایدرك شرقده یکی وجرأتکارانه برسیاست تعقیب ایدوب ایتمیه‌جکی ، باب عالینك کندیسنه درمیان ایلدیکی شرائطه رعایت کوستروب کوسترمیه‌جکی ایدی !

فرانسه‌نك عثمانلیلرله اتفاق ایتمسی امکان خارجنده ایدی . فرانسزلرك تعصبکارانه فکرلری بوکا قطعیاً مانعدی . ازجمله قاردینال دوفلوری عثمانلیلرله اتفاقدن احتراز دکل ، نفرت ایدییوردی. کذا فرانسه سیاستی عنعناته‌ده تابعدی . قاردینالك سلفلری کندیسنه بو خصوصده هیچ بر مثال براقمامشلردی . کندیسی ایسه فرانسه سیاستنده ابداع درجه‌سنده یکیلك کوسترمکه جسارت ایده‌میوردی . بوندن باشقه ، سالك اولدیغی مسلك رهبانیت‌ده بوکا کلیاً مانعدی . او حالده فرانسه قرالی اون‌بشنجی لوئی‌یه اسلاملرله عقد اولنه‌جق بر معاهده‌نك آلتنه وضع امضا تکلیفنی نصل درمیان ایده بیلیردی ؟ کذا بو اتفاقك آتیسی‌ده کندیسنی قورقوتیوردی . شاید فرانسه عثمانلیلرله اتفاق عقد ایده‌جك اولورسه ، او زمان شرق ایشلرینه بسبتون باغلی قاله‌جق ، بو رابطه منافعنه توافق ایتمدیکی تقدیرده آتیاًده کندیسنی بو تعهددن قورتارامایه‌جقدی . بو سببدن قاردینال دوفلوری عثمانلیلرله اتفاق فکرندن صرف نظر ایتمش ، باب‌عالی‌یی یارم‌تدبیرلر ، مبهم وعدلرله اویالامق طریقنی التزام ایله‌مشدی . بناء علیه درسعادت سفیری ویلنووه کوندریلن تعلیماتده عثمانلیلره شفاهاً تبلیغاتده بولنه‌رق قرالك کندیلرینی هیچ بر زمان ترك

ایتمیه‌جکنی، اوروپا صلح ومسالمتنی محافظه ایچون عثمانلیلرله دائما هم افکار اوله‌جغنی سویله‌مکه مأمور ایتمشدی . حتی ایجاب ایدرسه، بومعنایی تضمن ایتمك اوزره تحریری بیاناتده بولو نمسنه‌ده مساعده کوسترمشدی. فقط بومساعده‌یی اودرجه مشکلات ایله استحصال ایتمشدی که قرالك قابینه‌سی بیك درلو مناقشاتدن و مذاکراتدن صوکرا راضی اولمش ، نتیجه بر چوق تأخراته اوغرامش ، قرالك جوابی آنجق مایس نهایتنده باب عالی‌یه کوندریله‌بیلمشدی (۱۱٤۷) .

بوصره‌ده فرانسه مذاکرات ومناقشات ایله مشغول اولیور ، روسیه استانیسلاسی (وارشووی) دن طرد ایدرك (دانزیغ) ی ده محاصره ایدییوردی . احمد پاشانك نفوذی صدراعظمك نزدنده کوندن کونه تزاید ایلیور ایدی. صدراعظم ایله احمد پاشا بیننده‌کی مناسبت فوق‌العاده صمیت کسب ایله‌مشدی. علی پاشا، خمبره‌جی احمد پاشایه التفاتده قصور ایتمیور ، اوروپا سیاستی حقنده‌کی فکرلرینك طرف پادشاهیدن تقدیر اولندیغنی، حتی بعضاً ذات شاهانه‌نك کندیسندن بحث ایتدیکنی سویلیور ایدی . فی الحقیقه احمد پاشا حقنده‌کی التفاتلر توالی ایتمکه باشلامش ، رتبه‌سی ترفیع ایدیلیر ایدلمز استانبولده حائز اولدیغی نفوذ واعتبارده تزاید ایله‌مشدی.

او تاریخدن اعتباراً خمبره‌جی احمد پاشانك أوی برچوق دالقاووقلر ودوستلرله طولمایه باشلامشدی . احمد پاشا ، روم ایلی بکلر بکی رتبه‌سیله بکام بیورلدیغی تاریخدن اعتباراً سائر رجال دولته‌ده رتبه‌سی وافکاری ایله تفوق ایله‌مشدی .

(اسکدار) ده اقامتنه مخصوص جسیم بر قوناق تخصیص اولندیغی کبی واردات سنویه‌سی‌ده خارق‌العاده برصورتده تزیید اولنمشدی. آرتق احمدپاشا ، باب‌عالینك بوتون امور سیاسیه‌سنی تدویره باشلامشدی . سرایه کیتدیکی زمان کندیسنك مدبدب بر آلایله تعقیب اولندیغنی کورییوردی. دائما بارکیره بینیور ، اطرافنده خدمکانی ، کچدیکی یرلرده پارلاق لباسلر کینمش ذوات کورییور ، اوکنده رتبه‌سنه مخصوص طوغلر کوتوروليوردی . سرایده همان بوتون پاشالرله صمیمانه ولاابالیانه کوروشیوردی . همان بوتون وزرا ، احمد پاشایه حرمت و التفات اظهارندن کری طورمیوردی. فقط احمد پاشا طبعاً بوکبی آلایشه آلیشقین اولمادیغی ایچون عثمانلیلرك مهیب قیافتلری آلتنده ینه اسکی حال وطورینی محافظه ایدییوردی . حتی ویانه‌ده ، پارسده نصل حرکت ایتدیسه استانبولده‌ده عین صورتله حرکت ایدییور ، غرورینی ، آتشین مزاجنی ،

قیصه وکسکین سوزلرینی بر درلو ترك ایده میوردی .

احمد پاشا همان هرشیئی مؤاخذه ایدییور ، نظامنه قویمایه چالیشیوردی . ایدینه‌بیلدیکی دوستلره بعض اخطاراتده بولونیور ، غربده کوردیکی انتظامی شرقده‌ده تطبیق ایتمك ایستیوردی . احمد پاشا ، غایت سرت مزاجلی ، دها طوغروسی دلیجه طورلی اولدیغی ایچون کندیسنی بیلنلر سرایده اوزون مدت توجهه مظهر اوله‌میه‌جغنه قناعت ایدییورلردی .

١١٤٧ سنه‌سنك یازنده ، فرانسه‌نك جوابی استانبوله کلدیکی هنکامده ، خمبره‌جی احمد پاشاده شوکت ونفوذینك اوج اعلاسنه واصل اولمشدی . احمد پاشانك فکری انضمام ایتمدکجه احوال سیاسیه حقنده هیچ بر قرار اتخاذ ایدلمیوردی . دولت عثمانیه‌نك سیاست خارجیه‌سنی همان کاملاً احمد پاشا اداره ایدییوردی . دها طوغروسی محمود اولك خارجیه ناظری ، خمبره‌جی احمد پاشا ایدی .

احمد پاشا ، فرانسه‌نك تشویقی ویاردیمی ایله باب عالینك پولونیا اوغورنده سلاحه صارلماسنی کمال صمیمیتله آرزو ایدییوردی . یالکز ، درمیان ایتمش اولدیغی شرائط خارجنده تشبثاتده بولونمایی موافق کورمیوردی . آنك فکرنجه ، دولت عثمانیه ایله فرانسه‌نك شرف

ومنافعنی تأمین ایده‌جك یکانه چاره ، قطعی بر اتفاق ایدی . بو مسئله حقنده یازمش اولدیغی لایحه‌لردن بعضلرینی (ورسای) یه کوندرمش ، فرانسه‌یی اقناع ایتمك ، عثمانلیلرله اتفاق عقدینه مجبور ایله‌مك ایسته‌مشدی . احمد پاشا ، تورکیه‌نك منافعنی‌ده نظر دقته آلدیغی جهتله فرانسه حکومتی طرفندن وقوع بوله‌جق شفاهی بیاناتك قبول ایدلمه‌سنی توصیه ایتمش ، مثال اوله‌رق‌ده وقتیله اون دردنجی‌لوئینك عثمانلیلرله مشترکاً حرکت ایتدیکی حالده (ریسویق) قونغره‌سنده عثمانلیلرك منافعنی قطعیاً نظر اعتباره آلمدیغنی ایلری‌یه‌سورمشدی . دها صوکرا ، فرانسه سفیرینك تحریری جوابی ویردیکی زمان ، احمد پاشا بوجوابده مندمج احتیاطلری، قاچاماق یوللری تماميله کشف ایتمشدی . بونك اوزرینه فرانسه سفیری باب عالینك تدافعی سیاستی قارشیسنده متوالی مشکلاته معروض اولمشدی . باب عالی فرانسه سفیرینك تکلیفنی احتیاطکارانه تلقی ایدییور ، کندیسنه قطعی هیچ بر جواب ویرمیوردی . باب عالینك ارزو ایتدیکی شی ، تحریری بیاناتدن دها قطعی ودها واضح تأمینات آلمق ، هیچ اولمازسه فرانسه قرالندن سلطان محمود اوله بوتأميناتی حاوی برنامهٔ مخصوص کوندرلمسنی تأمین ایله‌مکدی . باب عالی ، خبره‌جی احمد پاشانك

بتون افکارینه تسلیمیت تامه کوسترمش اولسه ایدی ، بو ارزوسنه بلکه موفق‌اوله‌بیلیردی. فقط احمد پاشانك طبیعتی ، حتی احـوال وجدانیه‌سی بو موفقیتی عقیم براقمشدی . احمد پاشـا غایت حریص بر ذات ایدی . اوروپانك اك بویوك پرنسـلریله اوغراشمایه ، اونلرله بوی اولچوشمکه آلیشقین بولندیغی جهتله سلطان محمود اولدن نائل اولدیغی رتبه‌لر احتراصاتنی بر درلو تسکین ایده‌مه‌مشدی . کندیسی واقعا اسلامیتی قبول ایتمشدی؛ فقط بو قبول ، قنـاعت وجدانیه سـائقه‌سی اولمقدن زیاده منفعت طولاییسیله ایدی . احمد پاشا اسـلاملری علی‌العموم غیر مترقی برعرق عد ایدییور ، کندیسـنی سوق طالعله اسلاملر ارەسنه دوشمش تلقی ایله‌یوردی. اسلاملردن کوردیکی الطاف ومراتبی کندیسی ایچون موجب شرف عد ایتمیوردی .

یکانه دوشوندیکی شی ، کندیسی ایله هم‌عیار اولان اوروپا پرنسلرینك حرمتنی جلب ایتمك، باب عالی نزدنده حائز اعتبار رجاله تحکم ایله‌مك ، بالخاصه اوروپا حکو-متـلرینی آرزو وافکارینـه رام ایتمکدی . بر زمان اولمشدی که، اوروپادن اسـتانبوله کلن مرخصلر اولا احمد پاشایه اهمیت ویرمه‌مشلر ، فقط معاونتندن محرو-میتك ایشلرینی عقیم براقه‌جغنی حس ایدر ایتمز کندیسیله

مناسبات صمیمانه تأسیسنه باشلامشلردی . اوروپاده درجهٔ ثانیه‌ده بولنان حکومتلر، هپ احمد پاشانك معاونتنی استحصاله چالیشمشلردی . احمد پاشایی رسمی بر مأمور تلقی ایدرك ، حضورینه قبول اولنمایه خواهش کوستر- مشلردی. حتی انکلتره ایله فلمنك‌ده بو قاعده‌یه تبعیتدن کری طورمامشلر ، احمد پاشایه شرابلر وشروبلر اکرام ایتمشلر ، ترجمانلرینی کوندرمشلردی .

نهایت احمد پاشا ، ایچلرندن آیرلدیغی کیمسه‌لرله همبزم الفت اولمغه باشلامشدی . یالکز فرانسه سفیری مارکی دوویلنوو ، حکومتندن آلدیغی امره امتثال ایدرك دیکر رفقاسنك اثرینه تبعیت ایتمه‌مشدی . احمد پاشا ایسه وطنداشی اولان بر سفیرك بو اجتنابندن چوق متأثر اولمش ، بو تأثرینی برچوق دفعه‌لر آشکار بر صورتده بیان ایله‌مشدی .

نهایت ویلنوو ، استانبولده دها زیاده بر ایش کوره‌بیلمك ایچون حکومتنك اوامری خارجنده حرکته قرار ویرمش ، احمد پاشا ایله خفی بر ملاقاتده بولو- نمشدی. فقط سفیرك بو پك کیج واقع اولان مراجعتی احمد پاشانك اغبرارینی ازاله ایده‌مه‌مشدی . احمد پاشا یالکز سیاسی سببلردن متأثر دکلدی ؛ فرانسه سفیرینه قارشی شخصی عداوتلری‌ده واردی. خصوصیله عثمانلی

طوپراغنه آیاق باصدیغی زمان وطنداشنك کندیسنه قارشی کوستردیکی لاقیدی‌یی ، بوسنه‌ده چکیردیکی حیات الیمی بر درلو اونوتامیوردی. ویلنووك کندیسنه قارشی کوستردیکی رسمی اوضاعه تحمل ایده‌میور ، کندیسی دها اصیل برعائله‌یه منسوب اولدیغی جهتله فرانسه سفیرینه (صوکرادن کورمه) نظریله باقیور ، عثمانلی قاووغی آلتنده فرانسزلق حسیاتنی ، زادکانلق غرورینی محافظه ایدییوردی . بناءً علیه احمد پاشا ایله مارکی دو ویلنوو بیننده‌کی عداوت، مذاکراتك حسن نتیجه‌یه منجر اوله‌میه‌جغنه دلالت ایدییوردی .

دولت عثمانیه ایله فرانسه بیننده بر اتفاق عقد ایدیله‌مه‌مسنه بوشخصی خصومتله برابر احمد پاشانك طبعاً حائز اولدیغی نقائصك‌ده تأثیری اولمشدی . احمد پاشا، واقعا ایی بر رجل حکومت ایدی؛ فقط کندیسنده احتیاط وکتم اسرار خاصه‌سی کلیاً مفقود ایدی . مارکی دو ویلنوو، احمد پاشادن بحث ایتدیکی صره‌ده : « کتم اسرار ایتمه‌مسنك تأثیراتی، عنادنده دها مضردر. ادارهٔ حکومت احمد پاشایه تفویض اولندیغی کوندن اعتباراً عثمانلی ایمپراطورلغنده اسرارك آدی قالمامشدر » دییوردی. فرانسه سفیرینك بوسوزلری بویوك برحقیقتی جامعدی. بو دورده ، ماضیلری مشکوك ، مملکتلرنده دیکیش

طوتدیرامایان ، منفی ویامهاجر، منفعتلرینی تأمین ایچون اسلامیتی قبول ایدن نه‌قدر سرسری وارسه ، جمله‌سی خمبره‌جی احمد پاشانك اطرافنه طوپلانمشدی . احمد پاشا ایسه بونلری خیر خواهانه ، صمیمانه قبول ایتمش ، کندیلرینه تشویقاتده بولونمش ، هر برینی بر خدمتده استخدامدن کری طورمامشدی . صوکرا سرصاقلامق عادتی اولمدیغی ایچون دولتك الك کیزلی ایشلرینی بو تهلکه‌لی معاونلرینك یاننده راست کله اورتایه آتمش ، ذهننده تاصارلادیغی جسیم پلانلری ایلری‌یه سورمش ، أونی بر طاقم سرسریلره اجتماعکاه یاپمشدی . روسیه وآوستریا حکومتلری ایسه بو غلبه‌لك ایچنده کندیلرینه برر جاسوس تدارك ایتمکه موفق اولمشلردی .

بو صورتله روسیه و آوستریا حکومتلری کرك فرانسه‌نك جوابلرندن ، کرك باب عالینك مقابله‌سندن ، فرانسه‌یه قارشی مطالباتندن حرفیاً خبردار اولمشلر ، باب عالی ایله فرانسه‌نك تشبثاتنی عقیم براقمق ایچون ایجاب ایدن تدابیره توسل ایله‌مشلردی . باب عالی ، وطنك الك مهم امورینی ، عثمانلیلق حسیاتندن اوزاق ، وطنله هیچ برعلاقه‌یی حائز اولمایان بر شخصه تودیع ایله‌دیکندن طولایی تشبثاتندن نافع نتیجه‌لر حاصل اولمادیغنی کورمش ، ایکی حکومت بیننده دوام ایدن

مذاکرات عقیم قالمشدی . احمد پاشا ، بواتفاقه یکی بر شکل ویرمك ایچون باب عالی ایله اسوه‌چ بیننده تدافعی و تعرضی بر معاهده عقدینی دوشونمشدی . او زمان فرانسه ، دولت عثمانیه ایله معاهده عقد ایتمش اولمامق ایچون طوغرودن طوغری‌یه اسوه‌چله عقد اتفاق ایده‌جك ، بوصورتله باب عالی‌یه قارشی بالواسطه تعهدات آلتنه کیرمش بولونه‌جقدی . احمد پاشانك بو تشبثاته جرأت ایتمسنه ، اسوه‌چ قرالنك برمکتوبی سبب اولمشدی . قرال ، خمبره‌جی احمد پاشایی وقتیله طانیدیغی ایچون کندیسنه کوندردیکی بر مکتوبده ، لیاقت و اقتدارینی مدح ایتمش ، استانبوله کلدکدن صوکراده کندیسنی تبریك ایدرك : « اك نهایت بر دین صاحبی اوله‌بیلدك ! » دیمشدی . چونکه احمد پاشانك او زمانه قدر روابط دینیه‌دن محرومیتنی بیلدیکی ایچون اسلامیتی قبول ایتمش اولمسنه حیرت ایله‌مشدی .

باب عالی ایله ورسای بیننده مذاکرات اجرا ایدلدیکی صره‌ده ، روسلر فرصتدن استفاده ایدرك پولونیاده استانیسلاس فرقه‌سنی تمامیله ازمکه موفق اولمشلردی . آرتق او تاریخدن اعتباراً دولت عثمانیه‌نك پولونیایه معاونت ایتمسندن هیچ بر فائده مأمول ایدیله‌مزدی . فرانسه ایسه ، شرقده دوچار اولدیغی مشکلاتدن بیزار ، سلاح

بدست اوله‌رق قالمش ، فقط وقتنی بیهوده یره کچیرمه‌مك ایچون ایتالیاده اسپانیا منافعنه چالیشمایه مجبوراولمشدی. بونك اوزرینه استانبولده دوام ایدن مذاکراته‌صورت قطعیه‌ده نهایت ویره‌رك « برنجی فرانسـوانك اثرینه هیچ بر زمان تابع اولامایه‌جغنی » بیان ایله‌مشـدی (١١٤٨). بوکا مقابل آوستریا ایله برمعاهده عقد ایدرك (لورره‌ن) اراضیسنك تلافیٔ مافات ضمننده استانیسلاسه ویرلمسنی تأمین ایله‌مشدی . پولونیالیلر ایسـه روسلرك تحکمنه‌هیچ سس چیقارمامشلر، آتیاًدوچار اولاجقلری اسارتك مقدماتنه کرفتار اولمشلردی . بوصورتله دولت عثمانیه ایله فرانسه ، پولونیایی قورتارمق ایچون اللرینه کچن فرصتی غائب ایتمشلردی . بو مذاکرات اثناسـنده خمبره‌جی احمد پاشا اوروپانك سیاست‌عمومیه‌سی اوزرینه اجرای تأثیر ایتمش ، عثمانلی خدمتنده مستخدم اولدیغی حالده شرقده فرانسـه منافعنی کوزه‌ته‌رك ، فرانسـه‌یی آرزوسی خلافنه تشبثلره سوق ایلیه‌رك خدمت ایتمکی دوشونمشدی . خمبره‌جی احمد پاشـا ، بوتون بو افعاله باب عالی نزدنده حائز اولدیغی اعتباره کووه‌نه‌رك تشبث ایله‌مشدی. احمد پاشانك حالت‌فکریه‌سی هنوز باب عالی رجالنجه آکلاشیله‌مامشدی .

پولونیا، روسیه‌نك نفوذی آلتنه کیردکدن صوکرا،

دولت عثمانیه حرب تهلکه‌سنه آتیلمقدن ینه کری طورمامشدی. روسیه ایله آوستریا، پولونیانك ضبطندن صوکراده حربه دوام ایله‌مشلردی . اوزمان روسیه‌نك نظر اشتهاسنی جلب ایدن یالکز بر مملکت واردی ، اوده تورکیا ایدی. فرانسه‌ایله تورکیا بیننده‌کی مذاکرات حسن نتیجه‌یه منجر اولامادیغی برصره‌ده دولت‌عثمانیه‌یه تعرض ایتمك روسیه ایچون پك نافعدی .

روسیه حکومتی ۱۱٤۹ ده (آزاق) قلعه‌سنه تعرض ایدرك مخاصماته باشلامشدی . اوسنه ، آوستریاده کویا طرفین بیننده توسط اجراسی ایچون مداخله ایدرك روسیه‌یه التحاق ایله‌مشدی . هر ایکی حکومت ، دولت عثمانیه‌یه تعرض ایتدکلری تقدیرده قولای بر مظفریت استحصال ایده‌جکلرینه قانع اولمشلر، عهده‌لرینه اصابت ایده‌جك حصه‌لری اولدن قرارلشدیرمشلردی . روسیه حکومتی قره دکزك شمال ساحللرینی الده ایده‌جك ، بوراده واسع کورفزلره بارینديره‌جغی دونانما ایله‌ایجابنده استانبولی تهدید ایلیه‌جکدی .

آوستریانك مقصدی‌ده بوسنه‌یی ویا هیچ اولمازسه بو ولایتك قسم اعظمنی‌اله کچیرمك، بو سایه‌ده شرقده‌کی وضعیتنی تحکیم و ایتالیاده غائب ایتدیکی نفوذ و اراضی‌یی تلافی ایله‌مکدی . ایکی حکومت بو نتیجه‌لری الده

ایتدکدن صوکرا ، احوال مساعد ظهور ایدرسه ، فتوحاتی دها ایلری‌یه کوتوره‌جکلر ، تورکیا ایله تماماً قطع حساب ایله‌یه‌جکلردی . روسیه حکومتی ، استانبولده لازم کلن أنتریقه‌لری چویرمکدن کری طورمیور ایدی . حتی روسیه‌نك درسعادت سفیری ویشنیاقوف ، حکومت متبوعه‌سنه یازدیغی بر راپورده ، موسقوف عسکرلری ممالك عثمانیه‌یه داخل اولور اولماز خرستیان اهالینك عثمانلیلر علیهنده عموماً عصیان ایده‌جکلرینی اخبار ایدییور ، بیاناتنه شو صورتله ختام ویرییوردی :

« ولایتلرده‌کی روملر ، حتی بلغارلر ، اولاحلر ، مولداولر وسائره ، ظلمدن قورتولمق ایچون او درجه عزم کوستریورلر وروسیه‌یه او رتبه صداقت ابراز ایلیورلرکه ، ایلك فرصده ذات حشمتانه‌لری، ظهورینه انتظار ایتدکلری خلاصکار اوغرنده جانلرینی فدا ایتمکدن کری طورمیه‌جقلر ... بوکون حیاتنك صوك دمنده بولنان باربارلغك (!) تحکمی آلتنده یاشایان بوتون حقیقی خرستیانلرك قلبنده ذات حشمتانه‌لری صورت مشروعه‌ده حکمران بولونیورسکز ! »

روسلرك بو حرکتلری غایت ظالمانه ایدی. دولت عثمانیه بو درجه أليم بر تعرضه دوچار اولمامشدی .

روم ایلنده‌کی اردو دائماهزیمته کرفتار اولمشدی. سلطان احمد ثالث دورینك صوك اون ایکی سنه‌سی نسبةً صلح ومسالمت ایچنده کچمش ، فقط مملکتك آتیسی ایچون اردوده مهم اصلاحات اجرا ایدیله‌مه‌مشدی.(پته‌روارادین) فلاکتی کچرکچمز حربك بوتون آجیلری ، بوتون فلاکتلری اونوتولمشـدی . تورکیا پریشـان بر حالده ایدی . همان هرکس ، دولت عثمانیه‌نك انقراضندن بحث ایدییور ، یوم فلاکتك قریب الظهور اولدیغنی سویله‌یوردی .

بو صوك موفقیتسزلکك مسـببی خمبره‌جی احمد پاشا اولمشدی. احمد پاشا ، عثمانلیلری فرانسزلره قارشی مجتنب بر وضعیتده بولندیرمش، دولتك اسرارینی فاش ایتمش ، روسلرله آوستریالیلره یکی بر جرأت ویره‌رك تورکیایی یالکزباشنه أزمك فرصتنی وجوده کتیرمشدی. بو تهلکه ظهور ایدر ایتمز سلطان محمود اولك خمبره‌جی باشیسی عسـکری فعالیتلر ابرازینه باشلامشدی . فقط دیپلوماتلقدن صوکرا درعهده ایله‌دیکی وظیفۀ عسکریه‌ده اولدقجه موفقیت کوسـترمشدی . احمد پاشـا تورکجه‌یه واقف اولمدیغی ایچون امور دولته طوغرودن طوغری‌یه مداخله ایتدیرله‌مشـدی ؛ فقط عسـکری اصلاحات خصوصنده اولدقجه سربست براقلمشـدی . چونکه

زمان کچدکجه خمبره‌جی احمد پاشانك حالت فکریه‌سی باب عالی ارکانجه‌ده معلوم اولمیه باشلامشدی. احمد پاشا که استانبولده، که حدود بویلرنده عرض اندام ایدرك مملکتك مدافعه‌سی ایچون لازم کلن ترتیباتی اتخاذدن کری طورمیوردی. همان هر کون عثمانلی اردوسنك اصلاحی ایچون پروژه‌لر، مخطره‌لر، خریطه‌لر تنظیم ایدییوردی. خمبره‌جی احمد پاشا، عثمانلی اردوسنده تسلیحاتی، تعبیه وسوق‌الجیشی اصلاح خصوصنده مهم خدمتلر ایفا ایله‌مشدی. احمد پاشانك وصایاسی اوزرینه، هجومده ایلك صفلرده مزراق قوللانلمش، یکیچریلره یکی بر اصول محاربه تعلیم ایدلمشدی. او زمانه قدر بوتون قطعه‌لر دشمنه آغر وطوبلی بر کتله حالنده راست کله تعرض ایدرلردی؛ قولك باش طرفی ایلك مصادمه‌ده مدافعه‌یه تصادف ایدر ایتمز، کریده‌کی قسملر عاطل بر حالده قالیرلردی. بونك اوزرینه اولا بر قارغه‌شلق، صوکرا انهزام باش کوستررردی. احمد پاشانك توصیه‌سی اوزرینه یکیچریلر منفرد قطعه‌لر وجوده کتیرمشلر، سربستیٔ حرکتی غائب ایتمه‌مك اوزره آره‌لرنده ارتباط تأسیس ایله‌مشلر، بو سایه‌ده محاربه‌یه تکمیلی قوتلریله اشتراك ایتمکه موفق اولمشلردی. سوق‌الجیش خصوصنه کلنجه: احمد پاشا روسلری

اس الحركاتدن دائمـا اوزاق بولندیرمق طریقنی موافق کورمشدی .

عثمانلیلر ، احمد پاشانك بو وصایاسندن استفاده ایتمشلر ، فطری عسکرلکلرینه انضمام ایدن جسارتلری سایه‌سنده موفقیتله ایش کورمکه باشلامشلردی . روسلرله آوستریالیلر ، دولت عثمانیه‌یه قارشی آچدقلری حربده کندیلرینی یکی بر سوق الجیش قارشیسنده بولمشلردی . روسلر ، خطوط اتصالاتك اوزونلغندن طولایی سفالت وخسته‌لقله بیتاب قالمشلردی. آوستریالیلر ایسه بوسنه‌نك طاغلق اراضیسنده قوتلر آییرمغه مجبور اوله‌رق هیچ برمهم موفقیت استحصال ایده‌مه‌مشلردی. او زمان عثمانلیلر بو موفقیتلردن بسبتون جرأت بولمشلر ، بالآخره تعرضه کچه‌رك (اورصووا)یی آلمشلر ، (بلغراد)ی تهدید ایتمکه باشلامشلردی . خمبره‌جی احمد پاشا سیاسةً ایفا ایده‌مدیکی وظیفه‌یی حرباً پك کوزل ایفا ایله‌مشدی. احمد پاشانك بو حرکتی فرانسه سیاستنه پك موافقدی . عثمانلی اردوسنك موفقیتی فرانسه‌نك شرقده تزیید قوت ایتمسنی تأمین ایله‌یه‌جکدی . بو سببدن فرانسه حکومتی بر طرفدن باب عالی‌یی قطعیاً عزمندن کری طورمیه‌رق برقات دها تزیید شدت ایله‌مکه تشویق ایدییور ، دیکر جهتدن

روسیه و آوستریایی تهدید ایتمکدن کری طورمیوردی. حتی آوستریاایله روسیه‌نك مخاصماته نهایت ویره‌رك فضله مطالبده بولونماملرینی تکلیف ایدییور، عکس تقدیرده شمالدن تعرض ایده‌جکنی بیان ایلیور ایدی. فرانسه حکومتی بی طرف دولتلرك کافه‌سی اوزرنده اجرای نفوذ ایدییور، اوروپا مسالمتی ایچون تورکیانك بقاسی لزومنی ایللك دفعه اوله‌رق ایلری سورییوردی. آرتق فرانسه‌نك درسعادت سفیری ویلنوو، باب عالینك مقررات سیاسنده یکانه مرجع طانمشدی. امور سیاسیه‌نك کافۀ شعباتنی اداره ایلدیکی کبی، ایجابنده عسکری وصایاده بولنمقدن‌ده کری طورمامشدی. کذا، خمبره‌جی احمد پاشا ایله بینلرنده موجود نفاقدن‌ده اثر قالمامشدی. ایکی فرانسز أل أله ویرمشلر، عین مقصد، عین‌هدف ایچون چالیشمغه باشلامشلردی. فقط بو ایکی فرانسزك ائتلافی اوزون مدت دوام ایتمه‌مشدی. فرانسه سفیری ویلنوو عزم‌ومتانته مالك اولمقله برابر نفوذ نظر صاحبی ایدی. ویلنوو پك ایی کورییوردی‌که، عثمانلیلرك بو غیرمأمول موفقیتلری پك‌اوزون‌سورمیه‌جکدی. بناءً علیه بو موفقیتدن استفاده ایدرك برصلح عقد ایتمك، دولت عثمانیه‌نك ضعفنی هیچ اولمازسه اوروپایه بللی ایتمه‌مك لازمدی. بو صورتله هم عثمانلی دولتنك تمامیتی محافظه

اولنه‌جق ، هم ده اوروپا، عثمانلی مظفریتلرینك تأثیری
التنده قاله‌جقدی. ویلنوو، روسیه وآوستریا قابینه‌لرینك
صلحه میال اولدقلرینی حس ایدر ایتمز ، بتون غیرتنی
عقد صلحه صرف ایله‌مشدی . ویلنوو ، عثمانلیلره
اولا متانت، ثانیاً تدبیر توصیه ایتمکدن خالی قالمیوردی.

یکی خارجیه ناظری آمه‌لو ، فرانسه‌نك درسعادت
سفیری ویلنووه کوندردیکی برمکتوبده عثمانلیلره متانت
توصیه ایدییور ، و :

« دولت عثمانیه‌نك شان وبقاسیله قرال حضرتلری ده
علاقه‌دار بولندقلری جهتله دولت عثمانیه‌یی بویله برحال
فلاکتده کورمکه لاقید قالامازلر . باب عالی رجالنه
تأميناً بیان ایده بیلیرسکزکه ، قرال حضرتلری الیوم
باب عالی لهنده مسارعتکارانه ابراز غیرت ایله‌مکده وبو
مساعینك غیرمثمر قالمیه‌جغی‌ده مأمول‌قوی بولونمقده‌در.
فقط قرال حضرتلرینك مؤثر بر صورتده اجرای تأثیر
ایده‌بیلملری ایچون تورکلرك مستغرق اولدقلری عطالت
اویقوسندن آرتق اویانمالری و دشمنلرینك حرباً ترقی
ایتملرینی تأخیر ایچون هیچ اولمازسه بر آز قوت کوسترملری
ایجاب ایدر . تورکلر ، هر شیدن واز کچه‌رك محولرینی
تسریع ایده‌جك اولورلرسه ، قرالك بوتون مساعیسی
ثمره‌سز قالیر . »

دیبوردی . مکتوبك دها آشاغیلرنده ، تورکلر، بو وصایایه رعایت ایتدکاری تقدیرده ، کندیلرینی قورتارمق اللرنده اولدیغی بیان ایدیلیوردی .

خمبره‌جی احمدپاشا ایسه بواثناده‌بالعکس احتراصاتنه قاپیلمش ، عثمانلیلرك منافعندن زیاده آوستریادن آله‌جغی انتقامی دوشونمکه باشلامشدی . احمد پاشا حربك دوامنی آرزو ایدییور ، سنه‌لردنبری بکله‌دیکی انتقام ساعتلرینك حلول ایتدیکنی ، آرتق آوستریایه قطعی بر هجوم ایدرك خصمی ایله کوکس کوکسه کله‌جکنی دوشونیوردی . احمد پاشا ، محاربه میداننده اوزاقده بولونمقدن متأثر اولیور ، یالکز مشاورلك وظیفه‌سی ایتمکه تحمل ایده‌میوردی . آوستریایه کیرمك ایچون قلبنده‌تحملسوز بر آتش کین وعداوتك فوران ایتدیکنی حس‌ایدییوردی. احمدپاشا ینه اسکی‌پلانلرینی دوشونمکه باشلامش ، ماجارستانی آیاقلاندیرمق ایچون لازم کلن تدابیره توسل ایله‌مشدی .

بوصره‌ده استانبوله پك یاقین بر محلده ، (تکفور طاغی) نده، منفی برماجارپرنسی ، راقوچی یاشایوردی. راقوچی ، ماجارستانك استقلال مبارزه‌لرنده فداکارانه غیرت کوسترمشدی . راقوچی‌نك نامی مجارستانك همان هر طرفنه یاییلمش ، هرکس طرفندن تبجیل

اولونمشدی. راقوچی نامنه انشاداولونان حرب شرقیلری وطنك اك صاف واك صمیمی صداسی کبی بوتون قلبلری تتره‌تمشدی . راقوچی ، طرفدارلرندن برقاچ کشی ایله وطنندن آیرلمش ، سلطان احمد ثالثك حمایه‌سنی استرحام ایله‌مشـدی . بونکله برابر وطنك اسـتقلالی ایچون مبارزه‌دن‌ده خالی قالمامشـدی . راقوچی ، کوزلری وطننه مرکوز ، بوتون ماجارلری آیاقلاندیرمق ایچون ایلك فرصته انتظار ایدییوردی . خمبره‌جی احمد پاشـا سـلطان احمد ثالث دورنده تورکیایه کلدیکی زمان ، راقوچی (تکـفور طاغی) نده متأثرانه برحیات امرار ایدییوردی (۱) . احمد پاشا همان درحال راقوچی ایله مناسبت پیدا ایتمش ، بر مدت صوکرا دائرهٔ صمیمیتنه کیره‌رك ماجارسـتان حقنده‌کی امیدلرینی تقویه ایتمکه باشلامشدی . فقط طونه بوینده ایلك قوتلر مصادماته باشلادیغی صره‌ده راقوچی‌ده وفات ایله‌مشدی. احمد پاشا بوضیاعدن پك متأثر اولمش، فقط ینه امیدینی کسمیه‌رك راقوچینك اوغلنه مراجعت ایتمشـدی . کنج پرنس

(۱) راقوچینك (تکـفور طاغی) نده اقامتی اثناسنده ، معیتی ارکانندن میکه‌ش، تورکیانك احوالنی مصـور بر چوق مکتوبلر یازمشدر . بومکتوبلر کرك تاریخ عثمانی وکرك ماجار ادبیاتی ایچون فوق‌العاده بر اهمیتی حائزدر . مکتوبلرك ماجارجه‌سی غایت نفیس بر صورتده مطبوعدر .

احمد پاشانك مراجعتنه قارشی مترددانه طاورانمش ، بویله مسؤلیتلی برایشه کیریشمکدن اجتناب ایدرك اسپانیا ویافرانسه‌ده یاشامق ایسته‌مشدی . فقط احمد پاشا ، کنج پرنسه باباسنك وصیتدن ، وطننك دوچار اولدیغی فلاکتلردن بحث ایتمش ، کندیسنه یازدیغی برمکتوبده شو صورتله مطالعه درمیان ایله‌مشدی :

« سزه یالکز شونی تخطر ایتدیره‌یم : وطننی تبدیل ایتمش بعض بویوك خاندانلر واردرکه بونلر طبق طپراغنی دکیشدیرن قوجامش آغاجلره بکزرلر . بو آغاجلرده ، اولجه اورمانلری تزیین ایتدکلری زمان موجود لطیف یشیللکدن ، قوتلی عصاره‌دن اثر یوقدر . بو آغاجلر دائما قوتدن دوشرلر ، بر قاچ سنه صوکرا ایسه کوکلرندن قورورلر . یاپراقسز ومیوه‌سز ، چیلاق کوکده‌لردن باشقه برشی عرض ایتمزلر . ایشته بونلر کبی ، فرانسه و اسپانیایه کیتدیککز زمان نه قادار بویوك اولور ایسه‌کز اولکز ، معروف بر تبعه‌دن باشقه بر صفتی حائز اولامازسکز . حال بوکه خاطرهٔ شان وشرفی محافظه اولونان پدریکزك اثرینه تبعیت ایلر وسزك ایچون نجه مساعد کورونن احوالدن استفاده ایدرسه‌کز ، وقتیله خاندانکزك النده بولونان اموال و اراضی‌یی استرداد ایلر ، مقام حکمداری‌یی ده احراز ایدرسکز . نجه بو صورتله حرکت ، هرنه درلو تسهیلاتی جامع و هرنه کبی منافعی حائز اولورسه اولسون ، دنیانك اك بویوك برحکمدارینك تبعه‌سی اولمقدن دها خیرلیدر ! »

خمبره‌جی احمد پاشا ، بو مکتوبیله کنج راقوچی‌یی درحال اقناعه موفق اولمشدی . کنج پرنس بوحرارتلی

سوزلره اینانمش ، تکفور طاغنده بولونان ماجارلره کندیسنی بر رئیس ، بر پرنس ، بر بابا کبی طانیتمغه باشلامشدی. صوکرا احمدپاشا، احرازایلدیکی مظفریتدن مغرور اولان باب‌عالی‌یی تشویق ایتمش، کنج راقوچی‌یی استانبوله چاغیرتمش ، عهده‌سنه اردل بکلکنی ویر- دیرمشدی . احمد پاشا بوموفقیتی الك بویوك بر مظفریت عد ایتمشدی . حتی راقوچی ، بر حکمدار کبی سرای همایونه قبول اولنوب‌ده کندیسنه بکلك فرمانی ویرلدیکی زمان ، سرورندن نه یاپه‌جغنی شاشیرمشدی . فی الحقیقه اوکون سلطان محمود اول کنج راقوچی‌یی اردل بکی وماجارلرك رئیسی اولمق اوزره طانیمش، کندیسنه اولانجه قوتیله ظهیر اوله‌جغنی وعد ایتمشدی . خمبره‌جی احمد پاشا بوموفقیتی احراز ایدر ایتمز راقوچی‌یی درحال طونه‌ساحللرینه کتیرمشدی. پاشااویله ظن ایدییوردی که، ماجارستان خلقی کنج پرنسلرینی بر کوروشده تتره‌یه‌جکلر، عظیم بر غیرممنونلر فرقه‌سی حالنده طوپلانه‌جقلر ، راقوچی‌یی بر لوای خلاص ، خمبره‌جی احمد پاشایی بر رئیس فداکار اولمق اوزره طانیاجقلر ایدی ! فقط برچوق حاللرده اولدیغی کبی،بواثناده‌ده خمبره‌جی احمد پاشانك تخیلاتی سریع الزوال بر بولوط کبی صییریلوب کیتمش ، پاشانك نظرلری اوکنده ألیم ، املسوز بر

بوشلق پیدا اولمشدی. احمد پاشا، آوستریانك استبدادی آلتنده یاشایان ماجارلری همان خوابیده بر حالده بولمشدی. راقوچینك کنج اوغلی ایسه بر ملتی آیاقلاندیرا بیله‌جك اوصافی ابراز ایده‌مه‌مشدی. هیچ بر کیمسه کندیسنه طرفدار چیقمامشدی. هیچ بر فرد راقوچینك سنجاغی آلتنه کلمك ایچون کندیسنده آرزو حس ایتمه‌مشدی. راقوچی، بر قاچ آی صدر اعظمك اردوسی پیشنده ملول و متأثر طولاشمش، موجودیتی ایله عثمانلیلره خدمت ایتمکدن زیاده، عثمانلیلرك ایشلرینی سکته‌دار ایتمکه باشلامش، نهایت اولوم کندیسنی ده، عثمانلیلری ده خلاص ایله‌مشدی.

خمبره‌جی احمد پاشا، عثمانلیلری سیاسةً مشکل بر موقعه قویدیغی کبی صوك املندده موفق اوله‌مامش، نهایت بتون بو موفقیتسزلکلریله باب عالی ارکانن[ه] قارشی نه ماهیتده اولدیغنی اثبات ایله‌مشدی.

خمبره‌جی احمد پاشا استانبوله عودتنده بتون نفوذینك قیرلدیغنی کورمشدی. آرتق باب عالی احمد پاشانك ماهیتنی له‌الحمد آکلایابیلمش، آرا و مطالعاتنی صورمامغه باشلامشدی. حتی رئیس الکتاب، احمد پاشادن بحث ایدرکن: «بو حریف اوچ آغزله ییور، ینه طویمیور. اك زیاده ییدیکی یرلر ترکیا، فرانسه، سجیلتین..»

دیمشدی . باب عالینك آرتق هیچ بر طرفه امنیتی قالمامشدی ؛ نه احمد پاشانك جنکاورانه تشجیعاتنی ، نه‌ده فرانسه‌نك صلحپرورانه تلقیناتنی دیکلیوردی . احمد پاشانك کوزدن دوشمه‌سی یاقلاشمشدی . احمد پاشا معیتنده‌کی خمبره‌جیلر ، تعلیملرینی اوروپا اصولنده یاپیورلردی . شمدی اوروپا اردولرینه بر قات دها بکزه‌مك ایچون معاشلرینی‌ده منتظم آلمق ایچون عصیان ایتمشلردی . خمبره‌جیلرك بو حالی ، احمد پاشانك سقوطنی بر قات دها تسریع ایله‌مشدی . برکون احمد پاشا (١١٥١) باب عالی‌یه کلدیکی زمان شدتلی بر آزار ایشیتمش ، درحال بر کمی‌یه بیندیریله‌رك تحت‌الحفظ آناطولی‌یه ، قسطمونی‌یه آشیرلمشدی .

احمد پاشانك تورکیاده اویاندیردیغی غیرت وفعالیت اوروپانك نه درجه نظر دقتنی جلب ایتمش ایسه ، سقوطی‌ده همان‌عین تأثیری حاصل ایله‌مشدی. خمبره‌جی باشینك سقوطی بویوك بر حادثه عد ایدلمشدی . (ورسای) ده اون بشنجی لوئی قونتك اقرباسنه بیان تأثر ایتمش ، دها صوکرا وولته‌ر ، احمد پاشانك وقتیله پرنس اوژه‌نله موجود رقابتلرینی ایما ایدرك « تحف ! نصل اولمش‌ده صدر اعظمی دوئلloویه دعوت ایتمه‌مش ! » دییه استهزا ایتدکدن صوکرا احمد پاشانك

آناطولیده کچیردیکی حیاتدن بحث ایدرك : « ایی که ، بربرینی متعاقب بوتون وزرا ایله بوزوشوب چینه قدر کیتمکه قالقمامش ! » دیمشدی . احمد پاشا منفاسنده بیله نظر دقتدن دور قالمامشدی . فقط احمد پاشانك ایزینی تعقیب ایتمك بالطبع اوروپالیلرجه غایت مشکلدی . بعضیلری عربستانك قیزغین چوللرنده ، بعضیلری‌ده قره‌دکز ساحللرنده غائب اولدیغی تخیل ایله‌مشلردی . حال بوکه احمد پاشا ، تورکیانك مهم بر ولایتنده ، قسطمونیده اوطوریوردی . فرانسه سفارتخانه‌سی کاتبلرندن موسیو پەیصونەل احباسندن برینه یازدیغی مکتوبده احمد پاشانك منفا حیاتنه دائر آتیده‌کی معلوماتی ویریبوردی :

« احمد پاشا ایش کورمدن طورامیه‌جغی ایچون بوراده درحال کندی استراحتنه وکیفنه کوره بر أو انشاسنه باشلادی . تورکیایه کلدیکی زمان ایتمش اولدیغی خطایی ایش ایشدن کچدکدن صوکرا تعمیره اوغراشیور . چونکه بر مملکتك لسانی بیلمه‌دن امر وقوماندا ایتمك امکان خارجنده اولدیغنی دها شمدی آکلایور . احمد پاشانك صحتی برکمالدر . همان هر شیدن ذوقیاب اولدیغی جهتله ، بولندیغی حالك مرارتنی اونوتمق ایچون ، هیچ شبهه ایتم ، کندیسنه مطلقا بر اکلنجه بولمشدر . »

فی‌الحقیقه احمد پاشا بو صورتله لاقیدانه بر حیات امرارینه ، احواله چارناچار تابع اولمایه مجبور اولمشدی .

بونکله برابر استقبالدن‌ده امیدینی کسمه‌مشدی . اوقاق بر کوزدن دوشمه ، احمد پاشانك جسارتنی قیراجق بر حادثه دکلدی ، چونکه کندیسی شمدی‌یه قدر کوردیکی اذیتلر ومرارتلرله بو کبی حیاته چوقدن آلیشمشدی . بوندن باشقه ، سلطان محمود اولك رجالندن بر چوق کشیلری‌ده ألده ایتمشدی . ایجابنده بونلرك معاونتنه مراجعت ایدییور ، طالعنك کندیسنه روی تبسم کوستره‌جکنه قانع بولنیوردی . فی‌الحقیقه احمد پاشا بر قاچ آی صوکرا تکرار استانبوله کلمش ، اسکی موقعنی یکیدن احراز ایتمش ، فقط اسکیدن نائل اولدیغی حرمت واعتباری کوره‌مه‌مشدی . خصوصیله فرانسه سفیری مارکی دوویلنوو ایله آره‌لرنده هیچ بر مناسبت حاصل اوله‌مامشدی . مارکی دوویلنوو صدر اعظمله برابر (بلغراد) اوکنده بولنیوردی . فرانسزلر ، شرقده‌کی نفوذلرینی تزیید ایچون دولت عثمانیه‌یه یاردم ایتمشلر ، ۱ ایلول ۱۷۳۹ (۱۱۵۲) ده عقد اولنان بلغراد معاهده‌سیله حکومت عثمانیه‌نك حقوقنی محافظه ایلمشلردی . بو معاهده موجبنجه ایمپراطور بوتون صربستانی دولت عثمانیه‌یه ترك ایدییور ، آوستریایی تورکیانك قلبکاهنه ایصال ایدن بو ولایتلره تکرار اسکی نفوذینی ادامه چاره‌لرینی‌دوشونیوردی . روسیه ایسه ، مولداوایی

ضبط وعثمانلی اردوسندن برقسمنی مغلوب ایتمش اولدیغی حالده متفقنك خطاسی یوزندن اوده ترك سلاحه مجبور اولیوردی. بناءً علیه (آزاق) قلعه‌سنی ییقمایه، قره‌دکزده هیچ برحرب وتجارت کمیسی بولندیرمامغه راضی اولیوردی . بلغراد معاهده‌سی فرانسه سیاستنك شرقده‌کی غالبیتنی اثبات ایدییوردی .

آوستریا طونه‌نك اوته یاقه‌سنه چکیلیور ، روسیه شرق دکزلرینك ، اوته‌دن بری تعقیب ایتدیکی امللرك کندیسندن بسبتون اوزاقلاشدیغنی کورییوردی . فرانسه سفیری ، بو پارلاق نتیجه‌لری حکومتنه تبلیغ ایتدیکی صره‌ده ، خمبره‌جی احمد پاشاده بوتون امللرندن محروم ، همان هرکسی کندیسندن احترازه سوق ایتمش، قومشولرندن بر تورکله تحته پرده غوغاسی ایدییوردی.

خمبره‌جی احمد پاشانك (بلغراد) مصالحه‌سندن وحتی ویلنووك سفارتندن صوکراده ، استانبولده کچیردیکی حیاتك عثمانلی حیات اجتماعیه‌سیله هیچ بر علاقه‌سی یوقدی . احمد پاشانك بك اوغلنده‌کی خانه‌سی ایکی دائره‌دن مرکبدی : بری صرف شرق اصولنده تزیین

وتفریش ایدلمشدی . احمد پاشا ، قوناغنك بو دائرەسنه عثمانلیلر آرەسنده فکر احرارانه صاحبی ذواتی قبول ایدر ، آنلرله اکثریا فلسفەدن وسیاسیاتدن بحث ایلردی . زمان اولوردی که ، نارکیلەسنك اطرافی قاپلایان دومانلری آرەسنده ، کیجه کج وقتلرەقدر طاتلی مصاحبەلر دوام ایدردی . احمد پاشا ، مسافرلرك آرەسنده اوزون وبیاض صقالی ، مطروش باشی ، ایری وجودی ایله مهیب برعثمانلی وزیری کبی قورولور ، کندیسی سائر زواردن پك کوج تفریق اولنوردی . هر هفته احمد پاشانك دوستلری عین ماصەنك باشنه دعوتلی بولنورلردی . یمك همان کاملاً فرانسز اصولی طبخ اولنوردی . مکالمه ایتالیانجه واقع اولور ، اکثریا باغچەنك سایەدار آغاجلری آلتنده دوام ایدردی . أوك دیکر قسمی ، آلافرانغه دوشمەلی ایدی . احمد پاشا اکثریا بوطرفه چکیلیر ، حالدن تجرد ایدرك ماضی‌یی تخطرله دمکذار اولوردی . یالکز باشنه قالدیغی زمان اکثریا فرانسز زادکان قیافتنه کیرردی . احمد پاشا واقعا اسلامیتی قبول ایتمشدی ؛ فقط حسب‌المنفعه تبدیل دین ایدنلر کبی اوده قطعیاً احکام اسلامیەیه رعایت ایتمەمشدی .

اسلامیته رابطەسی صوك درجه ظاهری ایدی .

أوینك قپالی طولابلرینی اك زیاده کتابلرله شراب شیشه‌لری املا ایدردی . اك صادق و اك فدا کار رفیقلری ، کتابلری ایدی. اك چوق اوقودیغی کتاب، پلوتارقك (حیات مشاهیر)ی ایدی . جانی صیقلدیغی زمانلر، وطننده یتیشن مؤلفلرك آثارینی مطالعه ایدرك دفع غمه چالیشیردی . طیشاری چیقدیغی زمان اك زیاده اوروپا سفراسنی ویا خانه‌سنه قبول ایلدیکی ذواتی زیارت ایدردی . زینت ودبدبه‌دن خوشلانماز ، صمیمانه بر حیات امرار ایله‌مکی هر شیئه ترجیح ایدردی. طالعك الجاآتنه تابع اوله‌رق استانبوله کلن وطنداشلریله کوروشمکی بویوك بر سعادت عد ایدردی . اکثریا فرانك سفارتله استانبوله کلن سفینه‌سنه منسوب ضابطلری کمال ممنونیتله قبول ایدر ، آنلرك مصاحبتندن بویوك بر ذوق حس ایلردی. آرتق، احمد پاشانك تبدیل دین ایتمسی کیمسه‌یه غریب کورونمه‌مکه باشلامشدی. خرستیانلق عالمی، پاشانك بو حالنه اهمیت ویرمز اولمشدی. احمد پاشا، استانبولده بولنان بوتون اوروپا سفراسیله ، اکابر رجال ایله خوش کچندیکی کبی بوتون سرای رجالیله‌ده مخابراتده بولنوردی. قراله یازدیغی مکتوبلر هیچ جوابسز قالمازدی. ناپولیده حکمران اولان بوربونلر ایلك اول خمبره‌جی احمد پاشانك دلالتیله باب عالیده نفوذ کسب ایده بیلمشلردی. شرقده

سیاحت ایده‌جك ذوات ، هپ احمد پاشایه توصیه اولونوردی . دها طوغروسی اوروپا ایله شرق بیننده یکانه رابطه‌یی خمبره‌جی احمد پاشا وجوده کتیرردی .

احمد پاشا استانبولدن پك ذوقیاب اولمشدی . بوغاز ایچنك روحه‌حلاوت بخش‌ایدن بدیع منظره‌لری، خارق‌العاده نظارتی ، صولرك روحه ترنملر صاچان جریان کبودیسی احمدپاشانك فعالیت دماغیه‌سی اوزرنده هیچ بر اثر رخاوت حصوله کتیرمه‌مشدی . فکراً مجلوب اولدیغی مراق وتجسسله‌اك مختلف اشیایی تدقیق وتتبعدن کری طورمامشدی . احمد پاشا، بعضاً عثمانلی سیاستنی بالذات اداره ایدر، بعضاً احوال عمومیه حقنده عثمانلی رجالنه معلومات اعطا ایتمکدن کری طورمازدی. ۱۱۵۳ دن ۱۱٦۰ سنه‌سنه ، تاریخ وفاتنه کلنجه‌یه قدر، شرق سیاستنه هر دقیقه مداخله ایتمشدی . بو دور ظرفنده احمدپاشا، غریب، مفرطانه، موافق وغیرموافق پلانلر ولایحه‌لر تنظیم ایتمکدن کری طورمامشدی . بو پلانلردن بعضلرینی تطبیق ایتمش ، بعضلرینی هیچ بر صورتله تطبیقه موفق اوله‌مامشدی . احمد پاشانك اك زیاده تعقیب ایتدیکی غایه، اوروپا ترقیاتندن ، غرب حادثاتندن عثمانلیلری خبردار ایتمك ، ترقیات غربیه‌یی تعقیبدن محرومیت کبی ترکیایی تجرد وجهالت ایچنده

پاشـاتان تعصب خسـته‌لغنه نهـایت ویرمکدی .

فی‌الحقیقه عثمانلیلرك بوتون هزیمت وفلاکتلری غربه وقوفسزلقندن ایلری کلمشـدی . غربده دین ، فکر ، صنایع و عسکرلك خارق‌العاده تبدلات وترقیاته مظهر اولمشدی . غربدن یتیشن بویوك سیمالر ، حیات اجتماعیه‌ده مدهش انقلابلر تولید ایتدکلری حالده عثمانلیلر دائما شرقك ایشلنمه‌مش ، ترقیات عصریه‌یه نسبةً قرون وسطائی برحالده قالمش عاداتنی کندیلرینه رهبر اتخاذ ایتمشـلردی . عثمانلیلردن اوروپایی کورن سـفیرلر ، عقله وله ویرن بو ترقیاتی یازدقلری سـفارتنامه‌لرده متحیرانه ووالهانه تصویر ایتمشلر ، فقط شرقك بطی وغنوده محیطنده هیچ بر اثر حرکت وجوده کتیرمه‌مشلردی .

حتی احمد پاشانك بیله باب عالیده اجرای نفوذ ایتمسنه ، حکومته بعض عسـکری و سـیاسی تدبیرلرینی قبول ایتدیرمسنه ، اوروپایی کورن ویا اوروپا ایله تماسـده بولنان بو کبی رجال حکومت توسط ایتمشلردی . ازجمله احمد پانك رأس‌کاره کچمسنه سبب اولان عثمان پاشـا ، صرف اوروپالیلرله مناسبتی تأثیریله احمد پاشـایی التزام ایله‌مشدی . طوپال عثمان پاشانك فرانسزلره فوق‌العاده محبتی واردی ! عثمان پاشـا ، یکرمی اوچ سـنه‌اول قورصـانلر طرفندن اسـیر ایدیله‌ك مالطه‌یه سـوق

اولونمشدی. او تاریخده، مالطه‌لیمان رئیسی، آرنو اسمنده بر فرانسزدی. آرنو، عثمان پاشایی کمال حرمتله قبول ایتمش، کندیسنك خلاصی ایچون لازم کلن فدیهٔ نجاتی ویرمش، عثمان پاشادن آلدیغی سوز اوزرینه کندیسنی صالیویرمشدی. کرك بو معامله وکرك ناموسنه قارشی کوستریلن اعتماد، عثمان پاشانك قلبنده عمیق بر تأثیر حاصل ایله‌مشدی. بر مدت صوکره آرنو تجارتله مشغول اولمش، نتیجه‌ده افلاس ایدنجه، عثمان پاشانك (نیش) والیسی اولدیغنی ایشتمش، طوغرو عثمان پاشایه قوشمشدی. عثمان پاشا او زمان بو مفلس تاجری حکمدارلره لایق بر دبدبه ایله قبول ایله‌مشدی. بوتون معیتنی آرنونك استقبالنه کوندردیکی کبی کچه‌جکی یرلرده دوناتدیرمش، آرنونك ضرورتنی ازاله ایده‌جك اسبابه توسل ایله‌مشدی. طوپال عثمان پاشا صدراعظم اولور اولماز ایلك ایشی آرنویی استانبوله دعوت اولمشدی. آرنویه قارشی او درجه حرمت کوسترمشدی که، کندیسنی بوتون معیتی رجال وارکانی آره‌سنده قبول ایتمش، صوکرا قلبنده مکنوز اولان علو جنابی معیتی خلقنه‌ده آکلاتمق ایسته‌مش، بتون حاضرونه آرنویی کوستره‌رك: «ایشته بن حریتمی، حیاتمی وسعادتمی بو آدمك سایه‌سنده قازاندم. ایلکنی عمرم اولدقجه اونوتامام. بوذات، اسارتم زماننده بکا

باقدی . بنی پرانغه‌دن قورتاردی . کندیسی او زمانلر پك زنکیندی . فلاکت بوتون ثروتنی محو ایتدی ؛ فقط الله بویوکدر . دنیـاده هرشی مقدراته تابعدر . چوق شکر، شمدی بن کندیسنی دوشدیکی یردن قالدیراجق بر مرتبه‌یه کلدم . وقتیله اوبکا ناصل باقدیسه ، شمدی بن‌ده اوکا اویله باقه‌جغم ! » دیمشدی .

عثمان پاشا یالکز بونکله قالمامش، بوتون فرانسزلر حقنده قلبنده درین بر محبت حس ایله‌مشـدی . حتی برکون فرانسـه سفیری ویلنووه : « قرالکزه شـویله یازیکز. ذات شاهانه فرانسه‌نك کوبکندن برصدراعظم انتخاب ایتمش اولسـه‌یدی ، بنم قدر قلبـاً فرانسزلره مجلوب اولمازدی » دیمشـدی . ایشته خمبره‌جی احمد پاشـاده بوکبی حسـیاتك تأثیریله عثمان پاشایه انتسـاب ایتمش ، بو سایه‌ده تورکیا حقنده‌کی تصـورلرینی موقع فعله قویمغه موفق اولمشدی .

احمد پاشا ، باب عالی ایله بویوك فره‌دریق بیننده مناسبات تأسیسنه غیرت ایتمش ایسه‌ده موفق اوله‌مامشدی. فرانسه حقنده‌کی افکارینه کلنجه : احمدپاشا فرانسه‌نك منافعنه ، فرانسه‌نك سیاستنه بالذات تابع اوله‌جق یرده، فرانسه‌یی کندی دستورلرینه تابع قیلق آرزوایله‌مشدی. احمد پاشا آوستریاایله روسیه‌یه قارشی فرانسه‌یی عثمانلیلره

ظهیر قیلمق ایسته‌یور ، خرستیان متفقلرینه قارشی نه معامله ایدییورسه، فرانسه‌نك عثمانلیلره قارشی‌ده عین معامله‌ده بولونمسنی تکلیف ایلیوردی . احمد پاشا فرانسه‌نك یکی سفیری قاستللان ایله توحید مساعی ایدرك بوپلانی قوه‌دن فعله کتیرمکه صوك درجه غیرت ایله‌مشدی. خمبره‌جی احمد پاشا سایه‌سنده دولت علیه ـ فرانسه مناسباتی دوستانه بر صفحه‌یه داخل اولمشدی . فرانسه‌نك درسعادت سفیری، طوپقاپو سرای همایوننك حرم دائره‌لرینه وارنجه‌یه قدر کزدیریلیور ، سفیرك کمیسی ایله کلن فرانسز طوپجیلری احمدپاشانك خمبره‌جی بلوکلرینه ادخال ایدیله‌رك اردونك فرانسزلر یاردیمیله تنسیقنه غیرت اولنیوردی. حتی پادشاهك معیتی ارکانندن بری موسیقی تحصیلی ایچون اوروپایه کوندرلمش ، عودتنده استانبولده موسیقی معلمی تعیین اولونمشدی . احمد پاشا ، فرانسه ایله باب عالی بیننده صمیمیت حاصل ایتمك ایچون سعی وغیرتدن بردقیقه کری طورمامشدی. بعضاً بوش قالدیغی زمانلر، (به‌رن) و(زوریخ) ده‌کی پروتستانلرك روم ایلی اووالرنده اسکانی ایچون لایحه‌لر تنظیم ایدییور ، ایرانی ضبط ایتمك ایچون سلطان محمود اول ایله موغول خانی بیننده اتفاق پروژه‌لری حاضرلایوردی .

خمبره‌جی احمد پاشـا یالکـز عسـکرلك و سیاستله مشغول اولمیوردی . صـنایع وتجارتله‌ده اشتغال ایتمك ایسته‌یوردی. مثلا، وقتیله بلچیقاده بولندیغی زمانلر بر چوق فابریقه‌لر کزمشدی . بوفابریقه‌لرك کافه‌سی چلیك وقلیـج فابریقه‌لری ایدی . احمد پاشـا شرقده تجاری مسئله‌لرك اهمیتنی تقدیر ایتمش ، بوکبی مسائلك سیاست عمومیه اوزرنده‌کی تأثیراتنی لایقیله آکلامشدی . احمد پاشانك الكزیاده بکندیکی برپلان واردی؛ اوده اوروپا حربلری وقوعه کلدیکی زمان آطه‌لردکزی ایله تورکیایه عائد دکزلرك بیطرفلغنی تأمین ایتمك ، قورصانلرك بو دکزلره کیرملرینه مانع اولمق ایدی .

احمد پاشا تورکیایه کلدیکی زمان مصرك وضـعیت جغرافیه‌سـنی درحال تقدیر ایله‌مشـدی . مصر الده بولندقجه باب عالی اقصای شرق تجارتنی الده بولندیره بیله‌جك، وبوندن فوق‌العاده استفاده‌ایلیه‌جکدی. احمد پاشانك فکرنجه هندیولی، مصر ایله‌بحر احمردن کچدیکی ایچون، پاشا بوطریقی اصلاح ایدرك اندن خارق‌العاده بر صورتده اسـتفاده ایله‌مکه عثمانلیلری تشـویقدن اصلا خالی قالمیور ، بحر احمر ومصر یولی ایچـون یازدیغی برلایحه‌ده شو مطالعه‌ده بولنیوردی :

« اوروپالیلر ایچنده هند شرقی یولنی ایلك کشف

ایدن ، پورتکیزلیلردر . پورتکیزلیلر بورادن غایت عظیم ثروتلر استحصال ایلدکلری کبی بوراده تجارت مؤسسه‌لری‌ده تشکیل ایله‌مشلر ، بونلردن پك زیاده استفاده ایتمشلردر . فقط سائر اقوام بحریه بو منافعه اشتراك ایدنجه، بوكار كیتدكجه آزالمشدر . شوراسی ده شایان دقتدركه ، او دورده هند تجارتی كاملاً هندلیلر، عربلر ومصرلیلر طرفندن یاپیلیردی. بونلر هندستانك مستحضرات طبیه‌سی ایله امتعه‌سنی بحر احمر طریقیله (قاهره) یه واسكندریه‌یه نقل ایدرلردی . بورادن‌ده ونديكلیلر صاتین آلوب اوروپایه كوتوررلر، سائر اوروپا اقوامنه فضله بر كار ایله صاتارلردی . باب عالی هند تجارتندن غایت مكمل صورتده استفاده‌ایده‌بیلیردی. باب عالینك بحر احمرده بر چوق لیمانلری واردر، بوحوالیده بولونان سائر ممالك ایله برابر مصر ، بوبابده لزومی اولان سفائنك انشا وتجهیزنی هرزمان تأمین ایده‌بیلیر. حتی امتعه‌یی بحر احمردن بحر سفیده نقل‌ایتمك ایچون، وقتیله اولدیغی كبی ، بحر احمردن (قاهره‌یه) قدر بر قنال ده انشا ایتمك ممكندر ... بو تجارت ، كمركلر سایه‌سنده باب عالینك وارداتنی فوق العاده آرتدیراجغی كبی تبعه‌سنی‌ده زنكینلشدیره‌جكدر ؛ بونك ایچون اسكندریه تجارتی ایستر كندیلرینه براقیلسین ، ایستر

دولتلردن برینه ویرلسین، بوملتلرهند امتعه‌سنی مصردن الوب اوروپانك مختلف ملتلرینه صاتارلر . »

احمد پاشا ، حیاتنك صوك زمانلرینی هپ بو کبی لایحه‌لر تنظیمی ایله کچیرمشدی . فقط وطنندن اوزاقده یشامق ، کیتدکجه نفسنه کران کلمکه باشلامشدی. اعماق قلبنه اجرای تأثیر ایدن سودای وطن ، اکثریا بوتون پلانلرینی نظرینه کثیف برسیسله مستور کوسترردی . احمد پاشا صوك زمانلرده پك مغموم اولمشدی . برکون، اوزاقدن شوخ وشاطر برایتالیان موسیقیسی ایشتمشدی. او زمان بوتون ماضیسی کوزلری اوکنه کلمش ، میلان صحرالرنده فرانسز قطعاتیله اجراایلدیکی حربلری تخطر ایتمش ، اعماق روحنده قوپان تأثراته تسلیم نفس ایدرك پك آجی کوز یاشلری دوکمشدی. احمد پاشا بوتأثراتنی مکتوبلرنده‌ده آکلاتمایه باشلامشدی . احمد پاشانك حالت فکریه‌سنده حاصل اولان بوتبدلاتی آکلایه‌بیلمك ایچون، بری ۱۱۵۳ ده و دیکری ۱۱۵۸ ده قارداشنه یازدیغی ایکی مکتوبی اوقومق کفایت ایدر . خمبره‌جی احمد پاشا آرتق تورکیایی ترك ایتمکی ، رومایه کیدرك اوراده دهازیاده حرمته مظهراولمایی تصور ایله‌یوردی. فکراً صوك درجه یوکسك اولدیغی جهتله اسکی نفوذ وحیثیتی قطعیاً ذهنندن چیقارامیوردی. فقط بوحرکته

تشبث ایتمك کندیسی ایچون تهلکه‌دن خالی دکلدی . احمد پاشا اساساً اسلامیتی قبول ایتمشدی؛ شمدی تکرار تبدیل مذهب ایتمك امکان خارجنده ایدی. احمد پاشانك بو تشبثده اڭ زیاده دوشوندیکی نقطه ، فکر ومقصدی شایع اولور اولماز دوچار اوله‌جغی تهلکه ایدی .

بر دفعه ، سجیلتین ایله اویوشارق ناپولی سفائنندن بری ایله قاچمایه یلتنمش ، بر درلو موفق اوله‌مامشدی. بونك اوزرینه فرانسه‌یه مراجعت ایتمش، خارجیه ناظری مارکی دارژانسونه مکتوب یازارق شیفره ایله مخابراتده بولونمشدی . او سنه (۱۱۶۰) فرانسه‌نك درسعادت سفیری موسیو قاستللان، ناظردن احمد پاشایه دائر بر مکتوب آلمش، کندیسنه درحال تبلیغ ایچون أوینه کیتدیکی زمان احمد پاشایی خسته بولمشدی . احمد پاشا مکتوبی آلمش ، یاصدیغنك آلتنه صاقلامش: یارین آچار،شیفره‌سنی حل ایدرم، دیمشدی. فقط او کیجه ، اوته‌دن بری دوچار اولدیغی طامله علتندن وفات ایله‌مشدی. حال بوکه احمدپاشایه کوندریلن او مکتوبده فرانسه‌یه کلمسی ایچون مساعده ایدلمش ، حتی بو بابده لازم کلن تدابیرده بیان اولونمشدی . احمد پاشا یتمش ایکی یاشنده وفات ایتدیکی زمان اون کیسه قدر بورج براقمشدی . خمبره‌جی قطعاتی ایچون

یاپیلان نظامنامه موجبنجه خمبره‌جی باشیلرك وفاتنده یرلرینه اوغللرینك خلف اولمسی مشروط ایدی. احمد پاشانك وفاتی اوزرینه ولد صلیبیسی سلیمان خمبره‌جی باشی تعیین ایدلمش، احمد پاشانك تنظیم ایلدیکی نظامنامه وفاتندن صوكراده تطبیق اولونمشدی.

احمد پاشا، شرقده فرانسه نفوذینی تزیید ایچون غیرت ایدن الك مهم سیمالردن ایدی. فطرةً حائز اولدیغی بعض غرابتلر، وظیفه‌سنی حسن صورتله ایفا ایتمسنه مانع اولمش ایسه‌ده، عثمانلی سیاستنده فرانسه لهنه اجرا ایلدیکی تأثیرك اوزون مدت آثاری باقی قالمشدی. مؤرخ آلبه‌ر واندال، خمبره‌جی احمد پاشانك فرانسه سیاستنه ایتدیکی خدماتدن بحث ایدرك دیبورکه: « بونوالك وظیفهٔ سیاسیه‌سی باشلیجه ایکی حادثه ایله خلاصه ایدیله‌بیلیر. بونوال، سیاستمزك خود پسندانه حساباتنی تورکلرك کوزلری اوکنه قویه‌رق، فرانسه‌نك تورکیایه قارشی رده عزم ایتمش اولدیغی بعض تعهداتی بزدن طلب ایتمکه تورکلری تشویق ایدرك فرانسه ایله باب عالی بیننده من القدیم موجود صمیمیتی ایکی حکومتك

ضررینه اوله‌رق تنقیص ایله‌مشدر . دیکر طرفدن‌ده تورکیانك احوال عسکریه‌سنده نافع اصلاحات اجرا وتجارب حربیه‌سندن بو ملتی مستفید ایله‌مش ، روسیه ایله آوستریانك شرقده ترقی ایتمسنه فرانسز دیپلوما - سیسنك مانع اولمسنه واوروپانك بو نقطه‌سنده منافعمزه موافق بر صورتده توازن قوا کیفیتنك دوام ایله مسنه یاردم ایتمشدر. ایشته بو ایکی نقطهٔ نظردن تلقی ایدلدیکی تقدیرده ، کندیسنك استانبولده بولونیشی عصرینك حادثات عمومیه‌سی وتاریخك جریان طبیعیسی اوزرینه اجرای تأثیردن خالی قالمامشدر . بونوالك سیاسی تأثیراتنی تعیین ایلدکدن صوکرا ، طبیعتی حقنده‌ده بر حکم ویرمك لازم کلزمی ؟ ایشته بو براز مشکلجه‌در. بونوالده ، انسانی بالضروره مسامحه‌ده بولندیره‌جق اوصاف موجوددی . حتی وولتر : « غایت سویملی بر برآدم اولدیغی ایچون کندیسنه هر شی خوش کورو - لوردی » دیمشدر . بونوال فطرةً مغرور اولدیغی ایچون حمایه‌سی اك مشکل کیمسه‌لری بیله ، قدرینه خلل ویرمدن التزام ایدردی . دشمنلریمزك صفلرنده محاربه ایتدیکی حالده فرانسه علیهنده مناسبتسز هیچ بر سوزه تحمل ایتمزدی . حتی اون دردنجی لوئی علیهنده کفر ایتدیکی ایچون پروسیا ارکانندن برینی

تحقیر ایتمشدی . بونوال آوستریا اونیفورمه‌سی ایله‌ده ، عثمانلی قاووغی آلتنده‌ده جنسنی، اصلا انکار ایتمه‌مشدی. قلباً ، اکثریاده فکراً دائما فرانسزلغنی کوسترمشدی . کندیسنده هیچ بر زمان تغیر پذیر اولمایان برعلوجناب واردی . تأمیناً بیان اولندیغنه کوره، پرنس اوژه‌نك وفاتنی طویار طویماز آغلامش : « اوژه‌ن دوصاووایه چوق آجیدم . چونکه بر بریمزی پك سوردك!» دیمشدی. اکثرحالاتده، بعض طورلری اصلا معذرت قبول ایتمز ، فقط شوده دینه بیلیرکه الك مضر حرکتلرینك بیله سائقی سفلی دکلدر. بونوال برچوق نسللرك غرورینی نفسنده جمع ایتمش، وظیفه‌دن زیاده شرف وحیثیته اهمیت ویرمشدی. بونوالك حیاتی اثبات ایدرکه، فضیلتی اینجه‌لشدیرن وآکا جلابخش ایدن ظاهری شرف وحیثیت اصلا فضیلت مقامنه قائم اولاماز. بوحس هیچ برفکر اخلاقی‌یه استناد ایتمیه‌جك اولورسه انسانی احتراصاته قاپلمقدن وقایه ایده‌مز .

بونوال، الك محدود معناسیله نظر اعتباره آلنمسی لازم کلن شرف وحیثیتدن بشقه هیچ بر دستور قبول ایتمه‌مسندن ، کندیسنی ذروهٔ اعتلاده بولندیره‌جق و فقط عین زمانده کرداب ، فلاکته سقوط ایتمکدن‌ده خلاص ایده‌میه‌جك اولان طالعدن باشقه بر شیئی رهبر

ایدنمش اولمامسندن طولایی کندینی فدا ایتمشدر . »

بو کون ، غلطه مولویخانه‌سنك صول طرفنده‌کی قبرستانده ، مرمرەنك بر نوازش نیلکون ایله افقلره طوقونان ساکن صولرینه ناظر بر نقطه‌ده ، مظلم سرولر ، مزهر ویشیل اوتلر آره‌سنده ، اطرافی پارمقلقلی ، اوزون ومنتظم قاووقلی بر طاشك اوزرنده شو سطرلر محکوکدر :

الفاتحه . هوالباقی . حق سبحانه و تعالی حضرتلری بالجمله مؤمنین و مؤمناته ، مرحوم سر خمبره‌جیاندن احمد پاشانك روحنه فاتحه .

فی را ١١٦٠ .

پایتختمزك تاریخنی اوکرنمك و قیمتنی آکلامق ایچون توصیه اولنور .

اسکی استانبول

آبدات و مبانیسی

شهرك تأسیسندن عثمانلی فتحنه قدر

مؤلفی : جلال اسعد

۱۰ عدد رسم و آیریجه خریطه‌لری حاویدر اعلا کاغده نفیس برصورتده کتبخانه‌مز معرفتیله طبع ایدلمشدر فیأتی ۲۰ جلدی ۲۵ اعلا جلدی ۲۷ بچق غروشدر .

شرق مسئله‌سی

بدايت ظهورندن زمانمزه قدر

مؤلفی : ادوار دریبول

اوروپا سیاستنك تركیه‌یه قارشی جریاننی اوكرنمك ، ماضینك فلاكتلرندن درس عبرت آلمق ایچون كمال دقتله اوقونه‌جق بر اثردر . فیأتی ۳۰ مجلدی ۳۵ اعلا مجلدی ۳۷ بچق غروشدر .

فیئاتی (۱۰) غروشدر

تاریخ عثمانی انجمنی اعضاسندن احمد رفیق بك طرفندن (تتبعات تاریخیه صحیفه‌لری) نامی آلتنده تاریخك و بالخاصه تاریخ عثمانینك اك مهم صفحه‌لری یازیلاجقدر . بومهم اثرلرك مأخذلری خزینهٔ اوراقده موجود وثائق ایله السنهٔ مختلفه‌ده نشر اولونان آثار تاریخیه و سیاسیه‌در . [مختار خالد] کتابخانه‌سی طرفندن نشر ایدیله‌جك اولان مذکور اثرلرك باشلیجه‌لری بروجه آتیدر :

پروسیا ناصل یوکسلدی ؟
قاباقجی مصطفی .
اورخان غازی .
تاریخی سیمالر .
جم سلطان .
سلیم اول .
خانملر وسرای حیاتی .

نشر اولونانلر :

تاریخ صحیفه‌لری (ایکنجی طبع)	۵	غروش
بیزانس ایمپراطوریچه‌لری	۵	»
فاتح سلطان محمد ورسام باللینی	۳	»
بالطه‌جی محمد پاشا وبویوك پترو	۵	»

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01519752 8